

STRAN OD NASILJA.

SMERNICE ZA VZPOSTAVITEV IN VODENJE
VARNIH HIŠ ZA ŽENSKE, KI DOŽIVLJAJO NASILJE

02

TEORETIČNO OZADJE

03

CILJI IN NAČELA

04

USTANOVITEV IN FINANCIRANJE VARNIH HIŠ ZA ŽENSKE

05

STORITVE ZA ŽENSKE IN OTROKE

06

MENEDŽMENT, ZAPOSLENE / ZAPOSLENI IN UPRAVLJANJE S FINANCAMI

07

VARNOST IN VARNOSTNI UKREPI

08

SKUPNO ŽIVLJENJE V VARNI HIŠI

09

ODNOSI Z JAVNOSTMI (PR) IN OZAVEŠČANJE

A young girl with blonde hair, wearing a white lab coat over a red dress and a red tie, stands on a red line. She is holding a large white cross in front of her. The background is a light blue wall with a white shadow of the girl and the cross cast onto it.

10

MREŽENJE IN SODELOVANJE

11

KAKOVOSTNO UPRAVLJANJE, DOKUMENTACIJA IN EVALVACIJA

12

12 DODATNE DRUŽBENE POTREBE, PRIPOROČILA

K A Z A L O

Predgovor	4
Slovar.....	5
1. Uvod	6
2. Teoretično ozadje	10
3. Cilji in načela	21
4. Ustanovitev in financiranje varnih hiš za ženske.....	27
5. Storitve za ženske in otroke	37
6. Menedžment, zaposlene / zaposleni in upravljanje s financami	43
7. Varnost in varnostni ukrepi	63
8. Skupno življenje v varni hiši.....	67
9. Odnosi z javnostmi (pr) in ozaveščanje.....	80
10. Mreženje in sodelovanje.....	88
11. Kakovostno upravljanje, dokumentacija in evalvacija	93
12. Dodatne ružbene otrebe, priporočila	98
Literature.....	104
Priloga 1.....	113
Priloga 2.....	119

Druga izdaja

Stran od nasilja. Smernice za vzpostavitev in vodenje varnih hiš za ženske, ki doživljajo nasilje.

Daphne – Projekt:

IZBOLJŠAJMO – Kakovostne storitve za zagotavljanje varnosti žrtvam nasilja (*IMPROVE – Quality services for victims safety*)
(JLS/2006/DAP-1/279/WC30-CE-0117538/00-20)

Koordinacija projekta:

WAVE Co-ordination Office / Austrian Women's Shelter Network, Bacherplatz 10/4, A-1050 Vienna, Austria

Prevod:

Vesna Ignatov (predgovor, 3., 5., 7., 8., 11., 12. poglavje in Priloga 2)
Špela Veselič (uvod, slovar, 2., 4., 6., 9., 10. poglavje in Priloga 1)

Pregled teksta in korekture:

Maja Plaz

Partnerke v projektu:

Andrea Brem (Viennese Women's Shelters, Austria), Elke Griemens (Women's Refuge Erftkreis, Germany), Györgyi Toth (NaNE, Hungary), Patricia Lopes (AMCV, Portugal), Angela Romanin (Casa delle Donne Bologna, Italy), Ruth Bartussek (Women's Shelters in Styria, Austria), Julia Kalimeri (APANEMI, Cyprus), Dusana Karlovska (Fenestra, Slovakia), Lilija Vasiliauskiene (Vilnius Women's House, Lithuania), Sirje Otsavel (Women's Shelter of Tartu, Estonia), Špela Veselič (Društvo SOS Telefon, Slovenia), Urszula Nowakowska (Centrum Praw Kobiet, Poland)

Sodelujoče partnerke:

Ulfet Tayli (Mor Cat Kadın Sigınagi Vakfi, Turkey), Julia Szigeti (ARTEMIS, Romania), Savka Todrovska (Union of Women's Organizations, Macedonia)

Kraj in leto izdaje 2. izdaje: Dunaj 2008

Druga izdaja je bila sofinancirana s strani: European Commission, Daphne Programme 2006
Austrian Federal Ministry for Social Security, Generation and Consumer Protection
The Chief Executive Office, Vienna – International Relations & Women's Affairs

Koordinacija projekta:

WAVE Co-ordination Office / Austrian Women's Shelter Network, Bacherplatz 10/4, A-1050 Vienna, Austria

Urednice:

Birgit Appelt (WAVE Co-ordination Office), Verena Kaselitz (WAVE Co-ordination Office), Rosa Logar (Domestic Violence Intervention Centre Vienna, Austria)

Partnerke v projektu:

Patricia Lopes (AMCV, Portugal), Angela Romanin (Casa delle Donne Bologna, Italy), Sirkka Perttu (National Women's Line, Finland)

Sodelujoče partnerke:

Sevi Chatzifotiou (University of Heraklion, Greece), Elke Griemens (Women's Refuge Erftkreis, Germany), Judit Herman (NaNE, Hungary), Sandra Messner (Refuge Association Vienna, Austria), Anamaria Simon (Artemis, Romania)

Design: Eveline Wiebach

Postavitev strani: Marinela Vecerik (WAVE Co-ordination Office)

Lektoriranje angleškega izvoda: Paul Catty

Kraj in leto izdaje: Dunaj 2004

Financirano s strani: European Commission, Daphne Programme 2003

Finnish Ministry for Social Affairs and Health

Austrian Federal Ministry of Health and Women's Affairs

The Chief Executive Office, Vienna – International Relations & Women's Affairs

P R E D G O V O R

Pričujoči priročnik, Smernice za vzpostavitev in vodenje varne hiše za ženske, smo razvijale v okviru programa Daphne od leta 2003 do leta 2004. Zahvaljujoč enoletnemu projektu, ki je sledil leta 2007 v okviru programa Daphne II, z naslovom IZBOLJŠAJMO – Kakovostne storitve za zagotavljanje varnosti žrtvam nasilja (IMPROVE – Quality services for victims safety), je bil priročnik preveden v pet jezikov: slovenščino, poljščino, grščino, romunščino, estonščino in slovaščino. Vsebina priročnika je nespremenjena. Doslej je bil priročnik preveden v devet jezikov: nemščino, angleščino, finščino, italijanščino, portugalsko, madžarščino, srbsko, hrvaščino in v litvanski jezik. Vse verzije je mogoče dobiti brezplačno na spletni strani WAVE (www.wave-network.org) ali zanj zaprositi v pisarni WAVE (office@wave-network.org). Ob koncu projekta leta 2008 bo na novo prevedene priročnike mogoče dobiti brezplačno na spletni strani WAVE.

V okviru projekta IMPROVE pričujoči priročnik služi kot temelj za razvoj koncepta usposobiti za usposabljanje – Train the Trainer pri ustanavljanju in vodenju varnih hiš in drugih storitev za ženske, žrtve nasilja, in njihove otroke. Koncept je znotraj projekta IMPROVE razvit s pomočjo strokovnjakinj iz štirinajstih evropskih držav. Tudi koncept usposabljanja je mogoče dobiti v pisarni WAVE.

Prvi priročnik in vsa njegova nadaljevanja so rezultat številnih vprašanj naslovljenih na pisarno WAVE. Vprašanja so postavljale ženske in ženske organizacije, ki so nameravale odpreti varno hišo in so potrebovale osnovne informacije o načrtovanju in operativnih korakih. Pričujoči priročnik želi zadostiti tem potrebam tako, da se osredotoča na praktične težave, s katerimi se soočajo ženske, ki želijo ustanoviti, organizirati, voditi in delati v varni hiši. Obravnava pa tudi specifično teoretično ozadje nasilja nad ženskami.

Ekipi strokovnjakinj iz osmih držav, ki je sodelovala pri nastanku priročnika znotraj prvega Daphne projekta (2003 / 2004), je uspelo vključiti širok spekter izkušenj in ustvariti publikacijo, ki je uporabna po vsej Evropi.

Urednice in partnerke v projektu bodo z veseljem sprejemale komentarje in predloge o priročniku, ki je pred vami (office@wave-network.org). Upamo, da bo prispeval k razvoju standardov kakovosti v Evropi, k ustanavljanju novih storitev ter k izboljšanju obstoječih programov.

WAVE se zahvaljuje Evropski komisiji, avstrijskemu Ministrstvu za socialno varstvo, generacije in varstvo potrošnikov ter Glavnemu izvršilnemu uradu na Dunaju – Oddelku za ženska vprašanja (MA 57) za njihov finančni prispevek.

Uredniška ekipa

S L O V A R

Da bi olajšale branje priročnika, smo uporabljale terminologijo, ki se najpogosteje uporablja v strokovni literaturi s tega področja. Vendarle pa urednice priročnika menimo, da je potrebno tudi na tem mestu razložiti, kako razumemo nekatere uporabljene termine.

V slovenskem prevodu priročnika pojasnjujemo termine, ki jih uporabljamo v Sloveniji. (op. prev.)

Varna hiša / Zatočišče / Zavetišče pomeni varno nastanitev za ženske in njihove otroke, ki so bili žrtve (največkrat partnerjevega oz. očetovega) nasilja v družini. Vsi trije termini v Sloveniji pomenijo enako, le da so organizacije varne prostore, ki jih upravljajo, poimenovala različno. Tako npr. varni prostor v Društvu SOS telefon imenujejo »Zatočišče«, v Društvu za nenasilno komunikacijo »Varna hiša«, v Centru za socialno delo Krško pa »Zavetišče«. V prevodu priročnika uporabljamo termin »Varna hiša«.

Nasilje v družini označuje nasilje v družini in v drugih oblikah intimnih odnosov, ki ga povzročijo ženski bližnje osebe. Povzročitelji nasilja so v večini primerov partnerji ali bivši partnerji, občasno tudi sorodniki moškega spola. Žrtve so večinoma ženske in njihovi otroci.

V Sloveniji se za označevanje nasilja v družini še vedno pogosto uporablja neustrezen in zavajajoč termin »družinsko nasilje«, ki vsiljuje domnevo, da gre za nasilje, katerega povzročiteljice in povzročitelji ter žrtve so v enaki meri vsi družinski člani in članice. »Družinsko nasilje je kot termin morda ustrezen za t. i. »institucionalno« obliko nasilja, ki ga družina kot institucija (s svojimi pravili, strukturo moči, moralo ...) izvaja nad svojimi člani in članicami. Lahko pa se ga razume tudi v kontekstu »meddružinskega« nasilja; nasilja med različnimi družinami oz. klani.« (Aničić, Mugnaioni 2002, 175)

Žrtev uporabljamo v smislu »preživela nasilje« in termina nikakor ne razumemo, kot da gre za pasivno osebo.

1. UVOD

Nasilje nad ženskami in nasilje nad otroki je kršenje človekovih pravic. Pravzaprav je ena od najpogostejših kršitev človekovih pravic na svetu in Evropa pri tem ni nobena izjema. Najpogostejši vzrok telesnih in psihičnih poškodb, ki jih utrpijo ženske in otroci, je prav nasilje, povzročeno v družinskem okolju – v družini in v drugih oblikah intimnih odnosov. Novejše študije kažejo, da od ena četrtna do ena tretjina žensk v Evropi doživlja nasilje, ki ga povzročijo posamezniki iz njihovega najbližjega socialnega okolja. Z majhnimi izjemami, so povzročitelji moški: partnerji, možje, očetje ali bratje. Glede na socialne in ekonomske razmere, ki prevladujejo v naši družbi, so številne ženske in njihovi otroci prisiljeni zapustiti svoje domove, zaščititi svoja življenja in poskrbeti za lastno varnost, da bi ubežali nasilju in zlorabi, ki jo povzročajo člani njihovih družin. Velik delež žensk in otrok, ki doživljajo nasilje, se umakne v varno hišo. Varne hiše so temeljne institucije in izjemno pomemben mehanizem za delovanje proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki. Od zgodnjih sedemdesetih let dvajsetega stoletja, ko so bile ustanovljene prve varne hiše, so delovale kot pomemben dejavnik družbenega razvoja. Ne le z nudenjem varnega prostora za ženske in njihove otroke, ampak tudi s promocijo enakih pravic in enakih možnosti žensk in moških ter z uveljavljanjem temeljne človekove pravice do telesne, čustvene in duševne integritete.

V Evropi je bil družbeni problem moškega nasilja nad ženskami in nad otroki marginaliziran in tabu do zgodnjih sedemdesetih let dvajsetega stoletja, v vzhodni Evropi pa do zgodnjih devetdesetih let dvajsetega stoletja. Prva varna hiša za ženske je bila ustanovljena v Londonu leta 1972. Druge varne hiše pa so bile na Britanskem otočju odprte še preden se je njihovo ustanavljanje razširilo v zahodno, srednjo in severno Evropo, kasneje v južno Evropo in, po padcu železne zaves, v države vzhodne in jugovzhodne Evrope. Danes je v celotni Evropi odprtih okoli 1500 varnih hiš za ženske.¹

V številnih evropskih državah, še posebej državah južne in vzhodne Evrope, pa še vedno primanjkuje varnih hiš za ženske in njihove otroke, ki doživljajo nasilje. Ženske, ki se odločijo, da bodo odprle varno hišo v svojem kraju, se še vedno soočajo s pogosto nepremostljivimi ovirami: s pomanjkanjem finančne podpore ali pomanjkanjem politične volje pri državnih in lokalnih oblasteh. Ko je zagotovljen denar, poskušajo varno hišo obdržati odprto toliko časa, kolikor je to mogoče.

Vendarle pa sama namestitve za žrtve nasilja v družini ni dovolj. Opolnomočenje je eden od temeljnih vidikov, ki jih varne hiše ponujajo zlorabljenim ženskam in otrokom: spodbujajo jih, da prevzamejo nadzor nad svojimi lastnimi življenji, spodbujajo njihovo samozaupanje in samozavest. Ženske in njihovi otroci, ki živijo v varni hiši, morajo ponovno dobiti občutek, da živijo v varnem okolju.

Zadnja širitve² Evropske unije (EU) je bila dokončana leta 2004. Nove države članice so morale pred vstopom v EU sprejeti številne zakone in standarde. Vendarle pa se obstoječi standardi na področju sociale (še posebej opazno na občutljivem področju delovanja proti

¹ V Sloveniji trenutno deluje 11 varnih hiš (dve v Ljubljani, po ena pa v Celju, Kranju, Krškem, Ljutomeru, Mariboru, na Ptuj, v Solkanu, Novem mestu in Slovenj Gradcu) in Krizni center za ženske, ki se nahaja v Ljubljani. Njihova skupna kapaciteta je 187 postelj (po podatkih, ki jih je Borut Grabrijan z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve predstavil na Posvetu o nasilju nad ženskami v družini v Državnem zboru RS, 2. 3. 2007). (op. prev.)

² Pričujoči priročnik je bil izdan leta 2004. Januarja 2007 je prišlo še do ene, pete, širitve EU, v kateri sta se skupini EU držav pridružili Romunija in Bolgarija. V okviru četrte širitve EU leta 2004, o kateri je govora v tekstu, so se EU, poleg Slovenije, pridružile še Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska in Slovaška. (op. prev.)

moškemu nasilju nad ženskami) med starimi in novimi državami članicami EU, še vedno občutno razlikujejo.

Ženske proti nasilju iz Evrope (Women Against Violence Europe – WAVE) je evropska mreža ženskih organizacij, ki delujejo proti moškemu nasilju v družini. Od svoje ustanovitve naprej Evropo razume kot eno geografsko enoto. Eden od naših pomembnih ciljev je omogočati in olajšati izmenjavo izkušenj in znanja. S pomočjo Evropske komisije in njenega Daphne programa smo vzpostavili obsežno bazo podatkov, v kateri je moč najti informacije o projektih in programih za preprečevanje nasilja v skoraj vseh evropskih državah in seznam z več kot 2000 organizacijami. Leta 2000 je WAVE pripravil program usposabljanja za strokovnjakinje in strokovnjake, ki delajo z žrtvami nasilja, in ga je mogoče uporabljati v vseh evropskih državah.

Namen pričujočega priročnika, ki ga je prav tako financirala Evropska komisija v okviru Daphne programa, je nuditi pomoč v procesu oblikovanja in posledično uvajanja evropskih standardov. Priročnik razumemo kot korak naprej v smeri implementacije Okvirnega sklepa Sveta EU z dne 15. marca 2001 o položaju žrtev v kazenskem postopku - 2001/220/PNZ (Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings, 2001/220/JHA), ki opredeljuje smernice in metode za zagotavljanje podpore žrtvam nasilja v družini.

1. 1. KRATEK PREGLED RAZLIČNEGA POLOŽAJA VARNIH HIŠ V EVROPI

Na potrebo po večjem številu varnih hiš za ženske je pokazala tudi analiza, ki jo je pripravil WAVE v okviru Daphne projekta iz leta 2001. Strokovnjakinje in strokovnjaki iz petnajstih držav članic EU in dvanajstih držav kandidatk so analizirali standarde v obstoječih varnih hišah. Rezultati so bili objavljeni v knjižici z naslovom »Več kot streha nad glavo« (»More than a roof over your head«). Kot izhodišče za analizo je bilo postavljeno vprašanje o tem, koliko družin (1 ženska z otroki) je lahko nastanjenih v evropskih varnih hišah. V svojem priporočilu iz leta 1986 je Evropski parlamentarni odbor za pravice žensk in enakost spolov (European Parliament's Committee on Women's Rights and Equal Opportunities) priporočil, da bi moralo biti na razpolago 1 mesto v varni hiši na 10.000 prebivalcev in prebivalcev.

Rezultati omenjene analize so prikazali natančno sliko o t. i. podpornih zmogljivostih in preventivnih ukrepih, ki se izvajajo v posamezni državi (nepopolne podatke ali pa sploh nobenih podatkov nismo dobili iz Francije, Italije, Španije, Cipra, Litve in Latvije). Zgoraj omenjeno priporočilo so izpolnjevali le Luksemburg, Nizozemska in Severna Irska, blizu pa mu je bila Švedska. Izmed desetih takratnih držav kandidatk za vstop v EU, se je le Malta približala izpolnitvi priporočila. Sredi poti k izpolnitvi priporočila so bile Danska, Nemčija, Irska, Anglija, Škotska in Wales, medtem ko so imele tretjino priporočenih mest v varnih hišah na razpolago Avstrija, Belgija in Finska. Slovenija jim je bila zelo blizu z 89 mesti v varnih hišah. Stanje v Grčiji in na Portugalskem se je pokazalo za obžalovanja vredno, kot smo že omenili, pa je bilo v državah vzhodne Evrope na razpolago zelo malo mest v varnih hišah za ženske in njihove otroke, ki doživljajo nasilje. Varne hiše v teh državah so redke, vsak trenutek se jim obeta, da jih bodo morali zapreti in ne obvladujejo potreb oz. velikega števila žensk, ki pri njih iščejo pomoč in zaščito. Dejstvo, da se vzhodnoevropske države soočajo z revščino, negotovostjo in majhnim upanjem na izboljšanje situacije v bližnji prihodnosti, položaj še poslabšuje. To so obenem tudi dejavniki, ki zaostrejujejo problem nasilja v družini in drugega nasilja v družbi.

Vendarle v novih državah članicah EU obstaja nekaj varnih hiš za ženske, t. i. podporne organizacije pa so se v zadnjih nekaj letih povečale tako številčno kot po področjih delovanja. V državah kot sta Gruzija in Ukrajina pa situacija ostaja težka. Gospodarska kriza in politična

nestabilnost sta prispevali ne le k več nasilja v družini, ampak tudi k povečanju drugih oblik nasilja nad ženskami.

Kljub oviram, pa ženske v številnih državah, tudi državah vzhodne Evrope, ustvarjajo pogoje za ustanavljanje podpornih storitev za ženske. V Rusiji (in to velja tudi za druge države) so ženske organizacije npr. uspele vzpostaviti mrežo več kot petdesetih kriznih centrov za ženske v enem samem desetletju (ANNA Association No to Violence/Društvo ANNA, Ne nasilju, glejte tudi Prilogo 1). Pričujoči priročnik je namenjen tudi pomoči za uresničevanje vseh tovrstnih pobud.

1. 2. KAKO SMO OBLIKOVALE TA PRIROČNIK

Strokovnjakinje, ki delujejo v varnih hišah, in druge strokovnjakinje iz osmih držav, z večletnimi izkušnjami na tem področju, so združile svoje praktično in teoretično znanje ter pripravile natančen, praktično usmerjen pristop, ki ga obravnava ta priročnik. Ustanovitev varne hiše zahteva odgovore na številna vprašanja, kot so npr.: Kakšni morajo biti varnostni ukrepi? Kakšne kapacitete potrebujemo, da bomo zagotovili svetovanje ali igralnico za otroke? Kako obveščati o razpoložljivosti varnih hiš za ženske, če moramo zagotavljati tajnost njihove lokacije?

Da bi odgovorile na praktična vprašanja, ki se nanašajo na ustanavljanje varne hiše, so se organizacija, ki je bila zadolžena za implementacijo projekta (WAVE) in partnerske organizacije (Sirikka Perttu iz organizacije Finnish Women's Line, Angela Romanin in Elisa Marchiani iz organizacije Casa delle Donne per non subire a violenza Bologna, Patricia Lopes iz organizacije AMCV Portugal, Elke Griemens iz organizacije Frauenhaus Erftkreis, Sandra Messner iz organizacije 3. Wiener Frauenhaus, Sevaste Chatzifotou iz organizacije TEI of Crete/Department of Social Work, Judit Herman iz organizacije Nane iz Budimpešte in Anamaria Simon iz organizacije Artemis Romania) v projektu odločile, da bodo definirale standarde kakovosti za varne hiše.

V prvi fazi projekta smo pripravile obsežno analizo virov pomoči. Decembra 2003 je sledila delavnica, na kateri so udeleženske definirale vsebino priročnika. Avtorice prispevkov so na podlagi svojih izkušenj določile preference za posamezna poglavja. V drugi fazi projekta, ki je trajala od januarja do aprila 2004, smo pripravile osnutke poglavij in jih maja 2004 obravnavale na drugi delavnici. Priročnik je bil dokončan julija 2004.

1. 3. NAMEN PRIROČNIKA IN CILJNE SKUPINE

Temeljni namen tega priročnika je zagotoviti praktično pomoč vsem, ki vzpostavljajo varno hišo. Standardi v varnih hišah se med evropskimi državami zelo razlikujejo, zato želimo z izdajo skupnega priročnika o ustanovitvi, vodenju in organizaciji varne hiše zvišati standarde tam, kjer je to potrebno in spodbuditi proces harmonizacije kot sredstva za povečanje kakovosti. Ciljna skupina tega priročnika so v prvi vrsti strokovnjakinje, ki načrtujejo ustanovitev varne hiše ter strokovnjakinje, ki tam delajo. Organizacije iz vzhodne in jugovzhodne Evrope so bile v veliki meri tiste, ki so spodbujale pripravo priročnika, namenjenega evropskim varnim hišam. Končna ciljna skupina pa so zagotovo ženske, ki doživljajo nasilje v družini in njihovi otroci.

Naloga zagotavljati storitve za žrtve nasilja v družini pa ne more biti prepuščena izključno ženskim organizacijam. Že več let varne hiše in ženske organizacije, ki delujejo proti moškemu nasilju v družini, pozivajo k primernemu in zadostnemu financiranju varnih hiš s strani države. Zato so pomembna ciljna skupina tega priročnika tudi političarke in politiki, uradnice in uradniki

v raznih državnih organih, posebej tistih, ki so zadolženi za financiranje in/ali zasebni donatorji in donatorke.

Priročnik tudi želi predstavnicam in predstavnikom iz različnih (strokovnih) organizacij, novinarkam in novinarjem ter širši javnosti posredovati dodatne informacije o vlogi varnih hiš za ženske v družbi.

2. TEORETIČNO OZADJE

Delo v varni hiši temelji na dobrem poznavanju in razumevanju vzrokov za nasilje nad ženskami v družini, njegovih oblik in posledic, ki jih ima za žrtve nasilja. Nasilje nad ženskami je potrebno obravnavati in analizirati v zgodovinskem, političnem in družbenem kontekstu odnosov med spoloma. Vsakršna obravnava nasilja nad ženskami kot individualnega problema ali kot problema disfunkcionalne interakcije oz. odnosov, bo neizogibno vodila k nerealni obravnavi nasilja nad ženskami in ne bo prispevala k zagotavljanju pogojev za spremembe. Mednarodne organizacije in njihova telesa vedno znova poudarjajo takšno stališče v svojih dokumentih in priporočilih ter izrecno obsojajo nasilje nad ženskami kot kršenje človekovih pravic.

2. 1. VZROKI ZA NASILJE NAD ŽENSKAMI

»Nasilje nad ženskami je izraz zgodovinsko neenakih razmerij moči med moškimi in ženskami, ki so pripeljala do prevlade nad ženskami in njihove diskriminacije s strani moških, ter preprečila celovito izboljšanje položaja žensk.« (United Nations 1996, 75)³

Zgodovinsko gledano je bila v procesu nastanka novih držav moč znotraj družine dodeljena moškemu (Sauer 2002). Moška prevlada nad ženskami v družini je bila nato zakoreninjena v zakonih, družbenih normah in strukturah. Volilna pravica je bila ženskam podeljena mnogo kasneje kot moškim, dolgo obdobje so bile izključene iz izobraževalnega sistema in iz aktivne vloge v političnem življenju, na številnih področjih jim je bil odvzet status pravne osebe, podrejene so bile svojim očetom ali možem in niso smele odločati o svojih življenjih. Vse to je pomenilo, da so bili številni vidiki življenja žensk podvrženi omejitvam in da je bil njihov razvoj omejevan. Norveški pionir na področju mirovnih študij in reševanja konfliktov Johan Galtung je navedeno opredelil kot nasilne strukture. Galtung tudi trdi, da bo nasilje prevladalo vedno, ko na ljudi vplivajo zunanje sile, ki njihov dejanski telesni in intelektualni napredek vzdržujejo na nižjem nivoju od njihovega potencialnega napredka. (Galtung 1971, 57)

Tudi v Evropi dvajsetega stoletja so številne stare patriarhalne strukture še vedno dodobra zasidrane. V nekaterih državah so ženske dobile volilno pravico šele po drugi svetovni vojni. Zakoni, ki urejajo poroke, so v številnih državah še v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja opredeljevali moškega kot glavo družine, ki so ga ženske dolžne ubogati. Posilstvo v zakonu ni opredeljeno kot kaznivo dejanje v vseh evropskih državah. V zgodnjih sedemdesetih letih dvajsetega stoletja je drugi val ženskega gibanja (ponovno) izpostavil strukturno in medosebno nasilje nad ženskami kot družbeni problem. Ženske so se izpostavile kot žrtve vsakdanjega nasilja s strani svojih partnerjev. Številne ženske so odkrile, da so država in zakonodajni organi posvetili zelo malo pozornosti delovanju zoper nasilje nad njimi.

V številnih primerih je nasilje, ki so ga povzročali možje in zunajzakonski partnerji, ostalo nekaznovano. Tako je bilo tudi v primerih, ko so si ženske upale spregovoriti o svojih izkušnjah in so vložile tožbe proti povzročiteljem nasilja. Država je naredila, in do določene mere še vedno naredi izredno malo za preganjanje nasilja v družini. Oblasti so se odpovedovale svojim izključnim izvršilnim pristojnostim, ko je šlo za primere nasilja v družini in s tem povzročitelju nasilja podelile pravico do uporabe nasilja – če že ne legalno, pa vsaj v praksi.

³ V slovenščini je uporabljen prevod iz: Neubauer, Vijolica, ur. (1996) *Poročilo o četrti svetovni konferenci o ženskah, Peking, 4. – 15. september 1995*, poglavje D, točka 118, str. 81. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.

Na številnih področjih je enakost med ženskami in moškimi, v veliki meri zahvaljujoč nediskriminatorni politiki EU, vključena v zakone. V praksi pa diskriminacija in neenakost na številnih področjih še vedno ostajata in sta pomembna dejavnika, ki ovirata ženske pri odhodu iz odnosa s povzročiteljem nasilja ter pomembno prispevata k temu, da ostajajo v nasilnem odnosu. Aktivnosti za delovanje proti nasilju nad ženskami so torej lahko učinkovite in zmanjšujejo nasilje samo pod pogojem, da je obravnavana tudi strukturna neenakost.

2. 2. NASILJE NAD ŽENSKAMI JE KRŠENJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Na konferenci Združenih narodov (ZN) o človekovih pravicah na Dunaju je bilo prvič v okviru neke velike mednarodne organizacije priznано, da nasilje nad ženskami ni ne zasebni ne nacionalni problem. Ženske organizacije z vsega sveta so pripravile in napisale peticijo, ki jo je podpisalo pol milijona ljudi (Bunch/Reilly 1994). V zaključnem dokumentu s konference, Dunajski deklaraciji, je bilo zapisano, da so dejanja nasilja nad ženskami kršitve človekovih pravic, tudi če do njih pride v tako imenovani zasebni sferi. (United Nations 1993a)

V Dunajski deklaraciji je določeno: »Človekove pravice žensk in deklic so neodtujljiv, celosten in nedeljiv del splošnih človekovih pravic (...). Nasilje, ki temelji na spolu, vse oblike spolnega nadlegovanja in izkoriščanja, vključno s tistimi, ki so posledica kulturnih predsodkov, in trgovanje, so v nasprotju s človekovim dostojanstvom in niso vredne človeka, zato jih je potrebno odpraviti.« (United Nations 1993a, 18)

Takšna opredelitev nalaga državi odgovornost za odpravo nasilja in za zagotavljanje učinkovite zaščite njenih državljanek.

Kasneje so ZN izdali še Deklaracijo o odpravi nasilja nad ženskami⁴ (United Nations 1993b) in imenovali posebno odposlanko za nasilje nad ženskami. Odprava nasilja nad ženskami je bila tudi ena od osrednjih tem na Svetovni konferenci ZN o ženskah v Pekingu leta 1995. Zaključni dokument, Izhodišča za ukrepanje, izpostavlja številne ukrepe za preprečevanje nasilja nad ženskami, za katere so se države članice obvezale, da jih bodo izvedle. (United Nations 1995)

Temeljni dokument za delo proti strukturnemu in osebemu nasilju nad ženskami pa predstavlja Konvencija ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk⁵ (CEDAW – Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women). Za razliko od deklaracij in resolucij, je ta konvencija obvezujoča za vse države, ki so jo ratificirale, in so jo torej dolžne implementirati. Do aprila 2004 je konvencijo ratificiralo 177 držav ter dokumente o ratifikaciji deponiralo pri ZN.⁶

Odbor za odpravo diskriminacije žensk (Odbor CEDAW)⁷ je v svojih splošnih priporočilih št. 12 in 19 pozval države pogodbenice, da »zagotovijo primerne storitve za podporo in zaščito žrtev nasilja v družini, posilstva, spolnega napada in drugih oblik nasilja, ki temelji na spolu.«

⁴ Deklaracijo o odpravi nasilja nad ženskami (*Declaration on the Elimination of Violence against Women*, A/RES/48/104) je sprejela Generalna skupščina ZN z resolucijo 48/104, 20. decembra 1993. (Op. prev.)

⁵ Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije ženska je sprejela Generalna skupščina ZN leta 1979, v veljavo pa je stopila septembra 1981. (Op. prev.)

⁶ Do julija 2007 je h konvenciji pristopilo 185 držav. Slovenija je h konvenciji pristopila 6. julija 1992. (States parties, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/states.htm>, 17. 7. 2007). (Op. prev.)

⁷ Odbor za odpravo diskriminacije žensk oz. Odbor CEDAW je bil ustanovljen leta 1982 v skladu s 17. členom Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Odbor spremlja izvajanje določil konvencije v državah pogodbenicah in napredek, ki so ga države naredile v smeri večje enakosti žensk. (Op. prev.)

Leta 1999 je bilo sprejeto dopolnilo k CEDAW,⁸ po katerem lahko ženska, ki meni, da so ji bile kršene pravice, zagotovljene s konvencijo, pred ZN vloži individualno pritožbo v okviru t. i. individualnega pritožbenega postopka. S strani mednarodno priznane avstrijske pravnice, je bil izdelan tudi praktični vodič o tem, kako vložiti individualno pritožbo.⁹ (Frauenbüro der Stadt Wien 2001)

Tudi v Evropi so se pojavljale številne pobude za delovanje proti nasilju nad ženskami. Evropska konvencija o človekovih pravicah¹⁰ iz leta 1950 ljudem (in torej tudi ženskam, kot je samo po sebi umevno) zagotavlja pravico do življenja, zdravja in svobode ter prepoveduje mučenje ali katero koli drugo nečloveško ali ponižujoče ravnanje. Ta temeljna konvencija torej obvezuje države pogodbenice, da delujejo proti nasilju nad ženskami in zaščitijo ženske pred nasiljem. V zadnjih letih je Svet Evrope izdal številna priporočila o problematiki nasilja nad ženskami in nasilja v družini (poglejte tudi literaturo na str. 104), zadnjega leta 2002 (Council of Europe 2002). V svojem zaključnem poročilu je skupina strokovnjakinj in strokovnjakov, ki jih je imenoval Svet Evrope, priporočila, da naj države zagotovijo eno mesto v varni hiši na 7500 prebivalcev. (Council of Europe 1997)

Leta 1997 je EU začela pripravljati razpise za program Daphne, s katerim želi zagotoviti podporo mednarodnim projektom za delovanje proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki. Med avstrijskim predsedovanjem EU leta 1998, je potekala Evropska konferenca strokovnjakinj in strokovnjakov, namenjena policijskemu delu na področju nasilja nad ženskami. Soorganizatorica konference je bila tudi mreža WAVE (Dearing/Förg 1999). V okviru te konference ter v okviru nadaljnjih srečanj strokovnjakinj in strokovnjakov med nemškim predsedovanjem (Köln) in finskim predsedovanjem (Jyväskylä), so bili pripravljeni številni ukrepi in priporočila za povečanje zaščite in podpore ženskam, ki doživljajo nasilje. (Keeler 2001)

Na pobudo Odbora za pravice žensk v Evropskem parlamentu, so države članice EU v letih 1999 in 2000 izvedle kampanjo proti nasilju nad ženskami (European Parliament/Committee on Women's Rights 1997). Evropska kampanja se je zaključila s konferenco na Portugalskem leta 2000. V letu 2004 je bil odobren program Daphne II, ki bo v naslednjih petih letih zagotavljal podporo za projekte, namenjene delovanju proti nasilju.¹¹ Širitev EU pa je samo eden od razlogov za povečanje sredstev v okviru programa Daphne.

⁸ 6. oktobra 1999 je Generalna skupščina ZN sprejela Opcijski protokol h konvenciji CEDAW. Z ratifikacijo tega protokola države priznajo pristojnost Odbora CEDAW, da sprejema in obravnava pritožbe posameznic ali skupin, ki trdijo, da so jim kršene pravice, zagotovljene v konvenciji CEDAW. 15. junija 2007 je bilo 88 držav pogodbenic Opcijskega protokola. Slovenija je protokol podpisala 10. 12. 1999, ratificirala pa ga je šele 23. 9. 2004 (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/>, 18. 7. 2007). (Op. prev.)

⁹ V slovenščini takšen praktični vodič zaenkrat še ne obstaja. Doslej tudi nobena Slovenka še ni vložila individualne pritožbe, namenjene Odboru CEDAW. (Op. prev.)

¹⁰ Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je Svet Evrope sprejel 4. 11. 1950, v veljavo pa je stopila 3. 9. 1953. Kasneje je bila dopolnjena še z nekaj protokoli. Do 18. 7. 2007 je bilo 47 držav pogodbenic konvencije. Slovenija je konvencijo podpisala 14. 5. 1993, ratificirala pa 28. 6. 1994. (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, CETS No.: 005, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=005&CM=7&DF=7/18/2007&CL=ENG>, 18. 7. 2007). (Op. prev.)

¹¹ Junija 2007 je stopila v veljavo odločitev o vzpostavitvi programa *Daphne III* za obdobje 2007 – 2013. (Op. prev.)

2. 3. NASILJE NAD ŽENSKAMI V ŠTEVILKAH

Nasilje nad ženskami je resen družbeni problem, ki ima globalno gledano epidemične razsežnosti. Več kot 90 % dejanj nasilja v družini povzročijo moški nad ženskami. UNICEF ocenjuje, da je v nekaterih državah več kot polovica vseh žensk in deklic doživela telesno nasilje s strani svojega partnerja ali člana družine (UNICEF 2001). Statistične raziskave po svetu kažejo, da se večina nasilja nad ženskami zgodi v družini.

Po nekaterih ocenah 48 % umorov, v katerih so umorjene ženske v Veliki Britaniji, povzročijo partnerji umorjenih žensk. V 6 % umorov so žrtve moškega spola (WAFE, February 1998, 1). V povprečju sta v Angliji in Walesu s strani partnerja ali bivšega partnerja ubiti dve ženski na teden. (Mirlees-Black 1995)

Svetovna zdravstvena organizacija je pred kratkim izdala obširno poročilo »Nasilje in zdravje«, ki temelji na 48 študijah o razširjenosti nasilja nad ženskami. V poročilu je navedeno, da med 10 in 69 % žensk (odvisno od obravnavane države) v svojem življenju doživlja nasilje s strani moža ali partnerja (WHO 2002). Podobne študije o nasilju nad ženskami in njihovimi otroki v družini in družbi so bile v zadnjih letih izvedene v nekaterih državah EU in v Švici. Številke, ki izhajajo iz teh študij, potrjujejo dosedanje ocene o razširjenosti nasilja nad ženskami, ki ga povzročajo njihovi partnerji.

Portugalska študija iz leta 1997 je pokazala, da je 43 % dejanj nasilja povzročenih znotraj družine. Belgijska študija iz leta 1998 je pokazala, da je bilo 68 % žensk žrtev telesnega ali spolnega nasilja (European Women's Lobby 2000). Podatki iz prve grške nacionalne študije, ki je zajela 1200 žensk starih 18 let ali več, je pokazala, da jih je 36 % doživljalo telesno zlorabo s strani moža ali partnerjev (KETHI 2003). Podatki iz prve španske nacionalne raziskave o nasilju v družini iz leta 1999, ki je zajela več kot 2000 žensk starih 18 let in več, pa kažejo, da jih je bilo 14,2 % vsaj enkrat žrtev nasilja v družini, 4,2 % pa jih je bilo večkrat zlorabljenih. (The Lancet 2000)

Obširna francoska študija o razširjenosti nasilja nad ženskami je pokazala, da je 10 % žensk, ki so bile intervjuvane, doživljalo nasilje s strani svojega partnerja v obdobju zadnjih dvanajstih mesecev pred intervjujem. Mlade ženske, stare od 20 do 24 let, so bile dvakrat bolj ranljive zaradi zlorabe s strani partnerja kot ženske, stare nad 45 let.

Finska študija je pokazala, da je 22 % intervjuvank, ki so živele s svojimi možmi ali partnerji, doživljalo telesno ali spolno zlorabo ali grožnjo pred obema s strani svojega partnerja. Še več, 9 % jih je dejansko doživljalo nasilje s strani svojega partnerja v obdobju zadnjih dvanajstih mesecev pred intervjujem. Nizozemska študija je pokazala, da je 65 % intervjuvank, ki so izpostavile, da so doživljale nasilje s strani trenutnega partnerja, doživljalo lažje oblike nasilja, 26 % ne tako hude oblike nasilja, 7 % intervjuvank pa je doživljalo hujše oblike nasilja. Dva odstotka intervjuvank je izjavilo, da so doživljale zelo hude oblike nasilja. Te številke pa se bistveno spremenijo, če upoštevamo pretekle partnerske odnose žensk. V tem primeru je 33 % žensk doživljalo zelo hude oblike nasilja, 21 % ne tako hude oblike nasilja, 23 % žensk pa lažje oblike nasilja. Na Švedskem je 46 % intervjuvank izjavilo, da so od svojega petnajstega leta starosti naprej že kdaj doživele nasilje s strani moškega. V 34 % primerov so doživljale spolno nasilje. 12 % intervjuvank je doživljalo nasilje s strani bližnjega moškega v zadnjih dvanajstih mesecih pred intervjujem.

Švicarska študija, ki sta jo leta 2003 pripravili Daniela Gloor in Hanna Meier, je potrdila zgoraj izpostavljene visoke odstotke žensk, ki doživljajo nasilje. V analizi, v katero je bilo vključenih nekaj manj kot 1800 pacientk ginekološke klinike v Zürichu, je ena pacientka od desetih izjavila, da je doživela nasilje v zadnjih dvanajstih mesecih pred intervjujem. Največ povzročiteljev nasilja je bilo njihovih partnerjev (7,9 %). Več kot tri četrtine intervjuvank (76,8 %) je izjavilo, da so vsaj enkrat doživele telesno nasilje in omejevanje osebne svobode s strani bližnje osebe od svojega petnajstega leta starosti naprej. (Gloor, Meier 2004)

Če vse izpostavljeno prevedemo v absolutne številke, lahko trdimo, da vsak trenutek približno 20 milijonov od 230 milijonov žensk, ki živijo v EU, doživlja nasilje. Ta številka potrjuje ocene o tem, da je nasilje nad ženskami in nasilje nad otroki resen družbeni problem, ki ima hude psihološke, pa tudi ekonomske, družbene in socialne ter zdravstvene posledice (Heise 1995). Nizozemska študija je pokazala, da nasilje nad ženskami povzroča 200 milijonov EUR (več kot 330 milijonov guldo) stroškov na leto. Švicarsko poročilo pa ocenjuje stroške nasilja nad ženskami na federalni, kantonalni in občinski ravni na okoli 400 milijonov švicarskih frankov na leto. (Korf 1997, Godenzi Yodanis 1998)

2. 4. OBLIKE, VZORCI IN VPLIV NASILJA NAD ŽENSKAMI

Mednarodna literatura obširno obravnava družbene in kulturne dejavnike, ki ovirajo ženske pri iskanju pomoči in/ali pri odločitvi, da bodo zapustile svoje nasilne partnerje (Mahoney 1994: 60, McWilliams, McKiernan 1993: 50–55, Dobash, Dobash 1998, Kirkwood 1993, Chatzifotiou 2004). Nasilje nad ženskami prizadeva veliko število posameznic in posameznikov, ki plačujejo visoko osebno, telesno, psihično, duševno, družinsko, socialno in finančno ceno za to, da preživijo nasilje. (Stanko, Crisp, Hale, Lucraft 1997)

Tradicionalne vrednote v patriarhalnih družbah poudarjajo, da sta najpomembnejši ženski vlogi biti žena in mama. V muslimanskih in arabskih družbah tudi velja, da ženske popolnoma izpolnijo svojo vlogo šele takrat, ko se poročijo (Boabaid 2002). Družba največje breme za blaginjo družine prelaga na ženske in pri tem nakazuje, da je neuspešen zakon njena krivda. Iz tega izhaja, da odgovornost do nekega odnosa predstavlja izjemno pomemben dejavnik pri odločitvi o tem, da bo ženska, ki doživlja nasilje, molčala, trpela nasilje in dalj časa ne bo poiskala pomoči (Strube, Barbour 1983: 786). Globoko ukoreninjena prepričanja o tem, da je potrebno zakonsko zvezo ohraniti za skoraj vsako ceno zaradi dobrobiti družine in o tem, da stigma ločitve pade na ženo, so povezana s predstavo, da je ona kriva za razpad zakona. Vse te predstave so podkrepjene še s strani prijateljic / prijateljev, sorodnic / sorodnikov, zaposlenih v centrih za socialno delo in so pomemben dejavnik, ki vpliva na odločitev ženske o tem, ali bo poiskala pomoč in zapustila nasilen odnos.

Da bi ženska in otroci dobili primerno in učinkovito podporo, je nujno razumeti dinamiko in mehanizme nasilnega vedenja.

2. 4. 1. Nasilje ni nujno samo telesno

Nasilje ni nujno le telesno. Cilj nasilja je uveljaviti moč in nadzor nad žrtvijo ter zlomiti in podrediti njeno voljo. Ameriška psihiatrinja Judith Herman (1992) vzorce nasilnega vedenja proti ženskam primerja z metodami, ki se uporabljajo pri mučenju. Številne ženske, ki so doživljale nasilje s strani svojega partnerja, povedo, da so doživljale veliko oblik psihološke zlorabe, kot je izolacija pred zunanjim svetom, verbalna zloraba in poniževanje, grožnje in ustrahovanje, ali pa so bile prisiljene k ponižujočemu vedenju. Za nasilje nad ženskami velja, da povzročitelj nasilja menjava obdobja nasilnega vedenja z obdobji nežnosti, prinaša ženski rože, jo pelje na večerjo. Takšno vedenje žensko zmede in ji da misliti, da morebiti vseeno

obstaja upanje, da ima njen partner dobre strani in bi se lahko spremenil. V resnici pa njen partner le manipulira z njo, da bi jo prepričal, naj ostane z njim in ne razmišlja ločitvi. V kontekstu nasilnega odnosa kot celote je potrebno obdobje, v katerem je partner do ženske pozoren, razumeti kot eno od strategij, ki so del njegovega nasilnega vedenja.

2. 4. 2. Nasilje kot travma in uničenje samopodobe

Nasilje je travmatična izkušnja, katere posledice nikakor niso omejene na fizične poškodbe. Cilj nasilnega vedenja je uničiti žrtvino samopodobo in zlomiti njen odpor. Ena od posledic nasilnega vedenja je, da žrtev živi v stalnem strahu pred nadaljnjim nasiljem. V številnih primerih sploh ni več potrebno, da povzročitelj nasilja povzroči katero od oblik telesnega nasilja: grožnje in spomin na prejšnje nasilje so dovolj, da ženska naredi natančno tisto, kar zahteva povzročitelj nasilja. Judith Herman za takšno situacijo ponuja naslednjo razlago: »Čeprav je nasilje univerzalna oblika za izvajanje terorja, lahko povzročitelj nasilje povzroča redko, kot »izhod v sili«. Ni nujno, da nasilje uporablja pogosto, da bi bila žrtev v stanju stalnega strahu. Grožnje s smrtjo ali hudimi poškodbami so veliko pogostejše kot dejanska uporaba nasilja. Grožnje nasproti drugim osebam so pogosto enako učinkovite kot neposredne grožnje proti žrtvi. Ženske, ki doživljajo nasilje, npr. pogosto povedo, da jim je povzročitelj nasilja grozil, da bo ubil njihove otroke, njihove starše, ali prijateljice / prijatelje, ki jim nudijo pomoč, če bodo skušale oditi.« (Herman 1992: 77)

Številne ženske nimajo nobene možnosti, da bi se zaščitile pred nasiljem, ki ga lahko doživljajo več let, tudi potem, ko so že odšle od povzročitelja nasilja. V nekaterih primerih se žrtve zatečejo v odvisnost, da bi lažje preživele strah pred nadaljnjim nasiljem. »Ženske, ki so odvisnice, imajo pogostejše nasilne partnerje kot ženske, ki to niso. Pogostejše se tudi uprejo nasilju ali se maščujejo, s čimer tvegajo nadaljnje nasilje.« (Miller, Downs 1993, Logar v Hexenhaus (ur.) 2002b)

Downs (2001, citirana v Logar v Hexenhaus (ur.) 2002b) je v svoji študiji raziskovala povezanost med nasiljem in odvisnostjo. Študija je odkrila:

- večina žensk, ki so vključene v programe detoksikacije, je doživljala nasilje v otroštvu ali pa je bila priča nasilju enega starša proti drugemu,
- večina žensk, ki so vključene v programe detoksikacije, je pred kratkim doživela nasilje s strani svojega partnerja,
- ženske, ki so vključene v programe detoksikacije in so doživljale nasilje, so imele večje težave z odvisnostjo kot tiste, ki niso bile zlorabljene,
- pomembno število žensk, ki živijo v varnih hišah, ima težave z odvisnostjo,
- ženske v varnih hišah, ki imajo težave z odvisnostjo, so doživljale hujše oblike nasilja.

2. 4. 3. Življenje v ujetništvu

»Moj mož ni dovolil, da bi šla sama kamor koli. Ko je odhajal v službo, je s seboj odnesel vse ključke, tako da nisem mogla iz stanovanja. Če bi šla kamor koli, bi ali morala pustiti odprta vrata od stanovanja ali pa ne bi mogla nazaj v stanovanje. Dejansko torej nisem bila zaklenjena v stanovanje, še vedno pa ga nisem mogla zapustiti.« (Laura, pričanje v Centru varna hiša in svetovalnica za ženske na Dunaju)

Ženske, ki doživljajo nasilje s strani svojih partnerjev ali mož, so pogosto ujetnice v svojih lastnih domovih. Povzročitelji nadzirajo njihovo gibaje in jim preprečujejo, da bi živele neodvisno življenje. Kot kaže zgornji primer, stene zapora pogosto niso vidne od zunaj. Herman pojasni to jedrnat: »Politično ujetništvo je splošno znano, medtem ko ujetništvo žensk in otrok v domu ostaja nevidno. Dom moškega je njegov grad in redki razumejo, da je lahko ta dom istočasno zapor za žensko in otroke. Za ujetništvo v domu je značilno, da so fizične ovire

za pobeg redko vidne. V večini domov, tudi v najbolj zatiralskih, ni zapahov in bodečih žic na oknih. Ženske in otroci niso v kovinskih verigah, čeprav tudi do tega pride pogosteje, kot bi si lahko kdo mislil. Ovire za pobeg so najpogosteje nevidne in izjemno močne. Otroci so prisiljeni v ujetništvo zaradi svoje odvisnosti. Ženske so prisiljene v ujetništvo zaradi ekonomske, družbene, psihološke in pravne podrejenosti ter prav tako zaradi fizične prisile.« (Herman 1992: 74)

2. 4. 4. Identifikacija s povzročiteljem nasilja – stockholmski sindrom

Ena od posledic dolgotrajnega doživljanja nasilja je lahko identifikacija žrtev s povzročiteljem nasilja, pri čemer žrtve naredijo vse, kar od njih zahteva povzročitelj nasilja, da preživijo. Gre za strategijo preživetja. Ta podreitev žrtvine volje ni njena prostovoljna odločitev, ampak neposredna posledica doživljanja nasilja. Povzročitelj nasilja ne zahteva le tega, da se mu ženska podreja, ampak tudi to, da ga ima rada. Herman pravi: »Prvi cilj povzročitelja nasilja je zaslužnjevanje žrtve nasilja, kar doseže s tiranskim nadzorovanjem vsakega delčka njenega življenja. Ampak preprosta uslužnost ga redko zadovolji. Kot kaže, ima psihološko potrebo po tem, da opraviči svoje zločine, za kar potrebuje žrtvino potrditev. Od žrtve zato neizprosno zahteva, da mu dokazuje svoje spoštovanje, hvaležnost in celo ljubezen. Njegov končni cilj je ustvariti voljno žrtev.« (Herman 1992: 75)

Identifikacijo s povzročiteljem nasilja, ki je posledica ujetosti v navidezno brezizhodnem položaju, imenujemo »stockholmski sindrom.« Ta fenomen so prvič opazili po drami s talci v švedski prestolnici. Talke in talci so začeli z bančnimi roparji vzpostavljati nek odnos in njihove medsebojne vezi so postajale vedno močnejše. Ko so bili bančni roparji premagani in pripti, so jih nekateri talci celo obiskali v zaporu. Vsaka oseba je nagnjena k stockholmskemu sindromu, torej k identifikaciji s povzročiteljem nasilja, če so izpolnjeni štirje pogoji: življenje te osebe je v nevarnosti, ne more pobegniti (ali misli, da ne more pobegniti), odrezana je od zunanjega sveta, povzročitelj nasilja je vsaj občasno prijazen. Psihologa Graham in Rawlings (1998) trdita, da so ti pogoji pogosto izpolnjeni v primerih nasilja v družini in da lahko žrtve kažejo znake, da so razvile stockholmski sindrom. V takšnih primerih se bo žrtev bala narediti kar koli, kar bi sprožilo jezo povzročitelja nasilja. Pridobiti bo skušala njegovo naklonjenost in delovati kot njegova zaveznica. Zgodi se lahko, da ga bo npr. poskušala zaščititi tako, da bo prikrivala dejanske vzroke svojih poškodb ali trdila, da se je poškodovala sama.

2. 4. 5. Zaupni odnos med povzročiteljem nasilja in žrtvijo

Zaupni odnos med žrtvijo in povzročiteljem nasilja ter ekonomska ali socialna odvisnost ženske od moškega, ženski še otežujejo, da bi se branila. Prijava člana svoje lastne družine je še vedno stigmatizirana. Iz razumljivih razlogov imajo ženske težave odprto spregovoriti o doživljanju nasilja in poklicati policijo. V povprečju je le 25 % primerov nasilja v družini sploh kdaj prijavljenih. Preostalih 75 % ostane neprijavljenih (European Women's Lobby 2000). Izkušnje kažejo, da so lahko ženske zlorabljene celo trideset krat, preden se obrnejo na policijo.

2. 4. 6. Zaščita migrantk pred nasiljem

Položaj migrantk v odnosu s povzročiteljem nasilja je pogosto še posebej težaven. Če npr. nimajo bivalne vize, so zaradi dovoljenja za bivanje še bolj odvisne od povzročitelja nasilja, kar pomeni, da so še bolj ogrožene. Proti tej odvisnosti lahko delujemo le, če vse evropske države migrantkam zagotovijo ločeno dovoljenje za bivanje in delo, ki jih ne veže na njihove može.

Migrantkam je potrebno zagotoviti tudi zadostno socialno in ekonomsko podporo, da bi lahko začele neodvisno življenje. Pogosto imajo namreč dostop do manjšega števila virov kot druge zlorabljene ženske, v številnih državah pa tudi niso upravičene do socialnih ugodnosti. Vse to še poudarja pomen sprejemanja migrantk v varne hiše. Za njih in njihove otroke je lahko varna hiša edini prostor, v katerem so varne. To je tudi razlog za relativno visok delež migrantk v varnih hišah. Na Danskem je bilo npr. 32 % žensk, ki so se leta 2002 želele umakniti v varno hišo, migrantk (L.O.K.K. 2004). V Avstriji je bilo več kot polovica tujk med tistimi ženskami, ki so se želele umakniti v varno hišo.

Varne hiše za ženske potrebujejo primerne vire, da bi zagotovile svetovanje v materinem jeziku vsaj za tiste migrantke, ki jih je številčno največ. Večjezični informacijski materiali in drugi viri pa so nujni, da bi migrantke lahko dobile podporo, ki jo potrebujejo.

2. 4. 7. Vpliv na otroke

Nasilje, ki ga doživljajo njihove mame, je vedno ogrožajoče za otroke, pogosto pa so tudi sami zlorabljeni s strani očeta ali očima. (Hester, Mullender 2003)

Raziskave kažejo, da se 90 % otrok nahaja v isti ali v sosednji sobi, ko pride do nasilja. Ena tretjina od njih pa je neposredna priča zlorabi, poskušajo zaščititi mamo ali so sami zlorabljeni. (Asian Women and Domestic Violence, Information Advisors 1995: 2, Women Against Rape 1998: 2)

Študija iz Združenih držav Amerike je pokazala, da so v 70 % primerov, v katerih so bile zlorabljene ženske, nasilje doživljali tudi otroci (v Bowker, Arbitell, McFerron 1988). Bojazen, da se bo situacija poslabšala, če bo zlorabljena ženska ukrepala in poiskala pomoč, je pomemben razlog za neprijavljanje nasilja, odločitev za ostajanje v nasilnem odnosu in nadaljnje doživljanje nasilja ter za neiskanje pomoči.

Otroci, prav tako kot njihove mame, potrebujejo varno okolje in podporo, ki jo lahko nudijo varne hiše, prav tako kot njihove mame. Varne hiše za ženske so tako obenem tudi varne hiše za otroke. Več kot polovica stanujočih v varnih hišah v Evropi so otroci. To so otroci, ki so bili priča doživljanju nasilja njihove mame s strani njihovega očeta in za katere je bolj verjetno, da bodo, ko bodo odrasli, sami postali povzročitelji ali žrtve nasilja. Za fante je bolj verjetno, da bodo v odraslosti povzročali nasilje, za deklice pa, da ga bodo doživljale (Appelt, Höllriegel, Logar 2001). Pomembno je torej, da otroci dobijo pomoč in podporo pri njihovem predelovanju izkušenj z nasiljem.

2. 4. 8. Opolnomočenje

Nasilje pušča hude telesne in duševne posledice, uniči samospoštovanje in omeji neodvisnost. Potrebno pa se je zavedati, da ženske in njihovi otroci, ki so doživljali nasilje, niso le pasivne žrtve svojih izkušenj. Ženske izoblikujejo številne strategije, ko poskušajo zaustaviti nasilje in se zaščititi, otroci pa skušajo pomagati svojim mamam s kričanjem, klicanjem policije, z zaustavljanjem očetovega nasilja. Ženske zelo natančno opazujejo svoje partnerje, da bi ugotovile, kdaj bo prišlo do neizbežne eskalacije nasilja in kdaj morajo zbežati. Partnerja poskušajo pomiriti, če opazijo, da je prišel domov nasilno razpoložen, pred njim poskušajo zaščititi otroke ter s tem tvegajo, da bo pretepel njih same. To je samo nekaj strategij preživetja, ki jih oblikujejo ženske, ki živijo z nasilnimi partnerji. Razvijejo pravo znanost pri soočanju s težavami, zato jih nikakor ne moremo razumeti kot gole žrtve nasilja. Pomembno je, da opazimo njihovo moč in voljo, da preživijo. Poskusi opredelitve žensk, ki doživljajo nasilje,

kot šibkih in nesposobnih za samostojno ukrepanje ali celo kot patološko nenormalnih, jim ni v pomoč in dodatno spodkopava njihov položaj. Vsaka ženska ima pravico živeti svoje življenje tako, kot meni, da je prav in pri tem sprejemati neodvisne odločitve.

Institucije, ki so nagnjene k birokratskim postopkom in nadzoru, so slabo opremljene za doseganja cilja, ki je opolnomočenje ženske. Zato ženske, ki doživljajo nasilje, in njihovi otroci, potrebujejo varne hiše, v katerih sta načrtovanje in pristop k reševanju težav (kot pojasnujemo v tem priročniku), posebej prilagojena njihovim potrebam. Da bi ženske dobile pomoč in podporo, ki jo potrebujejo, moramo biti spoštljivi do njihove moči ter jih obravnavati z občutkom, empatijo in dojemljivim zavedanjem njihovih potreb. Cilj pri delu v varni hiši za ženske je okrepiti in opolnomočiti ženske, da bodo zmogle živeti neodvisno in samostojno življenje brez nasilja.

2. 5. NEKAJ PREDLOGOV ZA STORITVE IN VARNE HIŠE ZA ŽENSKE

Sledi obravnava posebnosti pri pomoči ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje. Pregledali bomo, kakšno okolje in viri so potrebni, da bi lahko žrtvam nudili podporo, ki jo potrebujejo.

V tem poglavju bomo povzeli temeljne zahteve, ki morajo biti izpolnjene, da bi lahko govorili o strokovnih in primernih storitvah. Te zahteve predstavljajo merilo, po katerem naj bi se ravnale vlade in državni organi, ki so odgovorni za zagotavljanje storitev. Kriteriji pa so natančneje obravnavani tudi v poglavju o praktičnem delu v tem priročniku.

2. 5. 1. Kapacitete varnih hiš za ženske in podpornih storitev

Vsaka država bi morala zagotoviti zadostno število varnih hiš za ženske. Vsaj ena varna hiša, ki je sposobna sprejemati ženske in otroke 24 ur na dan, bi morala biti na razpolago v vsaki regiji, vključno s podeželjem. Vsaka ženska bi morala imeti možnost hitrega dostopa do varne hiše. Dostopen mora biti tudi javni prevoz, s katerim lahko ženske in otroci pridejo do najbližje varne hiše. Vsaka država bi morala vzpostaviti nacionalno brezplačno telefonsko svetovalno linijo za ženske, ki bi predstavljala prvi stik z žensko. Prav tako bi bilo potrebno vzpostaviti 24 urne regionalne telefonske svetovalne linije v varnih hišah, da bi lahko opravljali nujne sprejeme.

Številne varne hiše nudijo svetovalne storitve na različnih krajih (t. i. mobilne svetovalne storitve) in svetovalne storitve v varnih hišah za tiste ženske, ki ne stanujejo v varni hiši. Te storitve so izjemnega pomena za žrtve nasilja. Tako kot sektor javnega zdravstva, potrebuje tudi področje preprečevanja nasilja širok spekter storitev, s katerimi bodo žrtve nasilja dobile primerno podporo, in ki bodo zadovoljevale potrebe žensk in otrok, ki doživljajo nasilje. Te storitve vključujejo varno namestitev v varni hiši, mobilne svetovalne storitve, nujne telefonske svetovalne linije, dosegljivost storitev tudi na podeželju, intervencijske centre in programe namestitev. Vedno je izjemnega pomena, da lahko žrtve nasilja IZBIRAJO med različnimi ponujenimi storitvami.

Ne glede na to, kako pomembna je pravna zaščita pred nasiljem, je nikoli ne smemo razumeti kot nadomestilo za varne hiše za ženske. Izkušnje iz Avstrije, kjer pravna zaščita pred nasiljem obstaja šest let, kažejo, da so varne hiše za ženske še vedno potrebne. Število izrečenih ukrepov prepovedi približevanja za povzročitelje nasilja celo kaže na to, da Avstrija potrebuje večje število varnih hiš in/ali več prostora v varnih hišah.

Naj naštejemo nekaj razlogov zakaj so varne hiše nujno potrebne, čeprav npr. obstaja učinkovita pravna zaščita pred nasiljem. Vsaka ženska, ki doživlja nasilje, se ne želi obrniti po pomoč na policijo in na pravosodni sistem ter sprožiti ustrezne postopke. Nekatere ženske, ki doživljajo nasilje, se raje umaknejo v varno hišo in tam ostanejo, dokler je to potrebno. Ženske, ki so zelo ogrožene, potrebujejo varno namestitev v procesu ločitve, saj jim zakon ne zagotavlja celostne zaščite pred nasiljem. Nekatere ženske ne zmorejo ali ne želijo ostati v svojem domu. Razlog je lahko ta, da je dom povezan s travmami, ki so jih preživele, dejstvo, da živijo moževi sorodniki v soseski ali dejstvo, da se jim je iztekla najemna pogodba oz. na najemni pogodbi niso napisane kot najemnice.

2. 5. 2. Financiranje s strani države in organizacijska struktura varnih hiš za ženske

Varne hiše nudijo pomembno psihosocialno podporo ženskam, ki doživljajo nasilje in bi tako kot druge socialnovarstvene zmogljivosti morale biti sprejete kot sestavni del storitev, ki jih zagotavlja država za svoje prebivalke in prebivalce.

To pomeni, da je obveza vlade in državnih organov, da zagotovijo primerno financiranje varnih hiš za ženske in drugih organizacij, ki ženskam nudijo storitve .

Financiranje varnih hiš mora biti zagotovljeno z zakonom in pokrivati vse stroške strokovnega vodenja varnih hiš.

Varne hiše, telefonske svetovalne linije in druge podporne storitve lahko primerno zadostijo obstoječim potrebam le, če se lahko zanesejo na financiranje, ki je zagotovljeno z večletnimi pogodbami (ali s pogodbami za nedoločen čas).

V zadnjih letih tiste moderne demokratične države, ki idejo o javnem zdravstvu in socialnem varstvu sprejemajo kot svojo temeljno obvezo, vedno več državnih pooblastil prenašajo na nevladne organizacije (NVO). Te NVO so neodvisna, neprofitna društva, ki odgovarjajo na potrebe in zagotavljajo storitve znotraj področja socialnega varstva in socialne politike.

Varne hiše za ženske v Evropi vodijo večinoma ženske NVO, ki so v teku let pridobile številne praktične izkušnje in strokovno znanje pri zagotavljanju podpore ženskam, ki doživljajo nasilje. Takšna struktura zagotavljanja storitev za ženske se je izkazala za izjemno učinkovito in bi jo bilo potrebno uporabljati, ko se pripravljajo novi projekti. Ženske NVO so fleksibilnejše pri zagotavljanju podpore, žrtve nasilja pa imajo največkrat manj zadržkov pri iskanju pomoči v NVO, kot v državnih institucijah.

Sodelovanje med vladami in organizacijami, ki nudijo podporo ženskam, se je izkazalo za uspešno in je prineslo koristne rezultate v številnih državah. Formula za uspeh je torej »zasebno – javno partnerstvo.«

Pomembno je, da državni organi vztrajajo pri upoštevanju standardov kakovosti (kot so oblikovani v tem priročniku) in istočasno spoštujejo strokovno neodvisnost organizacij, ki jih izpostavljamo. Kontinuirana notranja in zunanja evalvacija je potrebna, da bi okrepili kakovost dela v varnih hišah za ženske (več o tem v 11. poglavju). Potrebno pa se je obenem zavedati, da je kakovost mogoče doseči le, če so na razpolago zadostna finančna sredstva.

2. 5. 3. Primerna pomoč za ženske in otroke – feministična načela

Od žensk, ki doživljajo nasilje, in njihovih otrok, ne moremo pričakovati, da se bodo zatekale v zatočišča za brezdomke in brezdomce ali druge socialnovarstvene institucije, ki ne morejo zadostiti njihovim specifičnim potrebam. Zagotavljanje strehe nad glavo ženskam, ki doživljajo nasilje, in njihovim otrokom, preprosto ne zadostuje. Potrebno je vzpostaviti sistem varnih hiš, katerih koncepti in pristopi k reševanju so prilagojeni prav njim, da bi jim nudili natančno tisto podporo, ki jo potrebujejo. Zaščita in varnost sta med najpomembnejšimi kriteriji v varnih hišah.

Enako pomembno pa je tudi, da ženske in otroci niso napoteni v institucije, v katerih jim bo ponovno zanikana pravica do samostojnega odločanja. Načrtovanje in cilji varnih hiš morajo biti usmerjeni h krepitvi in opolnomočenju žensk in otrok.

Deklaracija ZN o odpravi nasilja nad ženskami izpostavlja zgodovinsko neenako razmerje moči med moškimi in ženskami kot vzrok za nasilje. Varne hiše zato uporabljajo pristope, v katerih poudarjajo pomen prekinitve nasilnega odnosa in osvoboditve izpod nadzora partnerja, ne glede na to ali bodo z njimi ostale ali jih bodo zapustile. Cilj dela v varni hiši je prekinitev nasilja. Ali bo ženska zapustila nasilen odnos ali ne, je njena lastna odločitev, ki jo je potrebno spoštovati. Ne glede na to, pa bi bilo zgrešeno uveljavljati cilj ohranjanja družine, preden je doseženo najpomembnejše, to je zaustavitev nasilja.

Povzročitelji nasilja morajo dobiti popolnoma jasna sporočila, da za povzročanje nasilja ni opravičila in da je končanje nasilja izključno njihova odgovornost. Varne hiše so tudi na področju programov za povzročitelje nasilja pomembna gonilna sila in so tudi na tem področju razvile pomembne projekte. (Logar, Rösemann, Zürcher 2002)

Praktične izkušnje, ki so jih evropske varne hiše pridobile v zadnjih tridesetih letih so pokazale, da zagotavljajo feministična načela in pristopi ter načela in pristopi, ki spodbujajo enakost med spoloma, primerno podporo ženskam, ki doživljajo nasilje, in njihovim otrokom. (Hanetseder, Bern/Stuttgart/Wien 1992)

Vlade in državni organi lahko in morajo upoštevati te izkušnje, ko vzpostavljajo in širijo storitve za preprečevanje nasilja nad ženskami.

3. CILJI IN NAČELA

Varna hiša nudi varno namestitev ženskam in njihovim otrokom, ki so doživljali nasilje ter posebne storitve v obliki psihosocialne pomoči in varnostnih ukrepov. Temeljni načeli dela z žrtvami nasilja sta poudarjanje pravic žensk in njihovo opolnomočenje za neodvisno in dostojanstveno življenje.

Varne hiše igrajo izjemno pomembno vlogo pri delovanju proti nasilju nad ženskami. Njihova vloga bistveno presega zagotavljanje varne namestitve. V varnih hišah dobijo ženske in njihovi otroci podporo, s pomočjo katere se zmorejo soočiti s travmatičnimi izkušnjami, zmorejo prekiniti nasilje, ponovno pridobiti samozavest in postaviti temelje za samostojno in neodvisno življenje. Varne hiše nudijo podporo v kriznih trenutkih, kontinuirano svetovanje ter podporo na vseh področjih, povezanih z izkušnjo nasilja (pravna pomoč, pomoč pri iskanju stanovanja in zaposlitve, terapije). Varne hiše predstavljajo okolje, v katerem uporabnice in njihovi otroci spoznajo drugačen način življenja v skupnosti. Njihova vloga pa je tudi ozaveščanje javnosti o nasilju v družini, sodelovanje z drugimi institucijami, izobraževanje strokovne javnosti, organiziranje preventivnih akcij in še veliko več.

Varna hiša je opredeljena s/z:

- specifičnimi cilji,
- jasno opredeljenimi ciljnim skupinami,
- načeli dela,
- strokovnimi storitvami in strokovno usposobljenim kadrom (glejte tudi 5. in 7. poglavje),
- posebnimi varnostnimi ukrepi (glejte tudi 6. poglavje).

Izraz »varna hiša za ženske in otroke – žrtve nasilja« lahko uporabimo samo za poimenovanje tiste institucije, ki upošteva in zagotavlja vse zahteve, navedene zgoraj ter v naslednjih poglavjih.

3. 1. CILJI VARNIH HIŠ

Varna hiša sledi jasno določenim ciljem, ki so potrebni za zagotavljanje kakovostnih storitev. Igrajo pomembno vlogo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki. Njihovo temeljno poslanstvo je preprečiti nadaljevanje nasilja z zagotavljanjem varne namestitve in podpore pri zagotavljanju, da se nasilje ne bi ponovilo. Žrtve nasilja in njihovi otroci potrebujejo celostno skrb, praktično podporo ter zagovorništvo. Potrebujejo svetovalke, ki jih podpirajo. Storitve morajo biti v skladu s potrebami žrtev nasilja. Za premagovanje travmatičnih izkušenj pa potrebujejo tako podporo kot dolgoročno psihosocialno svetovanje oz. terapijo.

Varne hiše pa seveda tudi sodelujejo pri organizaciji ali same organizirajo aktivnosti na primarnem in terciarnem preventivnem nivoju (glejte tudi 5. poglavje). Lahko rečemo, da igrajo ključno vlogo tako na preventivnem kot na kurativnem nivoju delovanja proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki v družini.

3. 1. 1. Zaščita in varnost

Za žrtve nasilja je najpomembnejše, da so varne. Zato je potrebno varnosti v varnih hišah namenjati osrednjo pozornost (glejte tudi 7. poglavje).

3. 1. 2. Opolnomočenje

Nasilje predstavlja travmatično izkušnjo, izkušnjo nemoči in izgube nadzora. Cilj vsake podpore žrtvi nasilja mora biti premagovanje nemoči in njeno opolnomočenje, da bo lahko (ponovno) sama odločala o svojem življenju. Ženske, ki doživljajo nasilje, ne smemo opredeljevati za bolne ali popolnoma nemočne, saj to še poslabšuje njihov položaj. Šibkost je pogosta posledica doživljanja nasilja, ki ne pušča le telesnih, ampak tudi duševne posledice in posledice, ki se kažejo v slabi samopodobi. Nekateri pristopi pri delu z ženskami, ki doživljajo nasilje, napačno predpostavljajo, da je nemoč značilna za ženske, ki potem postanejo patološki primeri. Izkušnje strokovnjakinj iz varnih hiš kažejo, da je izjemno pomembno obravnavati ženske kot strokovnjakinje za samo njim lasten položaj. Pri tem potrebujejo podporo za prepoznavanje in razumevanje položaja, v katerem so se znašle, in okoliščin, ki so pripeljale do zlorabe moči s strani njihovega partnerja nasproti njim (glejte tudi 5. 1. poglavje). Razumevanje dinamike nasilja jim omogoča, da razvijejo strategije, s katerimi se bodo lahko učinkovito uprle nasilju. Končni in najpomembnejši cilj opolnomočenja pa je življenje brez nasilja.

3. 1. 3. Družbene spremembe

Naloga varnih hiš je tudi odpravljanje predsodkov in stereotipov ter tistih ravnanj in vedenjskih vzorcev v družbi, na katerih temelji ohranjanje nasilja nad ženskami in nasilja otroki.

Naloga varnih hiš je ozaveščanje o:

- položaju žensk in otrok,
- vplivih, ki jih ima nasilje v družini na družbo,
- učinkovitih načinov delovanja na področju problematike,
- učinkovitih načinov odpravljanja nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki,
- prednostih, ki jih lahko ima družba, v kateri ni nasilja (glejte tudi 5. 3. poglavje).

3. 2. KOMU SO NAMENJENE VARNE HIŠE? CILJNE SKUPINE

Varne hiše so namenjene vsem ženskam, ki doživljajo telesno, psihično, čustveno, spolno in ekonomsko nasilje s strani svojega partnerja, bivšega partnerja ali družinskega člana.

Kot smo poudarile že v 2. poglavju, je večina žrtv nasilja v družini ženskega spola, večina povzročiteljev nasilja pa je moškega spola. Vendarle pa ne smemo pozabiti, da so ženske kdaj tudi žrtve nasilja, ki ga povzročajo njihove ženske partnerke ali (običajno) starejše družinske članice oz. družinske članice, ki imajo v družini višji položaj (to je še posebej značilno za družbe, ki so hierarhično strukturirane).

Varne hiše morajo biti odprte vsem ženskam ne glede na njihovo starost, versko prepričanje, narodno pripadnost, etnično pripadnost, spolno orientacijo, hendikepiranost, pravni, socialni, zakonski status, politično prepričanje in ekonomski položaj.

Starost uporabnic lahko predstavlja določene težave. Če je ženska še mladoletna, lahko pride do pravnih zadržkov. V takšnem primeru je sodelovanje s centri za socialno delo izjemno pomembno. Nekatere države/lokalne skupnosti nudijo storitve za mlade ženske in dekleta, kar je lahko boljša rešitev, saj imajo mlade ženske in deklice specifične potrebe in se soočajo s specifičnimi težavami.

Na Švedskem obstaja več kot 30 zatočišč za mlade ženske (glejte ROKS: www.roks.se/index.html).

Varne hiše so namenjene tudi otrokom.

Kot smo podrobneje opisale v poglavju 5. 2., nasilje v družini prizadene tudi otroke, saj so lahko tudi oni sami žrtve nasilja, ali pa so priče nasilju, ki ga doživljajo njihove mame. Obe izkušnji sta za otroke travmatični. Še več, ženske morebiti ne bi bile pripravljene iskati zatočišča v varni hiši, če jim ne bi bilo dovoljeno s seboj pripeljati svojih otrok.

Pogoji bivanja v varni hiši, ki pogosto povzročajo utesnjenost in pomanjkanje zasebnosti, pa sta razloga za starostno omejitev za sprejem fantov. Če zaradi svoje starosti fantje ne morejo biti sprejeti v varno hišo, jim mora varna hiša najti drugo ustrezno namestitev.

Ena od možnih rešitev za ta problem so npr. posebne stanovanjske enote z ločenim vhodom, v katerih lahko te družine bivajo.

Primer: Zatočišče Eisenstadt, več informacij na: <http://www.aoef.at>.

Pomembno je, da vsaka varna hiša določi svojo politiko glede na obstoječe možnosti in njihove alternative.

Nasilje v družini / nasilje v intimnem odnosu je le ena od vrst nasilja nad ženskami. Ženske so žrtve tudi drugih vrst nasilja (trgovine z ljudmi, prisilne poroke, pohabljanja ženskih spolnih organov, spolnega napada, posilstva v vojni ...). Na splošno je od vsake posamezne varne hiše odvisno, katero skupino uporabnic (poleg žrtev nasilja v družini) bodo sprejemale. Odločitev je odvisna od storitev, ki jih zmorejo nuditi, pa tudi od varnostnih ukrepov. Varne hiše običajno niso namenjene brezdomkam, čeprav so številne brezdomke v preteklosti doživljale nasilje in/ali ga doživljajo v sedanjosti in bi torej morale imeti pravico do namestitve v varni hiši.

Varne hiše lahko imajo težave pri nudenju ustrezne pomoči ženskam, ki imajo težave z odvisnostmi ali težave v duševnem zdravju.

Zloraba drog in psihiatrične težave so pogosto povezane s travmatično izkušnjo nasilja v družini in spolne zlorabe (glejte tudi 2. poglavje). Pomembno je, da se zaposlene v varni hiši odločijo, ali lahko ženski, ki je odvisna od drog ali alkohola oz. ima zdravstvene težave, psihiatrične narave, nudijo primerno pomoč ali pa je nujno sodelovanje s specializiranimi organizacijami. Priporočljivo je, da se strokovnjakinje v varnih hišah odločajo glede na posamezne primere in težave in v odvisnosti od razpoložljivih virov.

3. 3. NAČELA V VARNIH HIŠAH

Cilji pri delu v varnih hišah so del temeljnih načel, ki opredeljujejo vse vidike dela v varni hiši. Ta načela so:

3. 3. 1. Feministična analiza

Moško nasilje nad ženskami je odraz zgodovinsko neenakih odnosov moči med moškimi in ženskami in odraz obstoječih odnosov med spoloma v družbi in politiki. Torej mora biti primarno obravnavano kot družbeni in politični problem. Varne hiše morajo izpolnjevati svojo politično vlogo, pri čemer ozaveščajo o družbenem, zgodovinskem, kulturnem in političnem okvirju, znotraj katerega se ohranja moško nasilje. Naloga aktivistk je omogočiti ženskam in otrokom, da spregovorijo proti nasilju. Družba mora od povzročiteljev zahtevati odgovornost za njihova dejanja. Feministična načela, ki jih izvajajo v varnih hišah, morajo ženskami in otrokom pokazati poti za življenje brez nasilja.

3. 3. 2. Ženske pomagajo ženskam

Zlorabljene ženske trpijo zaradi dominacije in zlorabe s strani svojih moških partnerjev, zato je pomembno, da jim podpora in pomoč nudijo strokovno usposobljene ženske strokovnjakinje.

Žrtve nasilja prav tako trpijo zaradi položaja šibkosti, v katerem so se znašle, in zato, ker so prenehale zaupati v svoje sposobnosti in svojo moč. Varna hiša zanje torej predstavlja model, kjer lahko ženske dobijo izkušnjo svoje lastne sposobnosti za aktivno in neodvisno življenje. To se izraža tudi v strukturi varne hiše, pri čemer uporabnice niso aktivne zgolj pri temeljnih zadevah v varni hiši, ampak so odgovorne tudi za vodenje gospodinjstva. Tak način uporabnicam pomaga premagati stereotipen pogled na vlogo ženske. To načelo pa je prav tako uporabno pri drugih oblikah pomoči ženskam.

3. 3. 3. Zagovorništvo za ženske

Delovanje proti nasilju pomeni sprejeti jasno stališče do nesprejemljivosti nasilja nad ženskami v katerikoli obliki (»Ni opravičila za nasilje.«). Sprejeti nevtrarno stališče pomeni konec nične tolerance do nasilja. Ženskam, ki pridejo v varno hišo, ni potrebno dokazovati, da so bile žrtve nasilja. Pomembno je, da jim verjamemo in jih obravnavamo brez vnaprejšnjih predstav. Žrtev potrebuje zagovornico, ki ji bo stala ob strani in jo podpirala pri vsakem koraku, ki ga mora narediti. Bistvenega pomena sta tako zagovorništvo kot solidarnost.

Za nasilje je vedno odgovoren povzročitelj nasilja. Zavzeti jasno stališče do nesprejemljivosti kakršnega koli nasilja pomeni obsodbo nasilnega dejanja in ne obsodbe povzročitelja kot osebe.

3. 3. 4. Timsko delo (horizontalna hierarhija)

Začetke varnih hiš lahko povežemo z ženskim gibanjem v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ki se je zavzemalo za enakost in nediskriminatornost na vseh področjih življenja.

Tudi organiziranost varnih hiš bi morala slediti tem ciljem, in sicer s promocijo demokratičnih načel, porazdelitvijo moči in z izogibanjem pretirano hierarhičnim in birokratskim strukturam. V več varnih hišah zaposlene delujejo kot tim, v katerem so vodstvene obveznosti in odgovornosti razdeljene. Tudi če ima varna hiša vodjo, je pomembno, da je delo timsko ter da so zaposlene udeležene pri odločitvah in razvoju storitev.

Takšne strukture zagotavljajo, da interakcije in odnosi niso odvisni od porazdelitve moči od zgoraj navzdol, pač pa omogočajo življenje in delo v vzdušju solidarnosti in enakosti.

3. 3. 5. Sodelovanje in demokratične strukture

Demokratičnost struktur in vključenost v različne vidike življenja v varni hiši sta dve od pomembnih načel. V vseh varnih hišah se zaposlene in uporabnice srečujejo na rednih sestankih, ki so temelj za sodelovanje uporabnic. Paziti je potrebno, da se varne hiše ne spremenijo v institucije, v katerih so življenja žensk dominirana in nadzorovana. Upabnice morajo biti vključene v vse procese. Moči moža / partnerja ne sme zamenjati moč institucije. Odgovornost zaposlenih je, da z močjo ravnajo pazljivo in da s pravili ne posežejo preveč v osebno svobodo uporabnic.

3. 3. 6. Pravica do samostojnega odločanja

Pomembno je spoštovati pravico ženske, da sama odloča o svojem življenju (glejte tudi poglavje 3. 1. 2. Opolnomočenje). Pogosto se namreč zgodi, da sorodnice / sorodniki, prijateljice / prijatelji in strokovne delavke / delavci v organizacijah, ki nudijo pomoč, ženski dopovedujejo, kaj naj naredi. Nekateri mislijo, da bi se morala ločiti od povzročitelja, drugi ji pravijo, naj mu da še eno priložnost. Žal se pogosto zgodi, da so ljudje razočarani ali celo jezni, če ženska ne upošteva njihovega nasveta. Takšni nasveti pa zanjo pomenijo dodatni pritisk in nikakor niso dobrodošli. Ženska mora dobiti sporočilo, da je samo ona tista, ki odloča, in da bo njena odločitev spoštovana. Cilj intervencije je prekinitev nasilja, ne pa prekinitev odnosa. Pravica do odločanja o lastnem življenju je pomembno načelo. Odločitev ženske o tem, kako dolgo želi ostati v varni hiši in ali se želi razvezati ali ne, je samo njena.

3. 3. 7. Zaupnost / anonimnost

Pri varovanju pravic ženske in njene integritete je pomembno, da ima sama možnost odločiti o tem, katere informacije bodo posredovane naprej. Nobena informacija ne sme biti posredovana s strani varne hiše ali svetovalnice brez njenega dovoljenja. Izjeme predstavljajo situacije, v katerih so ogrožena življenja žensk ali otrok (poskusi samomora, akutna nevarnost s strani povzročitelja nasilja ali v primerih, ko ženske zlorabljajo svoje otroke).

Uporabnice bi prav tako morale imeti pravico do svetovanja in podpore brez razkritja svoje identitete.

3. 3. 8. 24 urna dosegljivost in neomejen čas bivanja

Ženska, ki je morala pobegniti od moža, potrebuje takojšnjo podporo in zaščito. Morala bi imeti dostop do varne hiše 24 ur na dan, vsak dan. V varnih hišah bi morala biti vsaj ena od zaposlenih v pripravljenosti, da lahko kadarkoli sprejme žensko. Če v nekem mestu obstaja več varnih hiš, bi vsaj ena od njih morala kadarkoli sprejeti žensko in njene otroke. Načeloma bi morale ženske in njihovi otroci imeti možnost, da v varnih hišah ostanejo toliko časa, da se bodo počutile varne in opolnomočene do te mere, da bodo živele življenje brez nasilja.

3. 3. 9. Različnost

Različnost uporabnic bi morala biti ne samo spoštovana pač pa obravnavana kot nekaj dragocenega. Prednost številnih varnih hiš so zaposlene, ki odražajo različnost družbe. Ponudijo lahko znanje drugih jezikov in boljše razumevanje specifičnih potreb in družbenega okolja, iz katerega izhajajo migrantke.

3. 3. 10. Odgovornost

Varna hiša je odgovorna ženskam in otrokom, organizaciji in njihovim članicam / članom ter družbi nasploh, zato morajo biti vse aktivnosti in dejanja varnih hiš transparentna in razumljiva.

3. 3. 11. Načela, povezana s kakovostjo storitev

Predpogoj za uveljavljanje vseh načel je strokovnost. Zaposlene morajo biti ustrezno usposobljene in plačane. Zagotovljena jim morata biti stalno usposabljanje in supervizija. Število zaposlenih mora biti prilagojeno številu žensk in otrok, saj je samo na tak način mogoče doseči ustrezno podporo in storitve, skladne z zahtevami. Nekatere varne hiše so odvisne od pomoči prostovoljk / prostovoljcev, ki morajo biti strokovno usposobljeni. Z viri je potrebno

upravljati ekonomično in učinkovito. Standarde kakovosti pa je potrebno preverjati tudi z rednim nadzorom kakovosti.

3. 3. 12. Načela, povezana s strukturo in financiranjem

Varne hiše bi morale upravljati nevladne, neprofitne in nepolitične organizacije (glejte tudi 2. poglavje in Mednarodne dokumente). Varne hiše potrebujejo zadostno financiranje s strani države, ker opravljajo družbeno koristno delo – nudijo varno mesto in pomoč pretepenim, zlorabljenim ženskam in njihovim otrokom.

3. 3. 13. Brezplačne storitve

Storitve za ženske in otroke, žrtve nasilja bi morale biti brezplačne, še posebej za ženske z nizkimi ali brez dohodkov. Na ta način bo zagotovljeno zatočišče za ženske in njihove otroke ne glede na njihov finančni položaj.

4. USTANOVITEV IN FINANCIRANJE VARNIH HIŠ ZA ŽENSKE

Varna hiša je več kot le varna namestitev. Je prostor, v katerem ženske in njihovi otroci, ki so doživljali nasilje s strani njihovega moža, partnerja, fanta, očeta dobijo izkušnjo solidarnosti med ženskami in izkušnjo nenasilnega okolja, v katerem so zaščitene in varne. Da bi lahko dosegli zastavljene cilje, ki smo jih predstavili v prejšnjem poglavju, niso nujno potrebna le jasno postavljena načela za reševanje posameznih situacij, ampak tudi infrastruktura, ki dosega določene kriterije, da bi lahko zadostila potrebam žensk in njihovih otrok.

V prvem delu tega poglavja obravnavamo ustanovitev varne hiše. Predstavljene so smernice o tem, kako začeti. Izpostavljeni so temeljni koraki, ki jih je potrebno storiti, od priprave začetne ideje do odprtja varne hiše. V drugem delu, ki govori o financiranju, pa nizamo priporočila o financiranju varnih hiš s strani države in zasebnih sofinancerjev.

4. 1. USTANOVITEV VARNE HIŠE

Ustanovitev varne hiše zahteva natančno načrtovanje in delo skupine izjemno zavzetih ljudi. V tem poglavju bomo natančno opredelili standarde in priporočila o pripravi začetne ideje, pravne podlage, identifikacije potreb ter predstavili načrtovanje, pripravo natančnih načrtov, potrebo po lobiranju in zbiranju finančnih sredstev, lokacijo in infrastrukturo.

4. 1. 1. Začetna ideja

Začetno idejo o vzpostavitvi varne hiše za ženske bi morali pripraviti ljudje, ki imajo temeljno znanje o oblikah, vzorcih in posledicah nasilja nad ženskami.

Številne varne hiše so bile ustanovljene na podlagi ženskih feminističnih iniciativ. Gibanje za varne hiše, vsaj ko je govora o zgodnjem razvoju v zahodni, severni in srednji (nekomunistični) Evropi, je neposredno povezano z gibanjem za osvoboditev žensk v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Ideje in cilji temeljijo na načelu enakosti in demokracije med spoloma. Rezultati, doseženi v relativno kratkem obdobju, pa so vodili k priznanju in potrditvi pomembne vloge ženskih NVO na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki ter njihove zaščite pred nasiljem, ki ga povzročajo moški, s strani mednarodnih organizacij in teles (več o tem glejte tudi v 2. poglavju).

4. 1. 2. Pravna podlaga

Skupina, ki pripravlja začetno idejo, se mora odločiti o tem, kakšno pravno obliko bo imela varna hiša. Pravni predpisi so različni od države do države. Vendarle pa je zaželena neprofitna in nevladna organizacijska oblika.

Pravno obliko je potrebno določiti, da bi se lahko prijavljali za razne oblike financiranja. Pri tem morajo biti opredeljene temeljne odgovornosti in dolžnosti, kar je največkrat obvezno pri registraciji društva oz. organizacije. Vendarle pa pravni status ne zagotavlja avtomatično finančne podpore s strani javnih ali zasebnih sofinancerjev. Priporočljivo je pozorno analizirati to področje, poiskati pravno svetovanje, če je to potrebno, in pregledati pravne ureditve drugih NVO. Pomembno je razmisliti o tem, kdo je sposoben in pripravljen postati odgovorna oseba (upravni odbor) in kakšne zahteve morajo izpolnjevati članice in člani upravnega odbora (nekdo, ki se lahko identificira s cilji in načeli, ima strokovno znanje s tega področja, je javna

osebnost in ali političarka / politik). Članice in člani upravnega odbora morajo imeti čas, ki ga bodo lahko namenili delu v društvu, se zavedati odgovornosti, ki jo takšna obveza prinaša in biti pripravljeni sodelovati v procesih reševanja konfliktov.

4. 1. 3. Identifikacija potreb

Pred pripravo naslednjih korakov je potrebno identificirati posebne potrebe.

Temelj za vsak izračun o potrebni kapaciteti v varnih hišah predstavljata dve priporočili mednarodnih teles. Že leta 1986 je Evropski parlament priporočil »en prostor za družino na 10.000 prebivalcev in prebivalcev.« Leta 1998 pa je skupina strokovnjakinj in strokovnjakov, ki je bila ustanovljena v okviru Sveta Evrope, zmanjšala to številko na 7.500. Potrebno je potemtakem ugotoviti, za kako veliko območje bo ustanovljena varna hiša. Dlje kot je naslednja varna hiša, manj možnosti ima ženska, ki doživlja nasilje, da bi tam poiskala pomoč. Prav tako je potrebno upoštevati mobilnost žensk na območju, kjer bo varna hiša, kakovost javnega prevoza, stopnjo zaposlenosti žensk in reklamo v sredstvih javnega obveščanja, ki spremlja ustanovitev varne hiše. Na tem mestu lahko torej ponudimo le delne smernice.

Upoštevati je treba še naslednje podatke, če so dostopni:

- razširjenost nasilja v družini,
- podatke policije in sodišč, če so primerni (upoštevajo spol, odnos med žrtvijo in povzročiteljem / obtoženim / obsojenim),
- študije o razširjenosti nasilja na vašem področju / v državi,
- sistem storitev, ki so na razpolago na vašem območju za ženske, ki doživljajo nasilje,
- izkušnje, pridobljene na nacionalni in mednarodni ravni.

4. 1. 4. Načrt

Preden so narejeni kakršni koli praktični koraki, je pomembno pripraviti natančen načrt. Ta bi moral vsebovati:

- dejanski načrt potrebnih kapacitet, storitev in njihov seznam,
- načrt vodenja varne hiše,
- načrt zgradbe, v kateri bo varna hiša, s predvidenimi varnostnimi ukrepi,
- načrt kadrovanja,
- dva finančna načrta oz. proračuna (eden za obdobje, ko je ustanavljanje v zagonu in drug za letne stroške delovanja varne hiše),
- načrt za sodelovanje,
- načrt za zbiranje finančnih sredstev.

4. 1. 5. Lobiranje in zbiranje finančnih sredstev

Ker je ozaveščanju in zbiranju finančnih sredstev namenjeno celotno poglavje, se v tem delu omejujemo na osnovne elemente, ki jih je potrebno upoštevati v zgodnjih fazah ustanavljanja varne hiše.

- Ko je izdelan jasen načrt (vključno s kadrovanjem, kapaciteto in proračunom, kot je pojasnjeno zgoraj) ali celo prej, je pomembno najti »zaveznice / zaveznike.«
- Podpornice / podporniki niso nujno le tisti, ki imajo na razpolago veliko finančnih sredstev.
- Najti partnerke / partnerje in podpornice / podpornike pomeni oblikovati mrežo ljudi, ki podpirajo idejo o ustanovitvi varne hiše.
- Ozaveščanje o problemu nasilja nad ženskami in o koristih, ki jih prinašajo varne hiše. Pripraviti je potrebno kakovostne informacijske materiale. Ne pozabite citirati priporočil, resolucij ipd., ki so jih sprejela razna mednarodna telesa, in tista, katerih članica je vaša država (glejte več o tem v 2. poglavju)! Ne pozabite citirati rezultatov raziskav!
- Vendar: oblikujte pozitivno podobo varne hiše. Izognite se uporabi negativnih podob. Zaradi odnosov z javnostmi, se je potrebno osredotočiti na koristi!

- Različne ciljne skupine potrebujejo različne informacije (mediji, političarke / politiki, centri za socialno delo, druge NVO itn.).
- Poskusite vzpostavljati osebne stike. Srečujte se z lokalnimi političarkami in politiki, lokalnimi mediji, lokalnimi centri za socialno delo, vplivnimi posamezniki in posamezniki v skupnosti. Določite ciljno področje.
- Ko se pogajate s političarkami / politiki in sponzorji, poudarite, da je ustanovitev varne hiše le začetek. Varna hiša ima določene tekoče stroške vsako leto. Poskusite zagotoviti njihovo zavezo za nadaljnje financiranje. Spet jih lahko seznanite z mednarodnimi dokumenti in raziskavami.
- Razmislite o pripravi kampanje za ozaveščanje javnosti.

4. 1. 6. Lokacija

Stavba, v kateri bo varna hiša, mora imeti kapacitete, ki smo jih definirali zgoraj, obenem pa mora biti zgradba prilagojena in na takšni lokaciji, ki bo zagotavljala najvišjo možno zaščito za ženske in otroke.

Najbolje je, da je zagotovljena tajnost lokacije varne hiše. Če se zgradba, v kateri je varna hiša, nahaja v manjšem mestu in/ali v vasi in/ali v zelo odprtem okolju, se lahko varovanje tajnosti lokacije izkaže za izjemno težavno. To seveda ne pomeni nujno, da je v takšnih okoljih nemogoče ustanoviti varno hišo, ampak le, da je potrebno več pozornosti nameniti varnostnim ukrepom. Potrebno je zagotoviti visoko razvito tehnično opremo za varovanje in vzpostaviti dobro sodelovanje s policijo, drugimi službami in s soseso (glejte tudi 7. poglavje). Veliko prednost za ženske predstavlja možnost izbire med bližnjo in bolj oddaljeno varno hišo. Če je povzročitelj nasilja zelo nevaren, je primerneje, da se ženska in otroci umaknejo v najbolj oddaljeno varno hišo.

Glede na to, kakšno kapaciteto varne hiše potrebujemo, gre lahko za samostojno hišo, stanovanje ali stavbo z več stanovanji. Če zgradba že stoji, je potrebno preveriti, ali ustreza kriterijem, ki smo jih navedli v poglavjih o infrastrukturi in prostorskem načrtovanju. Če imamo na razpolago dovolj finančnih sredstev, je lahko gradnja hiše, namenjene izključno za varno hišo, prednost.

Priporočljivo je tudi, da že v fazi načrtovanja upoštevamo tehnične in zakonodajne zahteve. Težave lahko nastanejo zaradi posebnih varnostnih zahtev varne hiše, ki je obenem javna zgradba. Posebno težavo predstavljajo tudi zasilni izhodi, saj jih je potrebno puščati odprte za primer požara. Priporočamo, da se o takšnih primerih posvetujete z arhitektko / arhitektom ali gradbenim podjetjem ter s pristojnimi državnimi uradnicami / uradniki.

4. 1. 7. Infrastruktura

Življenje v varni hiši je seveda nekaj povsem drugega kot življenje doma. Običajno je v varni hiši manj prostora, nekatere sobe je potrebno deliti. To za ženske in otroke predstavlja velik napor. Zato je pomembno življenje v varni hiši urediti tako, da bo kolikor se da udobno.

Upoštevati je potrebno naslednja dejstva:

- ženske in otroci potrebujejo okolje, v katerem si bodo lahko opomogli od travmatičnih izkušenj.
- Spoštovati je treba individualne potrebe. Vodilni načeli pri načrtovanju varne hiše morata biti pravica do zasebnosti in zagotavljanje prostora, v katerem bo dovoljeno izražanje individualnih potreb. Ti načeli predpostavljata zasebni prostor, ki ni zagotovljen le v prostoru, namenjenem vzdrževanju osebne higiene.
- Varna hiša bi morala biti dostopna hendikepiranim ženskam.
- Varna hiša za ženske je obenem tudi hiša za otroke in mlade (glejte tudi poglavje 5. 2.).

- Zadnje izkušnje iz nekaterih držav kažejo, da se v velikih varnih hišah lahko razvije negativen občutek, kot da ženske in otroci živijo v hotelu. Pogosto so stanovalke in stanovalci anonimni, saj se je težko spoznati med seboj. V takšnih varnih hišah je težko oblikovati občutek skupnosti.

Primer: Lahko vam bo v pomoč, če si zamislite, da morate sami nekaj časa živeti v varni hiši. Ali se vam ne zdi, da bi morala biti vaša soba privlačna, prostorna, s kuhinjo in ločeno kopalnico? Storitve, ki bi morale biti zagotovljene, pa bi vključevale tudi brezplačno prehrano, čiščenje sobe, varstvo za otroke, terapijo, zdravstveno oskrbo in zdravstvene kapacitete – prav tako kot hotel s štirimi zvezdicami. Čeprav lahko to na prvi pogled zveni nerealistično, pa je pomembno, da ne razmišljamo preozko. Ženske in otroci, ki so doživljali nasilje, imajo pravico do najboljše možne podpore.

4. 1. 8. Prostorsko načrtovanje

Prostori za ženske

Vsaki ženski in otroku je potrebno zagotoviti ločeno sobo. Eno kopalnico lahko delita največ dve ženski.

Ženske in njihovi otroci, ki poiščejo zatočišče v varni hiši, so v krizni situaciji. Takšne situacije ni mogoče primerjati s počitnicami, na katerih delimo spalnico v mladinskem hotelu ali gorski koči. Da bi si opomogle od travmatičnih izkušenj, je izjemno pomembno, da oblikujemo okolje, v katerem se je mogoče umakniti in počivati. Finančnih sredstev, ki so na razpolago, pa je le redko toliko, da bi varna hiša lahko resnično ponudila storitve hotela s štirimi zvezdicami.

Skupni prostori

Varna hiša je prostor, v katerem se srečajo ženske s podobnimi izkušnjami. Tukaj lahko dobijo izkušnjo solidarnosti med ženskami in začnejo razumeti, da nasilje, ki ga je povzročal njihov partner, ni osebni ampak družbeni problem, da je nasilje mogoče ustaviti in da ima lahko življenje z drugimi številne različne oblike.

V varni hiši bi morala biti na razpolago najmanj dva večja prostora, prostorna kuhinja in pralnica. En večji prostor bi moral služiti kot dnevna soba, drugi pa bi moral biti primeren za skupinske aktivnosti in dovolj velik za praznovanja (za vse stanovalke in stanovalce ter zaposlene).

Nekatere varne hiše ponujajo različne oblike izobraževanja in usposabljanja. Tudi na to je potrebno pomisliti, ko prostorsko načrtujemo varno hišo.

Primer: Equal projekt z naslovom FEMQUA (dostopen na www.aoef.at).

Ženske morajo imeti možnost, da skupaj kuhajo in pripravljajo hrano.

Ker ženske v varno hišo pogosto pridejo z manj oblekami, je potrebno poskrbeti za zadostno število pralnih in sušilnih strojev.

Prostori za zaposlene

Nujno je zagotoviti ločene prostore za svetovalno in administrativno delo.

Obstajati mora neka centralna pisarna, v kateri je poskrbljeno za vse varnostne ukrepe. Če zaposlene ostajajo v varni hiši tudi ponoči, potrebujejo spalnico s čajno kuhinjo in kopalnico. Potreben je najmanj en prostor, namenjen individualnemu svetovanju (več v večjih varnih hišah). Vse pisarne in prostori za svetovanje morajo biti opremljeni s telefoni in računalniki, ki imajo dostop do svetovnega spleta.

4. 1. 9. Načrtovanje zaposlovanja

Glejte v poglavju 6. 2. (Zaposlene in notranji menedžment).

4. 1. 10. Varnostni ukrepi

Glejte v poglavju 7. (Varnost in varnostni ukrepi).

PRIMER:

Ko razmišljate o številu sob, njihovi velikosti ipd., morate imeti informacijo o največjem številu žensk, ki bodo lahko živele v varni hiši in o številu zaposlenih. Lahko pa seveda razlikujete med temeljnimi zahtevami, ki morajo biti izpolnjene (TZ), in dobrodošlimi dodatnimi enotami (DE).

Prostori za ženske in njihove otroke:

TZ stanovanjske enote za ženske in njihove otroke (1 soba na žensko in otroka oz. otroke),

DE ena dodatna enota za velike družine,

DE ena dodatna kopalnica na družino, ali

TZ ena kopalnica, ki si jo delita 2 stanovanjski enoti,

TZ velika kuhinja (če stanovanjske enote niso opremljene s kuhinjo),

TZ skupna enota (za dnevne in tedenske hišne sestanke) = jedilnica,

DE dnevna soba / sobe za ženske (knjižnica, televizija, glasbeni stolp, čajna kuhinja ipd.),

DE enota, opremljena z računalniki, namenjena seminarjem / izobraževanju,

TZ igralnice za otroke (odvisno od velikosti varne hiše) – glejte več o tem v poglavju 5. 2.

»Storitve za otroke«,

DE ločene enote za različne starostne skupine otrok (0 – 5 let, 6 – 12 let, 12 let in več), ki so opremljene z igračami in predmeti, prilagojenimi starosti:

DE prostor, namenjen raznim aktivnostim,

DE večnamenski prostor,

DE prostor, namenjen branju, domačim nalogam, študiju (tišina).

Prostori za zaposlene in za svetovanje:

TZ enote za krizno posredovanje in svetovanje (odvisno od števila zaposlenih),

TZ enote za zaposlene, ki delajo z otroki,

TZ enote, namenjene administraciji in pisarne, opremljene s telefoni, računalniki, fotokopirnim strojem, telefaksom,

TZ enota, namenjena nočni delovni izmeni (s posteljo, kopalnico, čajno kuhinjo).

Prostori, namenjeni gospodinjstvu:

TZ veliko skladišče za razno blago potrebno v gospodinjstvu, še posebej za skupno gospodinjstvo (hrana in pijača, pisarniške zadeve, obleke, predmeti za osebno higieno ipd.),

DE dodatno skladišče (izven varne hiše), namenjeno skladiščenju pohištva, donacij ipd.,

TZ pralnica in sušilnica,

TZ kurilnica,

TZ kolesarnica,
DE vrtna lopa.

4. 2. FINANCIRANJE VARNE HIŠE

O financiranju varne hiše je potrebno razmišljati v vseh fazah njenega ustanavljanja in upravljanja. Razpoložljivost finančnih virov ima neposreden in izjemno pomemben vpliv na usposobljenost zaposlenih, na ponudbo storitev in na stanovanjske pogoje v varni hiši. Vse to lahko predstavlja tudi jasen indikator o pomenu, ki ga družba daje delovanju proti nasilju nad ženskami v neki družbi.

Zagotavljanje zadostne finančne podpore je navadno ena od najtežjih nalog pri ustanovitvi in upravljanju varne hiše. V večini držav je zbiranje finančnih sredstev težavno tako v javnem kot v zasebnem sektorju.

4. 2. 1. Financiranje s strani države

Varne hiše so institucije, ki zagotavljajo pomembne storitve za žrtve nasilja in opravljajo pomembno družbeno nalogo. Kot takšne bi morale biti v enakem položaju kot storitve, ki jih zagotavlja država. Ta je obvezana ščititi svoje prebivalke in prebivalce pred vsemi oblikami nasilja v zasebni in javni sferi. Gledano širše, so vladne in državne službe dolžne zagotavljati zadostno financiranje varnim hišam in drugim organizacijam, ki nudijo storitve za ženske (glejte tudi 2. poglavje).

V zadnjih desetletjih moderne demokratične države, ki kot eno od svojih najpomembnejših nalog razumejo tudi skrb za temeljno zdravstveno in socialno oskrbo, vedno več državnih odgovornosti prelagajo na nevladne organizacije. Te nevladne organizacije so neodvisna, neprofitna društva, ki pridobljena javna sredstva namenjajo družbenemu ali socialno političnemu delovanju in zagotavljanju specifičnih storitev.

Večino varnih hiš v Evropi upravljajo ženske nevladne organizacije, ki so v preteklih desetletjih pridobile obširno strokovno znanje in praktične izkušnje pri delu z ženskami, ki doživljajo nasilje s strani svojega partnerja. Tovrstne storitve za ženske so se pokazale za učinkovite in bi jih bilo potrebno uporabljati pri ustanavljanju novih varnih hiš. Ženske nevladne organizacije so namreč fleksibilnejše pri organiziranju sistemov podpore v praksi kot državne institucije. Še več, žrtve nasilja se raje obračajo po pomoč k nevladnim organizacijam kot k državnim institucijam.

Primer: V avstrijski federalni provinci Zgornja Avstrija vse varne hiše upravljajo nevladne organizacije, katerih obstoj je tudi zakonsko opredeljen. Vse štiri varne hiše na Dunaju so podpisale z mestno občino pogodbo, s katero imajo zagotovljeno financiranje za nedoločen čas. V španski provinci Andaluziji pa so sprejeli večletni akcijski načrt, ki opredeljuje tudi financiranje varnih hiš v provinci.

Razumljivo je, da državne institucije, ki financirajo varne hiše za ženske, zahtevajo njihovo delovanje v skladu s standardi kakovosti in zagotavljanje strokovnih storitev (glejte tudi 11. poglavje). Obenem pa je pomembno, da državne institucije varnim hišam priznavajo strokovno neodvisnost. Kakovost dela v varnih hišah je potrebno evalvirati tako znotraj organizacije kot izven nje – notranja in zunanja evalvacija (glejte tudi poglavje o evalvaciji). Vsekakor ne smemo pozabiti, da je kakovost storitev, ki jih nudi varna hiša, odvisna tudi od primernega sofinanciranja in drugih virov. Tudi nasilje nad ženskami in nasilje nad otroki povzročata stroške. Kot so pokazale študije, ki smo jih citirali v drugem poglavju, ustvarjata nasilje nad

ženskami in nasilje nad otroki, poleg družbenih posledic, pomembne stroške za državo in državne službe. Investiranje v preventivne aktivnosti, z ustvarjanjem prihodnosti z manj nasilja, bi torej prav tako zmanjšalo javne izdatke za stroške, nastale zaradi nasilja (v družini). To še posebej velja, ko je govora o financiranju podpornih storitev za ženske.

Povzetek priporočil za financiranje varnih hiš za ženske:

- varne hiše za ženske bi morale upravljati profesionalne ženske nevladne organizacije.
- Financiranje varnih hiš bi morala opredeljevati zakonodaja.
- Da bi lahko varne hiše, telefonske svetovalne linije in druge organizacije, ki nudijo podporne storitve, delovale kakovostno, potrebujejo dolgoročne pogodbe ali pogodbe za nedoločen čas z državnimi službami, ki jim bodo zagotavljale plačevanje v okviru predvidenega financiranja. Stalen boj za zagotavljanje finančnih sredstev pomeni izgubo časa in energije, porabljene na račun dejanskega dela z ženskami in otroki. Finančna negotovost in odvisnost varne hiše negativno vplivata na cilj varne hiše, ki je zagotavljati varnost in neodvisnost za ženske.
- Pogodba o financiranju mora pokrivati vse storitve, ki jih zagotavlja varna hiša. Storitve ne smejo biti razdeljene po posameznih pogodbah.
- Financiranje mora biti primerno in celostno: vključevati mora tudi delo z različnimi javnostmi in delo na področju ozaveščanja.
- Pogodba o financiranju mora priznavati strokovno neodvisnost pri nujenju storitev in opredeljevati strokovne standarde, ki morajo biti zagotovljeni.
- Financiranje mora biti zadostno, da je mogoče zagotavljati in vzdrževati strokovne standarde.
- Življenje v varni hiši bi moralo biti brezplačno za ženske in otroke, ki so doživljali nasilje.
- Vsaki ženski bi moralo biti omogočeno, da samostojno izbere, v katero varno hišo se bo umaknila, ne glede na pravila o financiranju. Samo ona namreč lahko presodi, ali je dovolj varna v varni hiši, ki je najbližja njenemu domu ali pa v varni hiši, ki je bolj oddaljena. Pravila financiranja ne bi smela omejevati te svobode odločanja.
- Varne hiše ne bi smele biti prisiljene same financirati storitev, ki jih zagotavljajo. Le manjši odstotek njihovega celotnega proračuna bi moral biti zagotovljen z njihovim lastnim zbiranjem finančnih sredstev.
- Zasebne donacije bi morale biti namenjene le za specifične in dopolnilne dejavnosti ter opremo, kot je oprema za otroško igrišče, televizija ali računalnik, oprema, namenjena izobraževanju ipd. in ne za pokrivanje rednih tekočih stroškov varne hiše.
- Pogodbe o financiranju bi morale določati, da finančna sredstva, pridobljena od zasebnih donatorjev, ne bodo vplivala na višino financiranja s strani države, saj bi to pomenilo, da bi država svojo odgovornost prenesla na nekoga drugega.

Strokovnjakinje iz varnih hiš bi morale biti vključene v pripravo kriterijev za javno financiranje storitev, namenjenih ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje. Te strokovnjakinje namreč lahko prispevajo k realnejši opredelitvi nalog in standardov kakovosti v varnih hišah. Njihovo strokovno znanje je potrebno upoštevati pri pripravi smernic za financiranje, ki morajo delo v varnih hišah spodbujati in ne omejevati. Če namreč posamezni postopki postanejo preveč birokratski, jemljejo vire tistim nalogam, ki so pomembnejše.

4. 2. 2. Ovire za financiranje

Še vedno je veliko število varnih hiš za ženske odvisno od zasebnih donatorjev ali sponzorjev. V novih državah članicah EU je obstoj številnih podpornih storitev za ženske odvisen od finančne podpore iz tujine ali s strani mednarodnih organizacij. Cilj mora biti financiranje varnih hiš s strani državnih institucij v vsaki državi. EU bi za ta namen morala izdati obvezujočo direktivo.

Varne hiše se morajo zavedati, da bodo tudi v prihodnosti morale nadaljevati svoje delovanje v smeri zagotavljanja teh temeljnih zahtev. Ko se pogajajo z javnimi službami ter njihovimi uslužbenkami in uslužbenci, je izjemnega pomena, da poudarjajo soodvisnost med strukturnim

nasiljem in nasiljem, ki ga povzročajo posamezniki in posameznice ter med zadostnimi finančnimi viri in zagotavljanem potrebne podpore za ženske. Financerji in zaposlene v vsaki posamezni varni hiši se morajo odločiti, ali želijo ustanoviti in upravljati varno hišo »za vsako ceno« ali pa si bodo postavili mejo, pod katero ne morejo več zagotavljati storitev. Visoko kakovostno delo za zlorabljene ženske je lahko opravljeno le z zadostnim financiranjem. To pa predvideva tudi konstantne aktivnosti v smeri informiranja in ozaveščanja, še posebej političark in politikov, da bi zagotovili njihovo nadaljnjo podporo varnim hišam.

V številnih varnih hišah morajo ženske plačevati najemnino iz lastnih žepov ali iz socialne podpore, ki so jo morebiti pridobile. Pomembno bi bilo vsaj zagotovilo, da se ženskam zaračunava izključno najemnino. Z vidika družbene odgovornosti za delovanje proti nasilju, od žensk in otrok, ki doživljajo nasilje, nikoli ne bi smeli zahtevati plačevanja stroškov svetovanja in drugih podpornih storitev. Tudi skrb za otroke bi morala biti brezplačna. Te storitve so namreč obveza države in ne nekaj, kar bi si ženske morale privoščiti.

4. 2. 3. Zasebne donacije in sponzorstvo

Kot smo navedle že zgoraj, bi morale biti zasebne donacije in sponzorstvo namenjene le financiranju oz. zagotavljanju posebnih dejavnosti oz. opreme, medtem ko bi redne tekoče stroške varne hiše morala pokrivati država.

Vendarle so številne varne hiše še vedno odvisne primarno od zasebnih donacij. Zato dodajamo nekaj nasvetov o njihovem zbiranju.

Ko se obračamo na zasebne donatorje, moramo upoštevati, da je nasilje nad ženskami v družini / v bližnjih odnosih, tema, o kateri je težko spregovoriti in se o njej pogovarjati. Do določene mere je zakrita s tabuji, ki pri ljudeh povzročajo nelagodje. Vsaka kampanja ali aktivnost mora to dejstvo upoštevati. Vendarle pa je potrebno ljudem povedati o delu v varnih hišah in o podpornih storitvah za ženske ter poiskati vsebine, ki bodo spodbudile njihovo podporo temu delu.

Zbiranje donacij in sponzorskih sredstev za nevladne organizacije in projekte lahko pomeni pridobivanje različnih oblik podpore (denarja, opreme, storitev, osebne pomoči ipd.).

Finančna podpora je lahko v naslednjih oblikah:

- donacije,
- darila,
- zasebna podpora,
- organizacija dogodkov (zabave, namenjene zbiranju sredstev),
- dobrodelni bazarji (igračke, rabljene obleke, ročno izdelani izdelki),
- sodelovanje s podjetji.

Kako zbirati podporo in donacije

Predstavitev dela vaše skupine za ustanovitev ali upravljanje varne hiše

- Ozaveščajte o problematiki nasilja nad ženskami in o koristih, ki jih prinašajo varne hiše. Pripravite kratek informacijski material. Ne pozabite citirati priporočil, resolucij ipd., ki so jih pripravila mednarodna telesa, katerih članica je vaša država (glejte tudi 2. poglavje). Citirajte rezultate raziskav.
- Vendarle: oblikujte pozitivno podobo varne hiše. Izogibajte se uporabi negativnih podob. Zaradi stikov z javnostmi se osredotočite na koristi.
- Opišite vpliv in učinkovitost dela v varni hiši ali kriznem centru. Donatorji in sponzorji radi sodelujejo z močnimi partnerji.

Stik s sponzorji in podporniki

- Najti partnerje in podpornike pomeni oblikovati mrežo ljudi, ki podpirajo idejo o ustanovitvi in upravljanju varne hiše.
- Poskusite vzpostaviti osebni stik: pripravite srečanje z lokalnimi političarkami in politiki, lokalnimi mediji, lokalnimi centri za socialno delo, cerkvenimi skupinami, vplivnimi posameznicami in posamezniki v skupnosti oz. v ciljnem okolju.
- Pripravite seznam kontaktnih oseb in ga obnavljajte.
- Motivirajte različne ljudi, da naredijo nekaj za varno hišo.

Ciljna skupina

Različne ciljne skupine potrebujejo različne informacije:

- sponzorje zanima njihov gospodarski uspeh. Pričakujejo profesionalno in učinkovito delo. Vaše delo bodo podprli, če se sklada s podobo njihovega podjetja.
- Podpornike zanimajo družbeni problemi. Želijo, da jih naši cilji navdihujejo. Pokažite jim, da je njihova donacija potrebna in uporabna. Dajte jim občutek, da je njihova podpora cenjena.
- Političarke in politike (ter novinarke in novinarji) potrebujejo dejstva in številke.
- Novinarke in novinarji potrebujejo zgodbe od ljudi in o ljudeh.
- Lokalni centri za socialno delo potrebujejo celovit opis storitev in podpore, ki jo boste zagotavljali.
- Na vsako ciljno skupino morate gledati z vidika njihovih potreb, npr. natančne informacije, osebna pisma zahvale ali redne okrožnice / časopisi, v katerih so opisane vaše aktivnosti.

Iskanje sponzorjev

- Preglejte vašo mrežo! Kdo so ljudje, ki bi lahko kaj vedeli o posameznem podjetju ali bi vas lahko predstavili komu na menedžerskem položaju?
- Pridobivajte informacije o podjetjih tako, da kličete njihove službe za odnose z javnostmi ali marketinške oddelke.
- Sprašujte jih o njihovih ciljih: morebiti želijo izboljšati svojo javno podobo, demonstrirati svojo družbeno odgovornost, pridobiti širšo publiciteto, podpreti NVO, da bi izboljšali sodelovanje s svojimi poslovnimi partnerji, strankami ali državnimi uradnicami in uradniki, da bi povečali identifikacijo svojih zaposlenih s podjetjem ipd.
- Prepričajte se, da poznate pravilna imena svojih partnerjev, njihove nazive, telefonske številke in naslove. Tudi vaši partnerji morajo imeti o vaši organizaciji enake informacije ter informacijo o tem, kdo je odgovoren za naslednje korake.
- Preverite, kaj vam lahko ponudijo (denar, opremo, storitve).
- Preverite, kaj lahko vi ponudite podjetju. Poleg tega, da izpostavite pomen varne hiše kot velike družbene potrebe in projekta, ki poudarja javno podobo podjetja (preko njihove podpore vaši organizaciji), lahko izpostavite tudi reklamo za podjetje v medijih, v vaših informacijskih materialih, na zabavah, namenjenih zbiranju donacij ipd.
- Na vašem prvem srečanju opišite vaše delo in jim predložite napisan povzetek vaših načrtov. Naj bo kratek in preprost (1 – 2 strani). Natančnejše informacije lahko predložite kasneje, če bo potrebno. Pojasnite svoj finančni načrt za varno hišo. Prosite jih za ločen znesek denarja za posebni projekt, kot je pohoštvo, igrače za otroke, kombi za varno hišo, za posebne dogodke ipd. Dovolite jim, da izbirajo med najmanj dvema sponzorskima možnostima.
- Koristno je, če po skupnem sestanku pošljete povzetek dogovorov, da bi zagotovili, da sta obe strani dogovore razumeli enako.

Iskanje podpornikov

Vsakogar lahko prosite za podporo vašemu delu (z donacijami ali z nečim, kar lahko naredi za vas):

- pripravite seznam tega, kar potrebujete (možganska nevihta).
- Seznam razdelite na sestankih, objavite v časopisih, na spletni strani, v cerkvenih skupinah ipd.
- Seznam morate redno obnavljati.
- Na seznamu so lahko izpostavljene trenutne, specifične potrebe, kot sta pisarniški material ali material za delavnice za otroke.
- Na seznamu mora biti navedena tudi potreba po finančni donaciji (»če želite, da potrebni material nakupimo sami«).

- Zaposlene v varni hiši morajo donatorju predložiti račun o kupljenem.
- Pri uporabi vaših poznanstev lahko naletite tudi na druge podpornike. Tudi cerkvene skupine ali dobrodelne organizacije bodo morebiti želele podpreti vaše delo. Glasbenice in glasbeniki ter glasbene skupine bodo morebiti želele pripraviti koncert; umetnice in umetniki bi lahko pripravili javno prodajo svojih izdelkov za varno hišo. Sosed lahko popravi kolesa za otroke v varni hiši.
- Podporniki potrebujejo osebni stik. Zapomnite si, da radi izbirajo, koliko časa in truda bodo investirali.

5. STORITVE ZA ŽENSKE IN OTROKE

Varne hiše ponujajo vrsto različnih storitev, izvajajo številne aktivnosti in imajo pomembno vlogo v družbi. Storitve vključujejo zatočišče, podporo, svetovanje žrtvam nasilja in njihovim otrokom – tudi bivšim uporabnicam in tistim, ki v varni hiši ne bivajo. Varne hiše delujejo preventivno, ozaveščajo javnost o problematiki nasilja, njenih vzrokih in posledicah ter opozarjajo na potrebe po specializiranih programih pomoči za žrtve nasilja. Te cilje je moč doseči s sodelovanjem posameznic, posameznikov, organizacij ter številnih strokovnjakinj in strokovnjakov. Za doseg kakovostnih storitev je potrebno voditi ustrezno dokumentacijo in izvajati evalvacijo (glejte tudi 11. poglavje).

5. 1. STORITVE ZA ŽENSKE

Spodaj opisane storitve so tiste, ki jih varne hiše običajno nudijo zlorabljenim ženskam in njihovim otrokom. Obstajajo različni organizacijski modeli pri nudenju teh storitev. Najpomembneje pa je, da so vse storitve skladne s cilji in načeli, opisanimi v 3. poglavju.

24 urna dosegljivost

Nujno je, da ženske dobijo takojšnjo podporo in se lahko v varno hišo umaknejo kadarkoli, tudi ponoči.

Število mest je največkrat žal omejeno. Zato bi morali imeti izdelana pravila o tem, kako se soočati s prostorskimi omejitvami. Vodilno načelo bi moralo biti, da se ženske, ki je ogrožena, ne zavrne, saj se jo s tem prisili, da ostane v nasilnem odnosu oziroma se vrne k povzročitelju nasilja.

Če v regiji obstaja samo ena varna hiša, mora biti ta odprta vse dni v tednu, 24 ur na dan. Če v regiji obstaja več varnih hiš, bi vsaj ena od njih morala biti odprta 24 ur na dan. Ženskam bi moral biti omogočen prevoz po najnižji ceni (če se le da, pa bi prevoz moral biti brezplačen), da jim pri odhodu v varno hišo ne bi bilo treba skrbeti še za stroške.

Primer: Varne hiše na Dunaju uporabnicam plačajo prevoz s taksijem z računa, ustanovljenega posebej za ta namen.

Prihod v varno hišo običajno ne pomeni prvega stika z žrtvijo nasilja. Prvi stik je največkrat po telefonu. Mnogo varnih hiš nudi 24 urno telefonsko dosegljivost in svetovanje. Ponovno poudarjamo, da bi morala biti v posamezni regiji na razpolago vsaj ena 24 urna telefonska linija, ki nudi prvo pomoč preko telefona in pomaga pri namestitvi v najbližjo varno hišo. Pomembno je, da zagotovimo prepoznavnost in javno dostopnost številke, da bodo ženske informirane o tem, da pomoč obstaja (glejte tudi 9. poglavje). Strokovna delavka iz varne hiše se mora pred prihodom ženske v hišo z njo tudi pogovoriti (glejte tudi podpoglavje »Sprejem v varno hišo« spodaj).

Svetovanje

Svetovanje je ena od ključnih storitev varne hiše. Nekatere varne hiše nudijo svetovanje tudi ženskam, ki v njihovi instituciji ne bivajo, druge imajo ločene svetovalne centre. Včasih ti centri služijo tudi kot kontaktno mesto za ženske, ki potrebujejo namestitev v varni hiši.

Ne glede na to, kako je svetovanje organizirano, je najpomembnejše to, da se ženskam, žrtvam nasilja, nudi strokovno svetovanje in informacije o vseh storitvah, ki so na voljo njej in njenim otrokom.

Primeri: AMCV na Portugalskem, Casa delle Donne v Bologni, Womens Aid v Veliki Britaniji.

Prvo srečanje med uporabnico in strokovno delavko iz varne hiše pomeni vzpostavitev zaupnega odnosa. Strokovna delavka v varni hiši mora ženski prisluhniti in prepoznati njene potrebe. Ženske imajo pravico do strokovne podpore in podpore brez predsodkov, ne glede na odločitve, ki jo bodo sprejele. Strokovna delavka mora uporabnici zagotoviti varovanje osebnih podatkov in ponuditi možnost, da ostane anonimna.

Pomembno je oceniti stopnjo nevarnosti, ki jo predstavlja povzročitelj nasilja, in izdelati varnostni načrt (glejte tudi podpoglavje »Varnost / Varnostni načrt« spodaj). Žensko, ki išče pomoč, je prav tako potrebno opremiti z informacijami o njenih pravicah in možnostih. Nekatere od teh informacij so lahko dane v pisni obliki. Opozoriti jo je potrebno, naj teh informacij ne razkrije povzročitelju nasilja, saj bi bila s tem lahko ogrožena njena varnost.

Prav tako je pomembno, da se skupaj z uporabnico razišče njene možnosti in njeno socialno mrežo (družina, prijateljice / prijatelji, razne organizacije itn.), ki ji lahko nudi potrebno podporo.

Za vsako uporabnico mora biti izdelani individualni načrt, v katerem je opredeljena vsa obstoječa in dostopna pomoč.

Sprejem v varno hišo

Kako ženske in otroci najdejo varno hišo? Obstajajo različni modeli. V enem je varna hiša povezana s svetovalnim centrom, katerega naslov je javen, medtem ko je naslov varne hiše tajen. Ženska pride najprej v svetovalnico. V drugem modelu ženska, ki potrebuje pomoč, vzpostavi stik z varno hišo, katere naslov je tajen, preko telefona in tako dobi naslov hiše. Obstajajo pa tudi varne hiše, kjer strokovne delavke žensko na vnaprej dogovorjenem mestu pričakajo in jo odpeljejo v hišo.

Žensko in njene otroke mora sprejeti strokovno usposobljena delavka. Težave nastanejo v varnih hišah, v katerih ni dovolj zaposlenih, da bi nudili 24 urno prisotnost. Ne glede na to, bi morale biti ženski zagotovljeno strokovno krizno svetovanje v prvih urah njenega prihoda v varno hišo.

Prihod v varno hišo predstavlja za žensko zelo stresno izkušnjo. Zato je pomembno, da se ji zagotovita intenzivna pomoč in podpora takoj po prihodu in da ji je od začetka na razpolago kontaktna oseba. Najbolje je, če je to oseba, ki jo je sprejela oziroma z njo opravila prvi svetovalni razgovor. Gre za pomemben dejavnik pri vzpostavljanju zaupnega odnosa in pomoči ženski, da se znajde v novem okolju. Svetovalka ne sme podcenjevati težavnosti krizne situacije, v kateri se nahajajo ženska in otroci ter stresa zaradi popolnoma novega okolja in neznanih ljudi.

Primer: Kar nekaj varnih hiš ima posebno tablo, na kateri so fotografije zaposlenih, njihova imena in vloge v varni hiši – vse z namenom, da ženske in otroci lažje spoznajo osebje.

Uporabnica naj bi imela pravico do izbire svetovalke, ki je njena kontaktna oseba do konca njenega bivanja v varni hiši. Pogosto gre za isto osebo, ki je uporabnico sprejela in s katero je

že ustvarila bližnji odnos. Če to ni mogoče (na primer, da je izbrana svetovalka že zasedena), se skupaj z uporabnico poišče ustrezno zamenjavo.

Ko uporabnica pride v sprejemni center ali v varno hišo, je potrebno oceniti njene potrebe in potrebe njenih otrok ter stopnjo ogroženosti (ocena nevarnosti, varnostni načrt, glejte tudi Prilogo 2). Ženska in otroci morajo dobiti najpomembnejše informacije o varni hiši, njenih pravilih in načinu življenja v njej (glejte tudi 8. poglavje).

Prva faza bivanja – analiza stanja

Prva faza bivanja oziroma analiza stanja je obdobje, v katerem se uporabnica spozna z varno hišo ter z osebjem, si opomore od travmatične izkušnje, se privadi na življenje v varni hiši, prepozna svoje potrebe, skrbi in začne odločati o naslednjih korakih. Ta faza lahko traja od nekaj ur do nekaj dni ali celo tednov.

V tej fazi se mora uporabnica odločiti, ali želi ostati v varni hiši ali ne in ali želi odnos s povzročiteljem nasilja prekiniti začasno ali stalno. Pomembno je sporočilo svetovalke, da je odločitev njena, da ima pravico ostati s povzročiteljem nasilja in da ga ima pravico zapustiti. Za uporabnico je prav tako pomembno, da ve, da se lahko v varno hišo kadarkoli vrne, ne glede na to, da se je vmes morebiti vrnila domov. Če se uporabnica odloči za vrnitev k partnerju, se je potrebno z njo pogovoriti o vprašanju varnosti, skupaj z njo izdelati ustrezne strategije za zaščito sebe in otrok ter jo seznanimi s tem, kje in kako lahko dobi pomoč.

Nekatere uporabnice zanima, ali se povzročitelj nasilja lahko spremeni, ali se njihov partner lahko spremeni. Pregledati je potrebno vse možnosti. V nekaterih državah obstajajo programi za povzročitelje nasilja. V tem primeru je vključitev v tak program lahko pogoj, ki ga uporabnica postavi svojemu partnerju, če ta želi, da se vrne domov. Povzročitelje nasilja se v takšen program usmeri le, če ti zagotavljajo varnost žrtvi in sodelujejo z ženskimi organizacijami. Tovrstni programi morajo biti osredotočeni na žrtev in na njeno varnost (glejte tudi 12. poglavje).

V tej fazi je zelo pomembno, da se uporabnici zagotovi intenzivno in temeljito svetovanje, saj je to faza, v kateri se uporabnice odločajo o vrniti k povzročitelju nasilja.

Individualno svetovanje in opolnomočenje

V svetovalnem procesu se vse potrebe in želje uporabnice ocenijo, določijo se prioritete. Izdelava se individualni urnik svetovanja in podpore. Naloga strokovne delavke je predstavitev vseh možnosti in nudenje podpore pri doseganju ciljev uporabnice.

Uporabnice potrebujejo podporo pri sprejemanju odločitev. Podporo jim je potrebno nuditi v procesu opolnomočenja in pri dvigu samozavesti. Pomembno je, da uporabnica občuti, da ima moč in pravico izbirati in da se lahko sama odloča, kaj bo naredila s svojim življenjem. Prav tako bi morala imeti možnost redno govoriti o svoji izkušnji nasilja (če in ko to želi). Upoštevati je potrebno, da žrtve nasilja včasih potrebujejo veliko časa, preden se počutijo dovolj varne in opogumljene, da spregovorijo o zlorabi, posebej to velja za spolno zlorabo.

S podporo svetovalke uporabnica spoznava strategije, ki jih je povzročitelj nasilja uporabljal, da je pridobil moč in nadzor nad njo. Podpora svetovalke pa ji omogoči tudi razvoj njenih lastnih strategij zaščite.

Zaposlene v varni hiši bi uporabniki morale nuditi tudi praktično pomoč pri raznih administrativnih zadevah ter ji nuditi možnost spremljanja na policijo, sodišče ipd.

Vzpodbudno je govoriti tudi o položaju žensk v družbi, o spolnih stereotipih in o neenakosti med spoloma ter o temah, ki večajo ozaveščenost uporabnice o njeni vlogi ženske.

Čeprav je naš cilj opolnomočiti žensko in otroke, pa obstaja tudi realna nevarnost, da začnemo delovati namesto nje. To izhaja iz neravnovesja moči, ki je neizogibno med uporabnico, ki išče pomoč, in svetovalko, strokovno delavko v varni hiši. Svetovalka mora biti vedno pozorna na odnos in zagotoviti uporabnici podporo brez večanja občutka njene nemoči.

Skupinsko delo

Varne hiše nudijo različne oblike skupinskega dela. Skupinsko delo je dragocena dopolnitev individualnemu svetovanju, saj lahko omogoči uporabnicam uvid v dejstvo, da niso edine, ki so doživljale zlorabo s strani svojih partnerjev.

Različne skupine (tematske, reflektivne) so prostor, v katerem lahko uporabnice govorijo o različnih temah: o nasilju ali o katerih koli temah, ki so jim pomembne. Kot dodatek individualnemu svetovanju so skupine orodje za pomoč uporabnicam v varni hiši, da se bolj zavedajo sebe in družbenega okolja. Cilja skupinskega dela sta dva: pridobiti samozavest in spodbujati interakcije z drugimi uporabnicami. Pomembno je, da se udeleženke skupine počutijo odgovorne za dinamiko v skupini. Druga, specifična oblika skupinskega dela pa so skupine, v katerih se uporabnice pogovarjajo o materinstvu, problemih pri vzgoji otrok ipd.

Ustvarjalne skupine so še ena oblika skupinskega dela. V teh skupinah dobijo uporabnice priložnost, da se izrazijo s pomočjo slikanja, petja, igranja ipd.

Zaposlene v varnih hišah morajo delo skupin spremljati. Dobra praksa je skupno vodenje skupin s strani zaposlenih in uporabnic.

V skupini morajo biti upoštevana tudi individualna mnenja uporabnic.

Varnost / varnostni načrt

Prioriteta svetovanja in dela v varnih hišah je zagotoviti varnost uporabnic in njihovih otrok. Kot je razloženo v Prilogi 2 z naslovom »Varnostni načrt«, morajo biti primerni varnostni ukrepi načrtovani in izvedeni neodvisno od odločitve uporabnice o tem, ali bo ostala v varni hiši ali ne. O varnosti v varnih hišah glejte tudi 7. poglavje.

Samoobramba

Varne hiše bi morale izvajati tečaje samoobrambe, na katerih bi se uporabnice naučile, kako se braniti pred nasiljem in kako zavarovati sebe in svoje otroke v primeru nasilne situacije (glejte tudi Seith / Kelly, 2003).

Primer: Ženske strokovnjakinje so razvile posebno obliko samoobrambe za ženske imenovano WenDo.

Pravna pomoč

Žrtve nasilja morajo biti seznanjene s svojimi pravicami in možnostmi. Vsaka varna hiša bi morala zagotavljati pravno pomoč in pomoč pri sodnih postopkih.

Pravna pomoč mora pokrivati:

pravno pomoč za zaščito (takojšnjo ali dolgoročno) pred nasiljem,
postopke policije,
prepovedi približevanja,
pomoč v zvezi z zakonsko zvezo,
starševske pravice,
zakone v zvezi z urejanjem statusa,
kazensko pravo,
pravice žrtev in možnost odškodnin tako v kazenskem kot v civilnem pravu,
zdravstveno zavarovanje,
denarne socialne pomoči,
stanovanjski zakon ipd.

Zaposlene v varnih hišah morajo uporabnice spremljati na policijo, na sodišče in v druge institucije ter jim pomagati pri pripravi na sodne obravnave – na primer informiranje o dogajanju na sodišču, igra vlog, v kateri ženska vadi pričanje. Spremlstvo v kazenskem postopku je pomembno tudi za to, da se prepreči t. i. sekundarna viktimizacija uporabnic. Ena od direktiv EU pravi, da ima vsaka žrtev pravico do informacij in podpore pri kazenskih postopkih na sodiščih (glejte tudi Prilogo 1 o mednarodnih dokumentih).

V zapletenih sodnih postopkih je nujno, da uporabnico zastopa odvetnica / odvetnik. Predlagamo izbiro ženskih odvetnic, ki se lahko identificirajo s primerom žrtve in razvijejo primeren pristop pri zastopanju svojih klientk. Zaželeno je, da so pripravljene primer prevzeti za nižjo ceno ali celo brezplačno.

Primer: Na Dunaju so ženske ustanovile Womens Legal Found (Pravni sklad za ženske), katerega sredstva so namenjena plačilu pravnega zastopanja žensk pred sodišči. Sklad prav tako izpodbija primere z namenom podpore in spodbujanja pravic žensk.

Primer: Zaposlene feministične odvetnice so ustanovile evropsko mrežo, imenovano European Womens Lawyers Association (Evropska zveza ženskih odvetnic), znotraj katere sodelujejo pri »povečanju ženske enakosti s pravnimi sredstvi« v Evropi (<http://www.ewla.org>).

Podpora pri finančnih zadevah

Ko pride uporabnica v varno hišo, je pomembno, da se ji nudi pomoč pri njenih finančnih zadevah. Če uporabnica nima dohodkov, je prvi korak ta, da se ji pomaga pri pridobitvi denarnih sredstev. V več državah velja, da je ženska, ki nima lastnih sredstev, upravičena do denarne socialne pomoči. Naloga zaposlenih v varni hiši je uporabnici pomagati pri pridobitvi denarne socialne pomoči brez zamud in administrativnih ovir. Zato je pomembno, da varna hiša vzpostavi dober odnos s centri za socialno delo.

Zaposlene v varni hiši uporabnici prav tako pomagajo pri uveljavljanju njenih drugih pravic (prejemanje preživnine zase in za otroke, nadomestilo v zvezi z brezposelnostjo, otroški dodatki ipd).

Varna hiša mora poskrbeti, da povzročitelj nasilja nima več dostopa do žrtvinega denarja. Če otroški dodatki oziroma druga finančna sredstva, namenjena družini, prihajajo na bančni račun

povzročitelja nasilja, je to potrebno spremeniti tako, da se bodo sredstva začela nakazovati na bančni račun uporabnice.

Migrantke so pogosto diskriminirane, ko je govora o pravici do denarne socialne pomoči. V tem primeru mora varna hiša uporabnici pomagati pri pridobivanju sredstev od donatorjev in sponzorjev.

Primer: Dunajske varne hiše so ustanovile Monika Burdak Fund (Sklad Monike Burdak), imenovan po zaposleni v varni hiši, ki se je zelo zavzemala za pravice migrantk in je žal umrla mlada. Zveza varnih hiš zagotavlja finančna sredstva za ta sklad preko zasebnih sponzorjev. Finančna sredstva so namenjena uporabnicam migrantkam in njihovim otrokom.

6. MENEDŽMENT, ZAPOSLENE / ZAPOSLENI IN UPRAVLJANJE S FINANCAMI

Zaščita in podpora, ki jo varne hiše zagotavljajo ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje, temeljita na natančno opredeljenih ciljih in načelih. Njihovo uresničevanje zahteva učinkovit menedžment in profesionalne organizacijske standarde, razpoložljivost posebej usposobljenega in visoko predanega osebja oz. zaposlenih ter celostno in dolgoročno finančno načrtovanje.

6. 1. MENEDŽMENT IN ORGANIZACIJA

Vodenje varne hiše zahteva profesionalno organizacijo celotnega delovnega procesa in življenja. Varne hiše so razvile številne modele vodenja in upravljanja, da bi izboljšale standarde učinkovitosti in profesionalnosti pri implementaciji zastavljenih ciljev. V nekaterih varnih hišah vse zaposlene in zaposleni delujejo kot tim in skupaj vodijo varno hišo. Druge varne hiše imajo zaposlene vodje. Tretji model pa povezuje timsko delo z individualno odgovornostjo za posamezna področja dela, pri čemer področne vodje pripravljajo in izvajajo svoje delovne načrte neodvisno in poročajo timu.

To pa niso edini modeli upravljanja v varnih hišah. Vsaka varna hiša bi morala razviti menedžersko strukturo, ki najbolj ustreza prevladujočim okoliščinam. Zaposlene in zaposleni bi se morali na dogodke v varni hiši odzivati fleksibilno in odprto novim izzivom, obenem pa bi morali biti pripravljeni spreminjati postavljena pravila in strukture, ki niso več primerne.

6. 1. 1. Teme, ki jim je treba namenjati posebno pozornost

Pregledali bomo nekatere temeljne teme, o katerih je potrebno razmišljati in jim namenjati posebno pozornost, kot so timsko delo, vodenje in odgovornost, pravice zaposlenih in menedžerska kultura.

Timsko delo

Posebno pozornost je potrebno namenjati uvajanju čim manjše stopnje hierarhije ter čim močnejše demokratične strukture in sodelovanja tako pri upravljanju varne hiše kot pri medsebojnem sodelovanju članic in članov tima. Kot smo že omenile, predstavljajo zaposlene v varni hiši nekakšen vzor za ženske in otroke, ki tam živijo, njihov cilj pa je pokazati, da ženske zmorejo neodvisno upravljati in organizirati življenje in delo v varni hiši ter med seboj enakopravno sodelovati.

Prekomerna hierarhična struktura, pri kateri npr. vse odločitve sprejema ena sama oseba, bi bila slab primer za opolnomočenje (glejte tudi 3. poglavje »Cilji in načela«).

Še več, moderne raziskave o upravljanju in vodenju so pokazale, da zaposlene in zaposleni, ki med seboj sodelujejo v timu in so vključeni v sprejemanje odločitev, delajo bolj učinkovito in so bolj zadovoljni pri delu, ki prinaša tudi boljše rezultate.

Težave pri vodenju in upravljanju je potrebno pravočasno odkrivati in učinkovito reševati. Lahko se npr. zgodi, da delo v varni hiši ovira dolgotrajni proces odločanja, ker vsak sodeluje pri odločanju o vsem. Prav tako lahko širše posvetovanje na vsakem področju vodi do konfliktov, ki so enako zaviralni.

Izjemno težko je skupaj voditi neko aktivnost, če je tim velik. Feministična svetovalka za organizacijo Barbara Sichtermann poudarja, da imajo manjši timi, sestavljeni iz šestih ali največ sedmih žensk, dobro podlago za skupni menedžment (to je, mimogrede, tudi mejno število za glasbenice in glasbenike, da lahko skupaj igrajo brez dirigentke ali dirigenta). V primerih, ko je tim večji, prihaja do težav: za sprejemanje odločitev se porabi preveč časa, kar negativno vpliva na kakovost dela. Večji timi delujejo bolje, če imajo eno vodjo.

Smernice za vzpostavitev organizacijske in menedžerske strukture lahko pripomorejo k doseganju najvišjih možnih standardov učinkovitosti in profesionalnosti.

Vodenje in odgovornost

Čeprav je struktura, v kateri tim enakopravno dela skupaj, vedno najbolj zaželena, vendarle vedno obstajajo formalne vodstvene strukture, ki jih je potrebno spoštovati. Če npr. varno hišo vodi društvo, je to po navadi sestavljeno iz upravnega odbora in članic ter članov. Upravni odbor je odgovoren za vse, kar neko društvo dela in sme delati glede na finančna pravila. Odbor lahko daje naloge celotnemu timu v varni hiši ali eni ali več posameznim članicam tima.

Zaposlene v varni hiši so po navadi plačane in imajo nek delovni status. Upravni odbor jih lahko zaposli in odpusti. Vsekakor pa se takšne odločitve sprejema na podlagi natančnega razmisleka in načrtovanja. Zaposlovanje je lahko vir zaostrovanja odnosov in konfliktov.

Priporočilo: Zaposlene v varni hiši se lažje identificirajo s svojim delovnim mestom in njegovimi cilji, če niso le zaposlene s strani nekega društva, ampak so tudi njegove članice. Številne varne hiše delujejo po tem načelu. V nekaterih varnih hišah so zaposlene – ali vsaj nekatere od njih – tudi članice upravnega odbora. To lahko seveda povzroča tudi nekatere težave, saj se lahko zaposlene soočajo z navzkrižjem interesov. Od njih se lahko npr. zahteva, da kot članice upravnega odbora odpustijo neko zaposleno zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, istočasno pa so lahko same prizadete s takšnim ukrepom.

Če pogledamo širše, nam je lahko v pomoč, če opredelimo, vzpostavimo in pojasnimo naslednje točke, kolikor se le da natančno:

- kdo je postavljen na kateri položaj?
- Kakšne so odgovornosti (tudi finančne), ki spadajo k temu položaju?
- Katere zakone in pravilnike uporabljamo in kako ti vplivajo na delo v varni hiši ter na delovne odnose?

Pravice zaposlenih

V večini držav imajo zaposlene v varni hiši, tako kot druge zaposlene in zaposleni, določene pravice, zagotovljene z delovno zakonodajo. Te pravice vključujejo pravico do določenega števila dni dopusta, pravila o nadurah ipd. Za spoštovanje in zagotavljanje teh pravic sta v splošnem odgovorna upravni odbor in menedžment.

Vodenje zaposlenih torej spada k celotnemu paketu menedžerskih odgovornosti in zahteva poznavanje delovne zakonodaje ter skrb za njeno spoštovanje.

Varna hiša lahko seveda zaposlenim zagotovi večje pravice kot so tiste, ki so zagotovljene z delovno zakonodajo in so pravzaprav minimalni standard. Dodatne pravice so lahko opredeljene v statutu društva ali v pogodbah o delu, podpisanih med zaposlenimi in upravnim odborom.

Kultura pozitivnega vodenja – posvetovanje o organizacijskih vprašanjih

Tako kot druge organizacije gredo tudi varne hiše za ženske skozi različne stopnje razvoja. Na vsaki od teh stopenj se lahko pojavijo določene težave.

Ko načrtujemo storitve, ki jih bomo ponudili v varni hiši, se je priporočljivo posvetovati tudi z zunanjimi svetovalkami / svetovalci o obliki vodenja (posameznic / posameznikov), supervizije za celoten tim ali organizacijskem svetovanju. Supervizija za celoten tim je namenjena razvoju sodelovanja med članicami / člani tima, organizacijsko svetovanje pa je bolj celostno, zajema več delovnih področij ter svetovanje za celotno organizacijo – tudi za društvo kot celoto, za članice / člane upravnega odbora itn.

Svetovanje ima neizbežno svojo ceno, zato morajo biti stroški svetovanja vključeni k stroškom načrtovanja. Namen supervizije ni le, da služi kot forum za diskutiranje o temah, ki zadevajo svetovanje, temveč je na splošno sredstvo, s pomočjo katerega naj bi povečali kakovost dela v varni hiši. Če sponzorje in donatorje zanima, zakaj je supervizija potrebna, je lahko dober odgovor ta, da je pomembno investirati v dobro vodenje, saj težave z vodenjem in pri vodenju stanejo veliko energije in s tem virov ter denarja.

Izjemno pomembni dejavniki pri delu v varni hiši in pri delovanju proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki so kultura pozitivnega vodenja, zadovoljstvo na delovnem mestu in motivirane zaposlene, ki zmorejo prispevati svoj celoten potencial in kreativnost.

V številnih državah obstajajo strokovne svetovalke / svetovalci za delo ženskih organizacij. Te lahko ponudijo odlično svetovanje in podporo.

Priporočljivo je uporabljati svetovalne storitve že od samega začetka delovanja varne hiše.

6. 1. 2. Načrtovanje in implementacija menedžerskih nalog

Menedžerske veščine so potrebne na številnih področjih dela v varni hiši, saj to predpostavlja natančno načrtovanje ter jasno določitev dolžnosti in odgovornosti.

Jasna določitev dolžnosti in odgovornosti

Gre za temeljni predpogoj menedžerske učinkovitosti. Določitev dolžnosti in odgovornosti bi morala biti zapisana v delovnem načrtu varne hiše.

Naslednja vprašanja so lahko v pomoč pri izdelavi menedžerskega načrta:

- na katerih področjih je potreben menedžment?
- Kdo je odgovoren za katero področje?
- Kakšne so dolžnosti in odgovornosti v obeh primerih?
- Kdo sprejema odločitve na vsakem od področij in na podlagi česa (samostojno, po posvetovanju s timom, na podlagi informacij, ki jih poda tim ipd.)?

Dobro načrtovanje

Pripraviti je potrebno natančne načrte za vsako področje dela v varni hiši, zagotoviti, da vsakdo v timu pozna to načrtovanje, spremljati učinkovitost načrtovanja, ga evalvirati, prilagoditi in izboljšati, kjer je to potrebno. Natančno načrtovanje je samo po sebi dejavnik za zagotavljanje kakovosti (glejte tudi 11. poglavje).

Tukaj je seznam za preverjanje načrtovanja dela na različnih področjih:

- pripravite osnutek načrta (npr. za eno leto).
- Pripravite natančne posebne načrte (s cilji, nalogami, viri, časovnimi načrti itn.).

- Načrte predstavite timu.
- Sprejmite odločitve.
- Implementirajte odločitve.
- Nadzirajte in evalvirajte.
- Predstavite rezultate timu.
- Prilagodite in izboljšajte načrt.

6. 1. 3. Menedžerska področja v varni hiši

Glede na izbrani menedžerski model, je mogoče določiti upravljanje in odgovornosti na različnih področjih dela v varni hiši za eno samo osebo ali za več oseb.

Sledijo splošni pregledi različnih menedžerskih področij v varni hiši. Odgovornost za vodenje vsakega področja mora biti dodeljena eni ali več zaposlenim v varni hiši (vendar ne preveč zaposlenim, saj to ovira učinkovitost upravljanja). Ne glede na to, kako so razdeljena menedžerska področja, je izjemno pomembno, da je pokrito vsako področje.

Menedžersko področje: Svetovanje in podpora (individualno svetovanje, skupinsko delo)

To področje vključuje načrtovanje in vodenje podpornih storitev, ki jih ženskam in otrokom zagotavlja varna hiša (glejte tudi 5. 1. poglavje).

Številne varne hiše so dosegljive 24 ur na dan, ponujajo telefonsko svetovalno linijo in lahko sprejemajo ženske kadar koli podnevi in ponoči. Ena od točk, na katere se je potrebno osredotočiti na tem področju, je organizacija teh 24 urnih storitev.

Obstaja nekaj modelov za tovrstno organizacijo:

- zaposleno osebo, ki dviguje telefone 24 ur na dan.
- Zaposleno osebo, ki je podnevi v varni hiši in sprejema telefonske klice, ponoči pa jih sprejema na mobilni telefon.
- Angažirane prostovoljke in prostovoljce za delo ponoči in ob koncih tednov.
- 24 urno (lokalno ali nacionalno) telefonsko svetovalno linijo, ki zagotavlja podporo v kriznih trenutkih in, če je to potrebno, vzpostavi kontakt z varno hišo.
- V nekaterih varnih hišah sprejeme novih žensk in njihovih otrok v varne hiše opravijo uporabnice, ki že dalj časa živijo v varni hiši, zaposlene svetovalke pa so vedno dosegljive na svojih mobilnih telefonih. (Pri tem modelu je potrebno upoštevati riziko sekundarne travmatizacije in prevelike obremenitve za uporabnico. Po drugi strani pa lahko, če so rezultati pozitivni, ta pristop opolnomoči ženske, ki so prišle v varno hišo na novo, saj jim pokaže, da so ženske, ki imajo podobne izkušnje kot one, sedaj v položaju, ko pomagajo njim.)

To področje vključuje tudi razvoj in vodenje svetovanj, podpornih in spremljajočih podpornih storitev za ženske, ki ne stanujejo v varni hiši, ter pripravo in spremljanje skladnosti storitev s pravilniki.

Menedžersko področje: Delo z otroki

Zaposlene v varni hiši, ki skrbijo za otroke, so odgovorne za to področje. Tudi na področju storitev, namenjenih otrokom, je potrebno kontinuirano natančno načrtovanje, implementacija in prilagajanje spremenjenim okoliščinam.

Menedžersko področje: Demokratične strukture in življenje v skupnosti v varni hiši

Cilj tega področja je zagotavljati, da je življenje v skupnosti v varni hiši za ženske in otroke kolikor je le mogoče pozitivna izkušnja, da se počutijo sproščeno in da lahko v varni hiši živijo brez strahov in stresa. Temelj te naloge je gojenje »kulture« varne hiše, kot enega vidika

celotne menedžerske kulture (glejte tudi 8. poglavje). To pomeni reševanje konfliktov in uveljavljanje načel reševanja konfliktov oz. konflikti menedžment. Odgovornost za to področje mora biti dodeljena eni ali največ dvema zaposlenima, ki bi morali biti usposobljeni za delo s skupinami in za reševanje konfliktov.

Menedžersko področje: Notranja komunikacija, timski sestanki, društvo

Notranja komunikacija je vidik, ki ga ne smemo zanemariti. Informacije morajo krožiti hitro in učinkovito. Drugi vidiki dela na tem področju so: pisna pravila in smernice za življenje v varni hiši in druge potrebne informacije; načrtovanje in izvedba rednih timskih sestankov; sestanki na nivoju celotnega društva in sestanki med zaposlenimi in upravnim odborom.

Kot primerno se lahko izkaže, če je ista zaposlena odgovorna tako za življenje v skupnosti varne hiše kot za notranjo komunikacijo, saj je pri tej povezavi delovnih nalog mogoče izrabiti sinergijske učinke. O skrbih žensk in otrok je torej mogoče seznaniti tim in upravni odbor ter vice versa.

Menedžersko področje: Varnost

Temeljna naloga varnih hiš je zagotavljanje zaščite in varnosti uporabnicam in uporabnikom (glejte tudi 7. poglavje). Ena od članic tima mora biti torej odgovorna za to področje, pripraviti načrt varnostnih ukrepov in nadzirati njegovo implementacijo ter skladnost z varnostnimi postopki, kontinuirano evalvirati njihovo učinkovitost in jih po potrebi prilagajati. Vse stanovalke in stanovalci (ženske in njihovi otroci) ter zaposlene morajo biti vedno vpletene v načrtovanje in implementacijo varnostnih postopkov.

Menedžersko področje: Zaposlene

To je eno od klasičnih menedžerskih področij, za katerega mora biti odgovorna oseba ali telo, ki je odgovorno za varno hišo. Pokriva širok spekter odgovornosti (glejte tudi podpoglavje 6. 2.):

- iskanje novega kadra: opredelitev značilnosti / profila delovnega mesta, intervjuvanje, izbira.
- Zaposlitev in usposabljanje novega kadra.
- Zaključevanje pogodb odhajajočega kadra.
- Formulacija pogodb o delu.
- Nadziranje informiranja zaposlenih o vseh novostih.
- Informiranje zaposlenih o njihovih pravicah.
- Pomoč zaposlenim pri njihovem načrtovanju prihodnosti na trenutnem delovnem mestu in v njihovi karieri (Kakšno delo trenutno opravljam? Kako se ob tem počutim? Kako bom na svojem delovnem mestu uvajala novosti?).
- Zagotavljanje podpore, ko pride do težav, preprečevanje pregorevanja.
- Podpora v primerih konfliktov med zaposlenimi.
- Organiziranje supervizije.
- Organiziranje letnega in drugega dopusta, nadomeščanje bolniških odsotnosti.
- Negovanje pozitivne menedžerske kulture, organizacija izletov za zaposlene, rojstnodnevne zabave, obeležitev raznih dosežkov, skupno evalviranje neuspehov ali nerešenih težav itn.

Opomba: Zaposlenim je treba jasno povedati, da je njihova dolžnost spoštovati in ohraniti zaupnost. Pisno morajo potrditi, da se s tem strinjajo, ko podpišejo svojo pogodbo o delu.

Menedžersko področje: Proračun in zbiranje finančnih sredstev

Ni potrebno posebej poudarjati, da je to eno izmed temeljnih področij, saj lahko varna hiša deluje le pod pogojem, da ima na razpolago dovolj finančnih sredstev (glejte tudi 4. 2. poglavje). Gre za izjemno občutljivo področje, ki vključuje finančno odgovornost in bi moralo biti dodeljeno osebi / osebam, ki vodijo varno hišo, če obstajajo. Zbiranje finančnih sredstev pa je naslednja naloga, ki bi jo moral prevzeti upravni odbor društva.

Če se varna hiša zadolži, lahko ta dolg pokrije društvo kot celota. Pomembno je, da se jasno določi osebe, ki imajo dostop do bančnih računov društva in so pooblaščenice za denarne transakcije. Osebe, ki so mu dodeljene takšne odgovornosti, mora biti primerno usposobljeno.

Področje proračuna in zbiranja finančnih sredstev obsega naslednje naloge in odgovornosti:

- zbiranje finančnih sredstev.
- Kratkoročni proračunski načrt in izračun tekočih stroškov.
- Natančno računovodstvo, ki je skladno s predpisi.
- Plačno računovodstvo.
- Plačevanje davkov, socialnovarstvenih izdatkov in drugih odtegljajev.
- Sklepanje in nadzor nad pogodbami z zunanjimi partnerkami / partnerji.
- Finančne transakcije (izplačevanje plač, plačevanje računov ipd.).
- Vmesne in letne bilance ter finančna poročila.
- Poročanje upravnemu odboru, pregled računov s strani upravnega odbora.
- Pogodbe s sponzorji, natančni in jasni dogovori o računovodstvu in plačilnih postopkih itn.

Opomba: Številne varne hiše zgornje naloge (npr. knjigovodstvo) zaupajo neodvisnemu kadru. Ne glede na to se je potrebno zavedati, da temeljna odgovornost za finančne zadeve varne hiše še vedno ostaja na ramenih zaposlenih, ki so odgovorne za finančne zadeve, in/ali na ramenih upravnega odbora. Temu področju je torej potrebno nameniti največjo možno pozornost.

Izjemno pomembno je zagotoviti, da je upravlja s finančnimi sredstvi društva zakonito, sploh glede na to, da (vsaj upamo, da je tako) prejema državna sredstva. Vsaka napaka pri upravljanju s finančnimi sredstvi lahko povzroči težave, še posebej, če se bo društvo ponovno prijavljalo za financiranje. Priporočljivo so torej jasni dogovori s financerji o finančnih postopkih. Istočasno morajo financerji upoštevati, da varne hiše običajno nimajo nobenega kapitala (pravzaprav jim niti ni dovoljeno, da bi imele kakršen koli kapital, s katerim bi upravljale), zato je zanje pomembno, da se lahko zanesejo na hitro obravnavo njihovih prijav in na nakazilo denarja.

Menedžersko področje: Notranje upravljanje

Upravljanje je eno od bolj obširnih menedžerskih področij. V varnih hišah prihaja do številnih in pogostih sprememb, saj se nekatere ženske in njihovi otroci izseljujejo, drugi pa vseljujejo. Pohištvo in oprema se nenehno uporabljata in sta pogosto potrebna popravila. Naporno je varno hišo stalno ohranjati v takšnem stanju, da bodo uporabnice in uporabniki lahko v njej udobno živeli. To področje torej potrebuje samostojno zaposleno osebo, ki bo prevzela potrebne odgovornosti. Ta mora z veseljem opravljati organizacijske naloge in delati neposredno z velikim številom žensk in otrok.

V večini varnih hiš ženske sodelujejo pri gospodinskih opravilih. To je lahko dobro za ženske, obenem pa jim je lahko v pomoč. Vendarle pa oseba, ki upravlja varno hišo, ne sme pozabiti, da so lahko ženske v kritičnem stanju, da morajo večino zadev opraviti same in jih zato ne smemo izpostaviti prehudemu pritisku. Nikakor od uporabnic ne smemo pričakovati, da bodo

vse gospodinske dolžnosti opravile same. Priporočljivo je, da ima varna hiša določena sredstva, namenjena čiščenju.

Menedžersko področje: Koordinacija prostovoljk / prostovoljcev in ljudi, ki se usposablajo za delo

Številne ženske organizacije, ki nudijo podporne storitve, k svojemu kadru štejejo tudi prostovoljke. Za to obstajata dva razloga: organizacije nimajo dovolj finančnih sredstev za potrebno število zaposlenih, drugi razlog pa je ta, da je vključenost prostovoljk na določena področja dela pomembna in koristna. Prostovoljke so tudi multiplikatorke, saj bodo zahtevano znanje, ki ga bodo pridobile, ter izkušnje na področju dela proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki, lahko uporabile tudi na drugih področjih (glejte tudi podpoglavje 6. 2.). Številne varne hiše za nekaj tednov ali mesecev angažirajo tudi kadre, ki se želijo usposobiti v okviru njihovega programa usposabljanja (npr. socialnovarstvene kadre). Izbor, usposabljanje in supervizija za te kadre prav tako zahtevajo načrtovanje.

Primer: Prostovoljke v eni od najstarejših varnih hiš v Angliji, The Haven, delajo na več področjih. Več informacij lahko najdete na spletni strani <http://www.havenrefuge.org.uk/>.

Menedžersko področje: Odnosi z javnostmi, mreženje, lobiranje

V številnih varnih hišah večina (če ne vse) zaposlenih deluje tudi na teh področjih dela, saj vključujejo širok spekter aktivnosti. Vsekakor pa je pomembno, da sta ena ali dve osebi odgovorni za načrtovanje in usklajevanje aktivnosti na tem področju, da bi zagotovili kontinuiteto in natančno usmerjen pristop (glejte tudi 9. poglavje).

To menedžersko področje vključuje tudi lobiranje potencialnih sponzorjev in donatork / donatorjev ter političnih odločevalk / odločevalcev.

Menedžersko področje: Statistika, zbiranje podatkov, evalvacija in nadzor kakovosti

Kontinuirano zbiranje podatkov o delu ter priprava statističnih podatkov in poročil predstavljajo še eno delovno področje. To področje morajo seveda pokrivati zaposlene v varni hiši, ki so za to primerno usposobljene. Dodatna vidika dela v varni hiši sta kontinuirana evalvacija in nadzor kakovosti (glejte tudi 11. poglavje).

Menedžersko področje: Politika, izjave, razvoj in dolgoročno načrtovanje

Izjave o različnih posebnih strokovnih zadevah ali o predlogih zakonov ter pisanje in objavljanje člankov, so pomembni načini za predstavljanje izkušenj in strokovnega znanja, ki jih imajo zaposlene in prostovoljke v varni hiši.

Pomembno je redno sestajanje delovne skupine, kjer se razmišlja o razvoju dela v varni hiši in o dolgoročnem načrtovanju. To obenem zagotavlja, da se odkrije, kje so potrebne spremembe oz. prilagoditve in se jih izvede.

Opredelitev dolgoročnega načrta in razmišljanje o vprašanju »Kako bo naša varna hiša izgledala čez 10, 15 ali 20 let?«, sta lahko v pomoč pri sprejemanju odločitev, potrebnih za zagotavljanje obstoja varne hiše v prihajajočih letih.

Ker so »Današnje vizije jutrišnja realnost.«

6. 2. ZAPOSLENE IN NOTRANJI MENEDŽMENT

6. 2. 1. Temelji kadrovskega menedžmenta v varni hiši

Leta izkušenj, ki so jih pridobile varne hiše v Evropi, so pokazala, da se ženska, ki je doživljala nasilje s strani moškega, lažje odpre in zaupa drugi ženski. Eno od načel dela v varnih hišah je zato zaposlovanje žensk, ki so občutljive za vprašanja spola. V ozadju zaposlovanja žensk, občutljivih za vprašanja spola, so tudi socialno – politični razlogi: ker je nasilje nad ženskami spolno specifična problematika, mora biti tudi pristop h končanju tega nasilja spolno specifičen. Ni bila celotna družba tista, ki se je začela ukvarjati s problemom moškega nasilja nad ženskami. Prej so bile ženske same tiste, ki so spodbudile gibanje za končanje tega nasilja. Ženske so bile izpostavljene tudi številnim oblikam diskriminacije, ki so njihov položaj še poslabšale. Nasilje je ena od najhujših oblik diskriminacije. S pripravljanjem in izvajanjem projektov, kot so varne hiše in telefonske svetovalne linije, so ženske usmerile pozornost družbe k problematiki. Ta politični model, ki ga lahko imenujemo »z dna proti vrhu«, je tipičen model, ki ga uporabljajo ženske organizacije in druga družbena gibanja, ki se ukvarjajo s potrebami specifičnih družbenih skupin.

Zadostna finančna sredstva so predpogoj za odprtje varne hiše, primerno usposobljen in motiviran kader pa je enako pomemben dejavnik.

Ženske, ki delajo v varni hiši, potrebujejo visoko mero motivacije. Pomembno je, da so popolnoma predane ciljem in načelom dela v varni hiši (glejte tudi 3. poglavje). Cilj njihovega dodatnega usposabljanja pa je pridobivanje specifičnega strokovnega znanja o problematiki nasilja, ki bo zaposlenim omogočilo učinkovito podporo drugim ženskam.

Izjemno pomembno je priznavati in primerno nagradjevati njihovo delo. Zaposlene v varni hiši morajo biti plačane v skladu s svojo usposobljenostjo in siceršnjimi plačami za ta nivo strokovne izobrazbe (npr. v skladu s plačami, določenimi v kolektivni pogodbi).

Pri ustanavljanju varne hiše se mora društvo odločiti, katere storitve bo zagotavljalo, kakšno strokovno usposobljenost bo zahtevalo za te storitve in končno, katere druge dodatne veščine bodo zahtevane.

Varne hiše navadno potrebujejo široko usposobljen kader, ki bo zmožan opravljati svoje kompleksno delo. Usposobljenost in veščine so posebej potrebne na naslednjih področjih: krizno posredovanje, individualno in skupinsko svetovanje, skupinsko delo, reševanje konfliktov in mediacija, izobraževanje in socialno delo, terapevtske veščine in delo s travmatiziranimi žrtvami, psihološka in pedagoška znanja, pravna znanja, vodenje in menedžment, zbiranje sredstev in finančni menedžment, stiki z javnostmi, medkulturna mediacija, znanje jezika in sposobnost izražanja itn. Ker varne hiše po navadi ne morejo zaposliti kadra z znanjem z vseh omenjenih področij, je nujno potrebno, da imajo zaposlene v varnih hišah širok spekter znanja in sposobnosti ter zagotovljeno primerno usposabljanje.

Ko je kader usposobljen in smo začeli nuditi storitve, je potrebno skrbeti za nadaljnje kontinuirano usposabljanje, da bi razširili že pridobljeno znanje in izkušnje ter pridobili dodatno specializirano strokovno znanje, ki bo varnim hišam omogočilo, da poglobijo svoje storitve in se soočijo z novimi težavami (kot je odprtje drugih varnih hiš, ponudba različnih storitev ipd.).

Usposabljanje in redna supervizija bosta zaposlenim v pomoč pri ohranjanju in razvoju njihovih strokovnih veščin in znanja, obenem pa bosta utrjevala njihovo zavest o strokovnih izkušnjah tako na emocionalni kot na kognitivni ravni.

6. 2. 2. Število zaposlenih

Ko se odločamo o številu zaposlenih, je potrebno upoštevati velikost varne hiše, število in vrsto storitev ter vzpostavljeno organizacijsko strukturo (ločena varna hiša, kombinacija varne hiše in svetovalnice ipd.). Varne hiše z ločenimi svetovalnicami imajo navadno dva tima zaposlenih, enega za organizacijo in nudenje storitev v varni hiši ter drugega za organizacijo in nudenje telefonske svetovalne linije in svetovalnih storitev.

Nekatere storitve za ženske in njihove otroke pa so seveda temeljne in nujno potrebne (glejte tudi 5. poglavje).

6. 2. 3. Primer – število delovnih ur v varni hiši

Spodnji izračun je smernica za človeške vire, ki jih potrebujemo v srednje veliki varni hiši, ki nudi naslednje storitve:

- varna hiša z 10 do 15 družinskimi enotami, kar pomeni skupno 25 do 30 postelj,
- delovanje 24 urne telefonske svetovalne linije v varni hiši,
- svetovalne storitve in podpora, kot so navedene v 5. 1. poglavju,
- stiki z javnostmi in mreženje.

Delovne ure na teden:

- najmanj 200 ur/teden (40 ur = 1 polna zaposlitev, 200 ur = 5 polnih zaposlitev ali primerljivo več zaposlitev za krajši delovni čas) za vodenje varne hiše, vključno s 24 urno telefonsko svetovalno linijo. Najmanj 80 do 100 ur bi morale pokrivati zaposlene, ki so posebej usposobljene za delo z migrantkami (50 % ali več žensk, ki živijo v varni hiši, so migrantke ali pripadnice etničnih manjšin; glejte tudi 2. in 5. 1. poglavje),
- svetovanje in podpora (najmanj 80 ur),
- delo in skrb za otroke (najmanj 60 ur),
- administracija (najmanj 40 ur),
- menedžment in stiki z javnostmi (najmanj 40 ur).

Srednje velika varna hiša, ki zagotavlja strokovno in učinkovito podporo, bo torej potrebovala okoli 10 polno zaposlenih delavk.

Opomba: Zgornji izračun je neodvisen od načina, na katerega je določeno delo v varni hiši. V številnih primerih vsaka zaposlena v varni hiši (z izjemo strokovnjakinj, ki delajo z otroki) pokriva več delovnih področij (telefonsko svetovanje, sprejemi v varno hišo, svetovanje, povezovanje varnih hiš ipd.). Te delovne naloge zajemajo del njihovih delovnih ur. Preostanek njihovih ur bo namenjen individualnemu svetovanju in podpori ali drugim posebnim delovnim nalogam (glejte tudi 6. 1. poglavje).

Zgornja metoda ne vključuje človeških virov, ki so potrebni za posebne naloge oz. odgovornosti – odvetnice / odvetniki in pravne strokovnjakinje / strokovnjaki za določen čas, računovodstvo, strokovnjakinje / strokovnjaki za stike z javnostmi ipd.

Pri razmišljanju o tem, koliko zaposlenih potrebujemo, si je pomembno zapomniti, da morajo zaposlene tudi na dopust ali da lahko zbolijo ali se udeležujejo izobraževanj in usposabljanj. Tako moramo predvideti tudi ljudi, ki lahko nadomestijo redno zaposlene.

6. 2. 4. Delovna obremenitev in plačilo – dejavniki tveganja

Kot smo že poudarili, je pomembno, da je število zaposlenih skladno s količino dela ter da je po drugi strani plačilo skladno z zahtevano usposobljenostjo. Delo z ljudmi, ki so izjemno travmatizirani, predpostavlja stroko, v kateri je skrb za ljudi postavljena kot ena od

prioritet, družbeni položaj teh strokovnjakinj pa mora biti vrednoten enako kot položaj strokovnjakov / strokovnjakov z drugih področij.

Pomembno je, da nadziramo delovno obremenitev zaposlenih (tako skupine kot posameznice) in da imamo na razpolago metode za zmanjševanje delovne obremenjenosti, kot so povečanje števila zaposlenih ali ukinitve nekaterih storitev, če nimamo na razpolago dovolj finančnih sredstev za dodatne zaposlitve. Človeške in strokovne vire je potrebno varovati, da bi zagotovili njihovo razpoložljivost za izvajanje storitev, namenjenih ženskam.

To pomeni, da mora imeti vsaka skupina in vsaka zaposlena v varni hiši, ki je odgovorna za določeno delovno področje, čas za načrtovanje dela, čas za njegovo izvedbo, čas za evalvacijo opravljenega dela in čas za prilagajanje izvedbe projekta oz. posredovanja (glejte tudi 6. 1. poglavje).

Primer: Ko načrtujemo čas, ki ga bomo porabili za eno individualno svetovanje, moramo upoštevati naslednje korake: pazljiva priprava za vsako posamezno žensko, uskladitev srečanja z žensko, dokumentiranje rezultatov po srečanju, čas za premislek (reflektiranje) o njeni zgodbi in o tem, o čemer sta se pogovarjali, če je potrebno, priprava vprašanj za naslednjo supervizijo, ki bo omogočila spremembo načrta dela s posamezno žensko.

Primer: Kot skupina: načrtovanje projekta večernih srečanj v varni hiši za ženske in njihove otroke (kot so npr. srečanja za promocijo zdravja). izvedba projekta, srečanje s skupino, da bi lahko premislili o tem, kaj se je dogajalo med srečanji, o reakciji žensk, novih ugotovitvah / zavedanju, načrtovanje projektov v prihodnosti.

Če ugotovimo, da v svoje vsakdanje delo ne moremo vključiti vseh teh korakov, ali da imamo zanje premalo časa, potem se moramo soočiti s to težavo in poskušati poiskati rešitev. Posledice so namreč lahko škodljive tako za zaposlene kot za samo organizacijo.

Tveganja zaradi prevelike delovne obremenitve (nimamo dovolj zaposlenih) ali neprimernih plač (ne priznavamo strokovnosti), so:

Pregorevanje zaposlenih:

Zaposlene več ne zmorejo zagotavljati strokovne pomoči (slabi standardi skrbi za uporabnice / uporabnike, konflikti s sodelavkami, občutek nesposobnosti / nesorazmerne moči, izogibanje odgovornostim, pomanjkanje osebne svobode ali celo popolno porušenje strukture neke storitve).

Visoka fluktuacija zaposlenih:

Celotni organizaciji preprečuje pridobivanje izkušenj in dvigovanje nivoja strokovnosti.

6. 2. 5. Delovni načrti

Ko pripravljamo delovne načrte oz. seznam dolžnosti v varni hiši, mora skupina ali koordinatorica (odvisno od izbranega organizacijskega modela), upoštevati naslednje splošne smernice:

- ena oseba mora biti odgovorna za načrte dela in za menedžment. Pripraviti mora načrt, ki je skladen s storitvami, ki jih ponujamo oz. izvajamo. Z načrtom morajo biti seznanjene in ga potrditi vse zaposlene. Opredeljena morajo biti tudi pravila za spremembo nosilke odgovornosti (minimalno število dni pred spremembo, ki jo mora odobriti odgovorna).

- Nekatere storitve se zagotavljajo 24 ur na dan, 7 dni na teden, medtem ko so druge (kot so svetovanja, dejavnosti za otroke, terapije ipd.) po navadi na razpolago samo med delovnim časom pisarne.
- O izmenskem delu se lahko dogovorimo mesečno, ampak z možnostjo sprememb na vsakih 14 dni. Ko pripravljamo mesečni delovni načrt, moramo upoštevati proste dneve zaposlenih, ki delajo ponoči, in kader za izvedbo posebnih prihajajočih dogodkov.

Glede na velikost varne hiše in glede na možne nujne primere, je priporočljivo, da sta v varni hiši (razen ponoči) vedno prisotni dve zaposleni.

6. 2. 6. Usposabljanje zaposlenih

Cilj usposabljanja zaposlenih je oblikovanje strokovnih področij za preprečevanje in posredovanje v primerih nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki, ter seznanjanje s praktičnimi vidiki dela v varni hiši. Pristop, ki ga navajamo, je feministični pristop, ki temelji na opolnomočenju (glejte tudi 3. poglavje).

Osebe (trenerke), ki usposablajo, morajo biti kvalificirane in imeti večletne izkušnje. Vsaka NVO bi morala izbrati trenerke glede na posebne zahteve, ki jih mora usposabljanje zagotoviti.

Usposabljanje mora zajemati uvodni del, ki mora biti dokaj intenziven in mora potekati najmanj 80 ur (10 seminarских dni ali dvotedensko delo), slediti pa mu mora kontinuirano usposabljanje in redna supervizijska srečanja.

Vsebina programa usposabljanja je lahko razdeljena na:

- **osnovni modul**, ki vključuje:
 - *znanstvene in teoretične vidike* nasilja na podlagi spola (opredelitve, prevladujoč problem, oblike nasilja nad ženskami, krog nasilja, kratkoročni in dolgoročni vpliv, ki ga ima nasilje, strategije povzročiteljev nasilja),
 - *smernice* za posredovanje in opolnomočenje (zagotavljanje zaščite in varnosti, poimenovanje doživetega nasilja, prerazdelitev odgovornosti, ki izpostavlja družbeno odgovornost, biti na strani žrtve, verjeti žrtvi, narediti več kot le spoštovati njene izbire, skupaj izdelati načrt za njeno varnost, upoštevati kompleksnost posredovanja itn.),
 - *mreženje* z drugimi organizacijami na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni.
- Eden ali več **specifičnih modulov**, ki so skladni z *organizacijo* varne hiše, različnimi *storitvami*, ki jih zagotavlja varna hiša (sprejem, telefonska svetovalna linija, svetovanje, preventiva, stiki z javnostmi itn.) in s *ciljnimi skupinami* (ženske, otroci, mladostnice / mladostniki, starejše ženske, hendikepirane ženske, migrantke itn.).

Koristno je, če nekatere ali vse zaposlene nekaj delovnega časa namenijo usposabljanju na delovnem mestu v že ustanovljeni in delujoči varni hiši. Ko zaposlujemo nov kader, je pomembno, da tudi nova zaposlena opravi osnovno usposabljanje, ki ji ga nudi izkušenejša zaposlena in da dela skupaj z več izkušenimi zaposlenimi v varni hiši.

6. 2. 7. Nadaljnje usposabljanje zaposlenih

Osnovno usposabljanje mora biti nadgrajeno z nadaljnjimi kontinuiranimi usposabljanji. Da bi ohranjali kakovost storitev, ki jih nudimo, moramo v varni hiši izvajati redna nadaljnja usposabljanja o različnih specifičnih temah, kot je spolna zloraba in nasilje nad otroki, trgovanje z ženskami, obrezovanje žensk, dopolnitve k zakonodaji, zakoni, ki obravnavajo migrantke in begunke, podpora ženskam in otrokom s hendikepom, posttravmatski stresni sindrom itn.

Drug način za povečanje usposobljenosti zaposlenih je njihova udeležba na konferencah, seminarjih in drugih dogodkih, na katerih se obravnava nasilje na podlagi spola, in na katerih je mogoče pridobiti specifično gradivo za branje. Vsaka zaposlena bi morala imeti na razpolago najmanj dva tedna na leto za nadaljnje usposabljanje.

Končno, izmenjava usposabljanj z drugimi varnimi hišami na lokalni, nacionalni ali mednarodni ravni, je izjemno koristen način za izboljšanje storitev in preventivnih ukrepov ter za povečanje ozaveščenosti o nasilju na podlagi spola.

6. 2. 8. Seminar usposobiti za usposabljanje (*train the trainer*)

Zaposlene v varni hiši, ki imajo najmanj dveletne izkušnje, bi prav tako morale imeti možnost, da se udeležujejo t. i. usposobiti za usposabljanje seminarjev (najmanj 40 ur ali 5 dni na seminar), namenjenih usposabljanju strokovnjakinj / strokovnjakov (zdravnic / zdravnikov, odvetnic / odvetnikov, policije, socialnih delavk / delavcev, psihologinj / psihologov itn.), ki se srečujejo s problematiko nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki (glejte tudi WAVE, 2000).

6. 2. 9. Supervizija

Supervizija je sredstvo za ocenjevanje in izboljšanje dela. Supervizorke / supervizorji so posebej usposobljeni strokovnjaki, ki izvajajo svetovanja za time, skupine ali posameznice / posameznike. V številnih državah so povezani v društva, ki imajo opredeljene standarde za supervizorske programe usposabljanja in sezname kvalificiranih supervizork / supervizorjev. Priporočljivo je poiskati supevizorko / supervizorja, ki je občutljiv do vprašanj, ki se tičejo spola in ima izkušnje s področja nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki.

Strokovna distanca je nujno potreben element za učinkovito supervizijo tima ali celotne organizacije. Eno od meril kakovosti je torej to, da supervizijo izvaja zunanja supervizorka / supervizor.

Da bi supervizijo lahko izvedli v najboljših možnih okoliščinah, jo je potrebno izvajati znotraj opredeljenih okvirjev, ki se nanašajo tako na vedenje kot na vzpostavljena pravila.

Supervizija mora biti obvezna za vse zaposlene in prostovoljke: nobena delavka ni strokovno zanesljiva, če ni pripravljena delati na sebi.

Vsaka varna hiša mora zagotavljati vsaj timske supervizije. Individualna supervizija je lahko na razpolago kot sredstvo za pregled in ocenjevanje svetovalnega dela. To je še posebej pomembno, ko zaposlimo novo strokovno delavko.

Pogostost supervizijskih srečanj je odvisna od števila zaposlenih in od izkušenosti skupine. Lahko se odločimo za mesečna ali tedenska srečanja, če smo npr. pravkar vzpostavili določeno storitev.

Zakaj so supervizije v varni hiši tako pomembne?

Supervizija je temeljni in neizbežni del skrbstvenega odnosa. Zaradi sekundarnega posttravmatskega stresnega sindroma, ki nastane zaradi skrbi za druge ali poslušanja drugih ljudi, ki so preživeli travmo, je supervizija nujno potrebna. Zaposlene v varni hiši so ves čas izpostavljene travmatičnim zgodbam, ki jih pripovedujejo ženske. Lahko so tudi priče soočenju ženske z njenim partnerjem na sodišču ali v primerih, ko ta vdre v varno hišo.

Če osebna situacija uporabnice povzroči, da se ena od zaposlenih v varni hiši počuti neprijetno zaradi intenzivnih čustev, ki jih ta izraža (kot so jeza, občutek nesposobnosti ali nesorazmerja moči, usmiljenje, ljubezen itn.), zaradi podoživljanja preteklih osebnih izkušenj ali zaradi tega, ker je skrbstveni odnos obstal na »mrtvi točki«, lahko supervizija pomaga pri iskanju novih poti za nadaljevanje dela z žensko. To dosežemo s pomočjo zaposleni, da predela svoja lastna čustva in se zave svojih lastnih izkušenj tako na kognitivnem kot na čustvenem nivoju.

Odnos z žensko ali z otrokom bo včasih zbudil čustva, ki lahko otežijo nadaljevanje dela, saj povzročijo zmedo, skrivnostnost, pregloboko povezanost.

Okoliščine, ki lahko zbudijo potrebo po superviziji, so:

- jeza, ki jo je povzročila oseba, ki je prekršila pravilo o zaupnosti,
- žalovanje, ko uporabnica zapusti varno hišo,
- občutek nemoči, če se ženska odloči, da se bo vrnila k nasilnemu partnerju,
- težave, do katerih pride v vsakodnevni odnosih z žensko,
- konflikti med sodelavkami,
- uveljavljanje pravil v varni hiši in postopki, ki jih je treba izpeljati, ko uporabnica krši pravila,
- vodenje sestankov tima zaposlenih,
- spoštovanje in upoštevanje različnih vlog, ki jih imajo zaposlene v varni hiši.

Izmenjava in analiziranje težav s skupino, pod vodstvom in s pomočjo zunanje supervizorke ter z občutkom zaščitenosti in varnosti, ki ju omogočajo opredeljena pravila, bo olajšalo reševanje konfliktov med zaposlenimi, ki se zlahka pojavijo, ko delamo skupaj v težavnih in travmatičnih situacijah.

Rezultati, ki jih v splošnem lahko dosežemo s supervizijo, so:

- reševanje čustvenih blokad,
- zaupanje in podpora pri nadaljnjem delu z ženskami, ki so doživele hude travme.

Seveda lahko tudi izkušene zaposlene v varni hiši dajejo nasvete svojim po stažu mlajšim kolegicam in jim pomagajo pri ocenjevanju njihovega dela. Takšni obliki notranje podpore pravimo intervizija in ne pomeni enako kot supervizija.

Supervizijo lahko učinkovito uporabimo tudi pri razvijanju organizacijskega ustroja varne hiše. V tem primeru nam bo služila kot forum za razmišljanje o zmogljivostih, ki jih imamo na razpolago, in za spodbujanje njihovega razvoja in ciljev (glejte tudi podpoglavje o menedžmentu).

6. 2. 10. Prostovoljke

Odločitev posamezne varne hiše je, ali bo k sodelovanju povabila tudi prostovoljke. Načelo, ki ga spodbujamo v tem priročniku, je, da mora biti kader v varni hiši plačan in da se varne hiše zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne smejo biti prisiljene zanašati na prostovoljke. Temeljne storitve, ki smo jih izpostavili v 5. poglavju, morajo izvajati zaposlene strokovne delavke.

Če pa delamo s prostovoljkami, je potrebno zadostiti naslednjim zahtevam:

- delo prostovoljk mora biti koordinirano s strani zaposlene v varni hiši, odgovorne za vse zadeve, ki se tičejo prostovoljk,
- prostovoljke morajo biti ženske, ki se zavedajo diskriminacije na podlagi spola in so močno motivirane, da bodo namenile del svojega časa delu z ženskami in otroki, ki so doživljali nasilje,
- ko se ženska prijavi za prostovoljno delo v varni hiši, se je potrebno z njo pogovoriti o njenih pričakovanjih in idejah,

- šele po tem pogovoru naj se obe strani odločita, ali je ženska primerna za takšno delo. Če je, naj obe strani podpišeta dogovor, v katerem bo opredeljeno trajanje prostovoljnega dela in odgovornosti, ki jih to prinaša s seboj,
- prostovoljke morajo sprejeti pravila v varni hiši (zaupnost, etični kodeks itn.),
- prostovoljke se morajo udeležiti primernega usposabljanja in supervizije.

Delo prostovoljk mora biti absolutno spoštovano. V odnosu z zaposlenimi sodelavkami se lahko zgodijo manjše brezbržnosti (pustiti nekoga, da nas čaka, pozabiti posredovati pomembno informacijo ipd.). Takšne brezbržnosti pa lahko imajo resnejše posledice, če se zgodijo v odnosu s prostovoljkam. Lahko dobijo občutek, da njihovo delo ni pomembno.

6. 2. 11. Različne oblike prostovoljnega dela

Vsaka varna hiša ima določene kadrovske rezerve, kot so npr. ženske, ki jih je v zadnjem času začela zanimati problematika nasilja zaradi spola. Varna hiša se lahko obrne na te ženske, ko išče nadomestila za zaposlene ali ko potrebuje pomoč (kampanje ozaveščanja in informiranja, zbiranje sredstev ipd.).

Prostovoljke so lahko različne:

- prostovoljke, ki v celoti sodelujejo v dnevnih aktivnostih varne hiše (svetovanje, sestanki zaposlenih, supervizije itn.),
- študentke, ki se določen čas usposabljaajo v varni hiši. Njihove obveznosti so torej začasne in omejene na smer njihovega študija,
- osebe iz drugih varnih hiš, ki se usposabljaajo. Njihove obveznosti so strokovne narave in po navadi bolj dolgoročne,
- simpatizerke / simpatizerji in prijateljice / prijatelji, ki podpirajo delo varne hiše z donacijami in s pomočjo ob posebnih priložnostih, kot so dogodki za zbiranje sredstev, kampanje itn.

Prostovoljke lahko imajo različna znanja in izkušnje: nekatere so se morebiti le bežno srečale s problematiko nasilja nad ženskami ali se le začasno pridružile varni hiši, nekatere lahko imajo številne izkušnje, nekatere so lahko zelo vpletene v delo kot članice društva ali katerega od odborov organizacije, ki upravlja varno hišo. Ženske v društvu ali odboru imajo pogosto pomembne odgovornosti in pristojnosti in so lahko v varni hiši delale od njene ustanovitve naprej. Predstavljajo posebno skupino »prostovoljk« in imajo pogosto tudi finančne odgovornosti. Formalno gledano pripadajo menedžmentu varne hiše.

Prostovoljke imajo pogosto izjemno pomembno vlogo pri oblikovanju novih idej in pobud za obravnavo problematike, projektov ipd. in pri širjenju informacij o problematiki nasilja nad ženskami ter vlogi in storitvah, ki jih ponuja varna hiša. So ključni multiplikatorji in imajo poleg zaposlenih in drugih članic društva izjemno pomembno vlogo.

6. 3. FINANČNO NAČRTOVANJE

Pazljivo in pametno finančno načrtovanje je potrebno že v zgodnjih fazah priprav na ustanovitev varne hiše. Enaka skrb in pozornost mora biti posvečena letnemu proračunskemu načrtu in proračunskemu načrtu za posebne dogodke, aktivnosti itn. Pomembno je, da zelo dobro poznamo dejanske stroške, preden začnemo iskati možnosti za sofinanciranje.

Nemogoče je prikazati natančne številke stroškov ustanovitve varne hiše in njenih tekočih letnih stroškov. Veliko je odvisno od lokalnih cen. Kakorkoli že, spodnji finančni načrti so lahko orodje za izračun vseh stroškov, ki se bodo zagotovo pojavili, ne glede na to, kje bo varna hiša ustanovljena.

Teh finančnih načrtov pa ne smemo razumeti kot dokončnih. Pojavijo se lahko še dodatni stroški, ki so odvisni od niza storitev in aktivnosti.

6. 3. 1. Finančni načrt za ustanovitev varne hiše

Nemogoče je prikazati natančne številke dejanskih stroškov ustanovitve varne hiše. Brez da upoštevamo različne cene na lokalnem trgu, nastajajo različni stroški v odvisnosti od tega, ali boste kupili hišo, zemljo, ali že imate zgrajeno hišo, ali so vam podarili hišo, ki jo je potrebno prenoviti ipd. Ne glede na to, pa določeni fiksni stroški zagotovo nastanejo.

Še posebej, ko ustanavljate varno hišo »iz nič«, se je priporočljivo posvetovati s strokovnjakinjami / strokovnjaki in jih prositi za pomoč. Seveda bo v pomoč, če se pri tem lahko zanesete na osebna poznanstva. Nasvete pa lahko dobite tudi od državnih institucij in drugih organizacij, ki nudijo pomoč ženskam. V vsakem primeru je pomembno, da se obrnete na strokovnjakinje / strokovnjake pri načrtovanju in tehnični izvedbi za varnostne sisteme ter se z njimi pogovorite o načrtovanju in oceni stroškov.

Spodnja razpredelnica lahko služi le kot zelo široka skica; specifične denarne vsote se lahko med seboj zelo razlikujejo.

STROŠEK POSAMEZNE ZMOGLJIVOSTI	ZNESEK
nakup lastnine (alternativa je lahko najem) ali	
nakup zemlje	
stroški gradnje (naredite izračun za kvadratne metre, uporabite oceno z lokalnega trga), vključno z	
električarji, vodovodarji, polaganci talnih oblog, pleskarji ipd.	
varnostne instalacije (kot je zapisano že zgoraj)	
stroški opreme	
pohištvo za sobe za ženske (postelje, garderobne omare, mize, stoli)	
jedilnica	
dnevna soba	
kuhinja (vključno s posodo za kuhanje, priborom itn.)	
kopalnice	
pisarne	
svetovalnice	
otroške sobe	
igrače, igre, oprema za učenje in material	
vhodna vrata	
skladišča	
vrt (sadike, orodje za vrtnarjenje, vrtna oprema, igrišče)	
pralni stroji, obleke	
oprema za pisarne (telefoni, računalniki, fotokopirni stroji, telefaksi ipd.)	
SKUPAJ	

6. 3. 2. Finančni načrt letnih tekočih stroškov varne hiše

Letni finančni načrt varne hiše prav tako zahteva natančno načrtovanje. V vsakem primeru moramo kot osnovo upoštevati lokalne cene. To velja tudi za stroške dela: plače zaposlenih in stroške dela drugih ljudi, ki delajo v varni hiši. Višina plač v varni hiši ne sme biti nižja od plač, ki jih dobijo drugi zaposleni z enako izobrazbo in izkušnjami.

Stroški, ki jih predvidevamo, bodo različni za vsako leto, variirala bo višina plač, usposobljenost zaposlenih, posebni stroški in investicije, stroški energije ipd.

STROŠKI	ZNESEK NA LETO
stroški dela (glejte tudi 7. poglavje)	
svetovalke za ženske in otroke	
svetovalke za ženske, ki ne živijo v varni hiši	
zaposlene v nočni izmeni	
računovodstvo	
osebje za usposabljanje	
zunanj sodelavke / sodelavci, svetovalke / svetovalci	
čistilke	
Davčna svetovalka / svetovalec	
Infrastruktura	
najemnina	
skupni stroški	
stroški energije (elektrika, ogrevanje, voda ipd.)	
vzdrževanje (popravila, obnove ipd.)	
zavarovanje	
avto / kombi (zavarovanje, popravila, tekoči stroški)	
investiranje v nepremičnine (pohištvo, oprema za pisarne)	
Tekoči stroški	
telefon	
pošta	
čiščenje	
stiki z javnostmi in ozaveščanje	
potni stroški	
izobraževanje	
supervizija	
strokovna literatura	
pisarniške potrebščine in potrebščine za usposabljanje	
potrebščine za gospodinjstvo	
stroški za otroke	
stroški otrok	
stroški hrane	
SKUPAJ	

Priprava seznama ocene stroškov je samo en vidik odgovornega delovanja na tem področju. Finančno načrtovanje in ocena dotoka dodatnih finančnih virov morata biti prav tako pravočasna. V primeru nekaterih finančnih virov in nekaterih stroškov (npr. kampanje), pa je nujno načrtovanje za več let naprej.

Sledi grob načrt:

DOHODEK	ZNESEK NA LETO
redni prihodki	
javno sofinanciranje (nacionalna, regionalna in/ali lokalna telesa)	
odobrena sredstva	
variabilni prihodek	
donacije	
sponzorstva	
najemnina, plačana s strani stanovalk/države, lokalnih skupnosti	
SKUPAJ	

Pomoč pri stanovanjskih zadevah

Ženske, žrtve nasilja, posebej ženske z majhnimi otroki, se pogosto soočajo z revščino, če jim povzročitelj nasilja prepreči dostop do denarja ali pridobivanja lastnega dohodka.

To pomeni, da imajo težave pri iskanju ustrezne stanovanjske namestitve. Zelo pomembno je, da zakoni ženski, žrtvi nasilja, in njenim otrokom zagotavljajo pravico do vrnitve v skupno domovanje zelo kmalu po bivanju v varni hiši oziroma jim omogočijo ostati v skupnem domu in umik v varno hišo ni potreben (glejte tudi 12. poglavje).

Če iz kakršnega koli razloga ženska ne more ostati doma oziroma se domov ne more vrniti, ji je pri reševanju stanovanjskega problema potrebno pomagati. Svetujemo sodelovanje z lokalnimi oblastmi in stanovanjskimi institucijami, pri katerih je potrebno opozarjati na položaj zlorabljenе ženske. Javne oblasti bi se morale čutiti dolžne zagotoviti takojšen dostop do začasnih bivališč po zmerni najemnini (glejte tudi 10. poglavje).

Primer: Dunaj ima zelo učinkovit stanovanjski program, ki omogoča pridobitev ustrezne namestitve uporabnicam varnih hiš (tudi migrantkam) v nekaj tednih.

Zdravstvena pomoč

Takoj po sprejemu v varno hišo lahko uporabnica potrebuje zdravstveno pomoč. Zaposlene v varni hiši jo morajo spremljati v zdravstvene ustanove in zahtevati potrdila o poškodbah. Ta dokumentacija lahko kasneje služi kot dokaz na sodišču (več o dokumentaciji in ozaveščanju zdravstvenih delavk / delavcev v priročniku WAVE: Izobraževanje in ozaveščanje strokovnih delavcev, Dunaj, 2000). Uporabnice bi morale imeti zagotovljen dostop do brezplačnih zdravstvenih uslug s strani države ali zdravstvenih ustanov, ki sodelujejo z varno hišo.

Pomoč pri zaposlitvi in izobraževanju

Pomembna vloga varne hiše je tudi ta, da nudi uporabnicam podporo v zadevah, povezanih z zaposlitvijo – pomoč pri ohranjanju zaposlitve, pri njenem iskanju, pomoč pri vključitvi v razna izobraževanja.

Nasilje je ovira, ko govorimo o zaposlovanju in enakosti žensk. Ženska lahko na primer izgubi službo, ker jo povzročitelj nasilja nadleguje na njenem delovnem mestu ali ji prepreči odhod na delo. Prav tako se pogosto zgodi, da ženske dajo odpoved ali so odpuščene, ker zaradi poškodb ne morejo delati. Podpora varne hiše ali svetovalnice na tem področju je zato zelo pomembna. Nadaljnja naloga je tudi opogumljanje in pomoč brezposelnim uporabnicam pri iskanju zaposlitve ali izboljšanju njihovih kvalifikacij.

Uporabnicam lahko svetovalke na primer pomagajo pri pisanju prošenj za zaposlitev ali se z njimi pripravljajo na razgovor za zaposlitev (igra vlog). Varne hiše prav tako sodelujejo s programi za zaposlovanje. V nekaterih državah obstajajo posebne službe ali programi za ženske.

Za migrantke predstavlja prvi korak vključitev v tečaj lokalnega jezika. Nekatere varne hiše nudijo tečaje in usposabljanja same.

Primer: AOF, EU Equal Programme Project »femqua«, <http://www.aoef.at>.

Migrantke in pripadnice manjšin

Ženske organizacije bi morale imeti zaposlene strokovne delavke iz vseh pomembnih narodnih in etničnih skupin ter nuditi svetovanje v različnih jezikih. Tudi pomembni informacijski material bi moral biti na razpolago v več jezikih.

Pri delu z uporabnicami migrantkami in uporabnicami, ki pripadajo narodni ali etnični manjšini, moramo biti pozorne na socialne in kulturne razlike, jih upoštevati in spoštovati. Zaposlene v varnih hišah se morajo zavedati lastnih stereotipov in predsodkov, ki bi lahko vplivali na zagotovitev ustrezne podpore uporabnicam.

V mnogih državah je pravni položaj migrantk odvisen od možnega dovoljenja za bivanje. Zatorej se je potrebno zavzemati za neodvisno pravico migrantke do bivanja in dela v državi.

Nekatere države so razvile posebne storitve za migrantke:

Primer: Southall Black Sisters (Črne sestre iz Southalla) je informacijski in promocijski center, ki nudi pomoč azijskim in afrokaribskim ženskam, ki doživljajo nasilje. Nudijo različne storitve, od praktične pomoči do svetovanja in skupin za samopomoč. Center je aktiven tudi na političnem nivoju, predvsem na področju priseljevanja, prisilnih porok in kazenskega prava.

Telefon: ++44 (0) 20-8571 9595.

Primer: Interkulturelles Frauenhaus / Beratungsstelle in Berlinu (Medkulturna varna hiša / svetovalnica v Berlinu), Postfach 370542, 14135 Berlin, elektronska pošta: Interkulturelleinitiative@t-online.de, <http://www.interkulturellesfrauenhaus.de>.

Ustrezne storitve za uporabnice s posebnimi potrebami

Varne hiše bi morale biti pripravljene sprejeti uporabnice s posebnimi potrebami, jih ne izključevati iz vsakodnevne hišne rutine, a vseeno zagotavljati posebno skrb zanje. Sobe bi, na primer, morale biti opremljene s pohoštvo, ki se ga da prilagoditi invalidkam.

Starejše uporabnice bodo morda potrebovale tako zdravstveno nego in pomoč kot mirno in tiho sobo v varni hiši. Starejše uporabnice so dostikrat finančno odvisne od možne pokojnine, zato je potrebno sodelovati z ustreznimi organizacijami. Svetovalke jim morajo pomagati pri tem, da prekinajo izolacijo, jim nudijo podporo pri učenju novih strategij preživetja in okrepiti njihovo samopodobo.

Noseče uporabnice ali uporabnice z novorojenčki bodo prav tako morebiti potrebovale posebej tiho sobo. Babica, ki jo po potrebi pokličemo v varno hišo, je lahko tudi naša kontaktna oseba.

Do nedavnega se o nasilju v lezbičnih odnosih ni govorilo. Zato je bilo lezbijki posebej težko prositi za pomoč, če je doživljala nasilje s strani svoje partnerke. Pri nujenju storitev v varnih hišah moramo upoštevati tudi specifične vidike nasilja v lezbičnih odnosih.

Primer: Dobro prakso lahko najdemo v enem od nemških Daphne projektov, <http://www.broken-rainbow.de>.

Odhod iz varne hiše

Odhod iz varne hiše predstavlja velik korak za vsako uporabnico. Pomeni začetek novega življenja, zato mora biti skrbno načrtovan. Zaposlene v varni hiši morajo uporabnicam nuditi pomoč, ki bo ob odhodu uporabnice in njenih otrok iz varne hiše, zagotavljala:

redni prihodek: osebni dohodek in/ali denarno socialno pomoč,
varno namestitve (začasno bivališče ali lastno hišo oziroma stanovanje),
urejen status otrok: vrtec, šola, zdravstvena oskrba in druge potrebne storitve,
varnostni načrt: priprava varnostnega načrta, v katerem je upoštevan nov bivanjski položaj uporabnice in njenih otrok (glejte tudi Prilogo 2 in 7. poglavje)
dogovor o nadaljevanju podpore in svetovanju (za uporabnico in njene otroke) s strani varne hiše ali drugih organizacij.

Ob odhodu iz varne hiše je uporabnico potrebno opozoriti, da ohranja tajnost lokacije varne hiše ter da ne izdaja informacij o sestanovalkah, otrocih ali o zaposlenih.

Podpora po bivanju v varni hiši

Po odhodu iz varne hiše bi morala ženska in njeni otroci imeti dostop do vseh storitev, ki jih potrebujejo. Poznamo različne modele organiziranja tovrstne podpore. V državah, kjer poleg varnih hiš obstajajo tudi svetovalni centri, lahko ženske dobijo potrebno podporo tam – tako pravno kot drugo.

Če država takšnih centrov nima, je žensko potrebno obvestiti o drugih službah, ki nudijo pomoč in z njimi tudi sodelovati.

5. 2. STORITVE ZA OTROKE

Otroci zlorabljenih žensk potrebujejo posebno pozornost v času njihovega bivanja v varni hiši, usposobljeno osebje in posebne sobe. Prav tako morajo biti zagotovljena posebna sredstva za delo z otroki.

Otroci, ki pridejo v varno hišo, so bili v družini priče nasilju, pogosto pa tudi sami žrtve nasilja. V obeh primerih so preživeli travmatično izkušnjo. Njihovim potrebam je potrebno nameniti posebno pozornost. Raziskave kažejo, da za otroke, ki so žrtve nasilja, obstaja večja možnost, da sami postanejo žrtve ali povzročitelji nasilja, kot pa za otroke, ki odrasčajo v družinah, v katerih ni bilo prisotno nasilje.

Cilji storitev za otroke

Zagotoviti psihično in čustveno varnost otrok ter povečati njihov občutek varnosti.

Otroci, ki v varno hišo pridejo skupaj z mamami, so lahko poškodovani in imajo različne zdravstvene težave. Mogoče bo potrebna napotitev v zdravniško oskrbo. Izdelava varnostnega načrta prav tako predstavlja pomemben dejavnik storitev za otroke v varnih hišah.

Izboljšati otrokovo psihično in čustveno zdravje ter počutje.

To je dolgoročni cilj storitev za otroke, ki pa postane prednosten v kriznih situacijah, ko pride do samopoškodovanja ali podobnih vedenjskih vzorcev. Otrokova varnost se lahko poveča tudi z nudenjem pomoči na področju otrokovega psihičnega in čustvenega zdravja (glejte tudi 7. poglavje).

Pomagati otrokom povrniti in uživati otroštvo

Otroci, ki so bili izpostavljeni nasilju v družini, lahko prevzamejo vlogo odraslega oziroma izražajo občutke tesnobe. Oboje je posledica tega, kar so doživeli. Preko igre, sprostitve in preproste zabave, lahko ponovno uživajo otroštvo.

Podpora pri odnosu mama – otrok.

Mame so tiste, ki lahko največ naredijo pri pomoči svojim otrokom, da si opomorejo od nasilja.

Najboljši pristop pri delu z otrokom in pri upoštevanju njegovih potreb, je skupno delo z mamo.

7. VARNOST IN VARNOSTNI UKREPI

Ženske in otroci, ki iščejo zatočišče pred fizično zlorabo, potrebujejo varno mesto, kjer bodo zaščiteni pred nasiljem, ki ga povzroča partner oziroma oče. V nekaterih primerih povzročitelji nasilja vztrajajo pri svojem nasilnem in ogrožajočem vedenju tudi potem, ko žrtve že živijo v varni hiši. Pogosto želijo, da se ženska vrne domov in zato uporabljajo številne strategije, da bi dosegli ta cilj: prošnje, moledovanje, cvetje in zagotovila, da ne bodo nikoli več nasilni. Neuspešnost teh načinov lahko povzroči nenadne izbruhe nasilja. Nekateri povzročitelji nasilja so zelo nevarni, ne sprijaznijo se z ločitvijo in se zatečejo k nasilju, ki lahko ogrozi življenje.

Ogrožene niso samo ženske in otroci, ki živijo v varni hiši, pač pa tudi zaposlene in drugi. V varni hiši v Sankt Pöltnu v Avstriji, je povzročitelj nasilja, ki mu je uspelo priti v varno hišo, s pištolo ubil policista in resno poškodoval drugo uporabnico in njenega sina. Povzročitelj nasilja je prijavil grožnjo z bombo in si v času, ko so hišo evakuirali in preiskovali, zagotovil vstop. Med vrtno zabavo v varni hiši v Lucernu v Švici, je povzročitelj nasilja, katerega žena in otroci so v hiši živeli, ubil in resno poškodoval nekaj uporabnic in otrok. Veliko varnih hiš po Evropi se je soočalo z nasilnimi napadi, vendar posledice na srečo niso bile tako hude. Ne glede na to, mora biti varna hiša vedno pripravljena na grožnje in napade.

Varnost je torej v varnih hišah ključnega pomena. Nespametno je, da skušajo državne oblasti na tem področju privarčevati denar, kajti v izjemnih situacijah lahko varnostni ukrepi in sistemi rešijo življenja.

Naloga policije je zagotavljati varnost javnosti na splošno, torej tudi varnim hišam, zato je pomembno, da jih vključimo v izdelavo varnostnih strategij in izdelavo varnostnega načrta.

V nadaljevanju sledi lista pomembnih točk, povezanih z varnostjo:

7. 1. TEHNIČNO VAROVANJE

V varni hiši je tehnično varovanje zelo pomembno. Za zagotovitev potrebnih standardov je potrebno zagotavljati naslednje preventivne ukrepe:

- varni vhodi, ki se ne morejo odpreti na silo,
- vhodi bi morali biti vedno zaklenjeni in dostop do hiše nadzorovan. Idealno bi bilo, če bi imeli nadzorni sistem (kamere, naprave na vratih, ki se avtomatično zapirajo in odpirajo),
- več vhodov v hišo predstavlja varnostno tveganje, zato bi varna hiša morala imeti samo en glavni vhod. Morebitni drugi vhodi bi morali biti vedno zaklenjeni in zapahnjene, da se jih ne bi dalo na silo odpreti,
- vrt ali dvorišče predstavljata pridobitev za uporabnice in otroke, a hkrati pomenita varnostno tveganje. Tudi vrt oziroma dvorišče bi morala biti zavarovana pred možnostjo nasilnega vstopa, ne bi smela omogočati pogleda v notranjost, dopuščati možnosti streljanja ali metanja predmetov vanju. To pomeni, da morata biti vrt ali dvorišče zaščitena z visokim zidom, varnostno ograjo ali alarmnim sistemom,
- dvoriščna oziroma vrtna vrata morajo biti varovana in zaposlene v varni hiši morajo poskrbeti, da so vrata vedno zaklenjena, še posebej ponoči,
- pritlična okna predstavljajo varnostno tveganje in pritličnih sob, usmerjenih na ulico, ne bi smeli uporabljati za bivanje ali delo,
- okna, vsaj tista, ki so v pritličju ali se jih da doseči od zunaj, bi morala biti zamrežena,
- vsaka varna hiša bi morala biti opremljena s takšnim alarmnim sistemom, ki bi omogočal priklic policije. Primer tega je neposredna telefonska povezava z najbližjo policijsko postajo (glejte tudi podpoglavje 7. 2. 2. »Policijsko varovanje«).

Povzetek najnujnejših varnostnih ukrepov:

- močna, varna vrata,
- stalno zaklenjena vrata, nadzor dostopa v hišo,
- zamrežena okna,
- neposredna telefonska povezava s policijo.

Primer: Nova varna hiša na Dunaju, odprta leta 2002. Stavba je novejša gradnje in ima sistem dvojnih vrat na vhodu – druga vrata se ne odprejo, dokler se prva ne zaprejo. Več kamer je usmerjenih na ulico pred zgradbo. Vrt je ograjen z visokim zidom in varovan z alarmnim sistemom.

7. 2. VARNOST V ZAČASNIH NAMESTITVAH

Ponekod so varne hiše zelo majhne. Pogosto gre le za eno stanovanje, v katerem osebje ni prisotno 24 ur na dan. Vendar je tudi v takšnih začasnih namestitvah treba zagotoviti vsaj minimalno varnost. Uporabnic, katerih ogroženost je visoka in ki so pred kratkim zapustile povzročitelja nasilja, naj ne bi, če je le mogoče, nameščali v prostore, v katerih zaposlene niso prisotne 24 ur na dan in ki nimajo zagotovljenih ustreznih varnostnih ukrepov.

7. 3. TAJNI NASLOVI, ANONIMNOST

Naslovi mnogih varnih hiš so tajni, da bi zagotovili varnost žensk in njihovih otrok, ki v hiši živijo. Javno objavljena je le telefonska številka hiše za nujne primere. Uporabnice, ki iščejo pomoč, izvejo naslov varne hiše šele takrat, ko se odločijo, da se bodo tja dejansko umaknile. V nekaterih primerih se zaposlene v varni hiši z žensko in njenimi otroki dogovorijo za posebno mesto, kjer jih bodo počakale in odpeljale v varno hišo. Ne glede na to, da so naslovi varnih hiš tajni, lahko pride do njihovega razkritja, še posebej, če varna hiša obstaja že dalj časa. Zato je torej nujno upoštevati dodatne varnostne ukrepe.

V majhnih mestih je pogosto nemogoče ohranjati tajnost lokacije varne hiše. V takšnih primerih je dobro uporabiti nasprotno strategijo: javno se objavi lokacijo in naslov varne hiše, policija in lokalna skupnost pa sta vključeni v izdelavo varnostnega načrta.

Še posebej na podežlju je pomembno vključiti sosede in tako zagotoviti pravočasno odkritje nevarnosti in hitro organizacijo pomoči. Pomembnim institucijam in ljudem, ki živijo v bližini, bi morali dodeliti aktivne vloge pri načrtovanju varnosti (na primer pogosti policijski obhodi, informiranje sosedov, ki jih prosimo, da obvestijo varno hišo ali policijo, če opazijo kaj sumljivega).

Vsaka varna hiša se mora, glede na njeno lokacijo in razpoložljiva sredstva, sama odločiti, katere strategije bo razvila in izdelati lastni varnostni načrt (glejte tudi podpoglavje 7. 6. »Varnostni načrt«). Pri zagotavljanju varnosti je nujno, da se držimo pravil in poskrbimo, da vsi ravnajo v skladu z varnostnimi postopki.

7. 4. POLICIJSKA ZAŠČITA – POLICIJSKI VARNOSTNI NAČRT

Učinkovito sodelovanje s policijo na področju varnosti je nepogrešljivo. Pred odprtjem varne hiše mora biti izdelan varnostni načrt, ki ga je potrebno stalno obnavljati.

Potrebni varnostni ukrepi morajo vsebovati:

- varna hiša mora imeti varnostni sistem, ki omogoča neposredni stik s policijo v primerih resne grožnje (gumb, s katerim sprožimo alarm in je povezan s policijsko postajo, kot npr. v bankah),

- policija mora poznati načrt varne hiše, vedeti mora, kje so vhodi, kakšen je razpored prostorov ipd.,
- obstajati mora načrt za primere ogroženosti,
- redni sestanki s policijo, namenjeni pogovorom o varnostnih vprašanjih,
- tako kot vsi varnostni načrti, mora biti tudi ta redno evalviran in posodabljan (vsako leto).

7. 5. INDIVIDUALNI VARNOSTNI NAČRT IN OCENA GROŽENJ

Kadar je povzročitelj nasilja ocenjen kot zelo nevaren, so ženske in njihovi otroci še posebej ogroženi. Povzročitelji nasilja ne grozijo in ogrožajo samo svojih partnerk, pač pa tudi ostale ljudi v varni hiši, kot smo lahko videli v zgornjih primerih.

Zelo pomembno je, da se stopnjo ogroženosti oceni individualno z vsako uporabnico v varni hiši ter se izdela varnostni načrt za:

- čas njenega bivanja v varni hiši,
- primer, če se vrne k svojemu partnerju,
- primer, če se odloči za ločeno življenje in živi sama.

Vsi v varni hiši morajo biti pozorni na povzročitelja nasilja, ki je bil ocenjen kot posebej nevaren in upoštevati posebne varnostne ukrepe. Zelo pomemben ukrep je postaviti povzročitelju nasilja jasne meje – npr. da njegovo čakanje pred ali v bližini varne hiše (v upanju, da sreča in se pogovori s svojo partnerko in otroki), ni dovoljeno. Pogovori pred varno hišo so lahko zelo nevarni in predstavljajo pogosto priložnost za nasilje. Kot primer lahko navedemo uporabnico iz varne hiše na Dunaju, ki je stopila iz hiše z namenom, da se s partnerjem pogovori in ga skuša pomiriti, končalo pa se je z njeno hudo poškodbo. Mož je želel, da se vrne domov. Ker je to zavrnila, je izvil nož in jo zabodel. Vsako srečanje pred varno hišo je za uporabnico zelo nevarno.

Kot je razloženo že v 2. poglavju, je posebej, celo življenjsko, nevarno obdobje razveze zakonske zveze, zato moramo varnosti v tem času nameniti posebno pozornost.

Mnogo varnih hiš uporablja poseben seznam pri ocenjevanju nevarnosti, ki jo predstavlja povzročitelj nasilja ter seznam, s pomočjo katerega izdelajo individualni načrt z uporabnico varne hiše (glejte tudi Prilogo 2 »Varnostni načrt«).

7. 6. VARNOSTNI NAČRT

Poleg individualnega varnostnega načrta je potrebno izdelati tudi varnostni načrt varne hiše. Ta je namenjen:

- definiranju varnostnih ukrepov, da bi preprečili nevarne situacije,
- zagotavljanju, da vsakdo ve, kaj mora storiti v nevarni situaciji, tako da v primeru nevarnosti ne pride do improviziranja,
- temu, da se ljudem omogoči hiter in strokoven odziv na nevarnost, da bi preprečili ali zaježili nasilje in njegove posledice,
- temu, da se po nevarnosti obravnava posledice, šok in travme na strokoven način, tako da se lahko vsak sooči z dogodkom ter se iz njega uči.

Varnost mora biti ključna tudi v vsakodnevnem življenju varne hiše. Vse ženske (in njihovi otroci) morajo biti seznanjene s potencialnimi nevarnostmi in navodili, kaj lahko storijo same za večjo varnost (npr., da nikoli ne pustijo odprtih vrat). Varnostna vprašanja morajo biti zapisana v pravilih, ki urejajo življenje v varni hiši, prav tako pa se je potrebno o njih pogovarjati na skupnih hišnih sestankih.

Pri varnosti je najbolj pomembna disciplina. Z varnostnimi ukrepi in načrtom se morajo seznaniti vsi. Prav tako je pomembno izvajanje rednih vaj ter evalvacija in posodabljanje varnostnega načrta varne hiše.

7. 7. SAMOOBRAMBA

Samoobramba je učinkovit način, s katerim preprečimo nevarnost nasilnega napada. Namen učenja ni premagati povzročitelja, pač pa se mu iznajdljivo upreti, tako, da lahko žrtev pobegne. Samoobrambne tehnike, ki so razvite posebej za ženske (WenDo), so se izkazale kot učinkovite in tako uporabnice kot zaposlene v varni hiši bi morale imeti priložnost, da se teh tečajev udeležijo.

7. 8. POŽARNA VARNOST IN DRUGI VARNOSTNI UKREPI

Ni potrebno posebej poudarjati, da morajo varne hiše upoštevati tudi druge varnostne standarde. Na primer, upoštevati morajo varnost pred požari. Nekatere varne hiše so se že soočile s požari in so tako spoznale, kako pomembna je požarna varnost in znanje gašenja požarov. V mnogih varnih hišah večje število uporabnic živi na relativno majhni površini, kar še poveča nevarnost požarov in poškodb v primeru izbruha.

Veliko držav ima stroge požarne predpise. Nujno je, da so varne hiše z njimi seznanjene in da jih upoštevajo. Državni organi, ki varne hiše financirajo, bi morali zagotoviti finančna sredstva za učinkovito požarno varnost. Enako velja tudi za druge varnostne ukrepe, kot so otroku varne vtičnice, varne igrače, gospodinjske naprave ipd.

8. SKUPNO ŽIVLJENJE V VARNI HIŠI

Varne hiše nudijo storitve, ki morajo dosegati najvišje standarde učinkovitosti in strokovnosti. Zato morajo biti do določene stopnje institucionalizirane. Strukture institucije imajo svojo vlogo, a obstaja nevarnost, da pravila institucije postanejo pomembnejša od uporabnic in uporabnikov, zaradi katerih je bila institucija ustanovljena. Strukturna načela institucije so lahko tako poudarjena, da omejujejo osebno svobodo in prevzemajo nadzor nad življenji uporabnic in uporabnikov. Varna hiša mora biti zato pozorna pri zagotavljanju pravičnega razmerja med interesi posameznice / posameznika, skupnosti in institucije.

Na splošno lahko rečemo, da mora biti življenje v varni hiši načrtovano tako, da varuje oz. zagotavlja:

- največjo možno stopnjo osebne svobode – spoštovanje zasebnosti in človekovih pravic,
- ne več zahtev in pravil, kot je nujno potrebno v dani situaciji,
- sodelovanje, skupno odločanje, posvetovanje,
- duh solidarnosti in skupnosti,
- prostor za povratno informacijo in pritožbe.

Bistvene točke življenja v varni hiši so: avtonomnost, solidarnost ter spoštovanje različnosti in človekovih pravic. Upoštevanje teh točk vpliva tako na notranjo organiziranost varne hiše kot na njen značilni karakter, s čimer se ustvarja njena nepogrešljiva skupna identiteta.

8. 1. SMERNICE V VARNI HIŠI – PRAVICE IN OBVEZNOSTI

Ženske in otroci, ki iščejo zatočišče v varni hiši, so nedvomno v stiski. Prva stvar, ki jo potrebujejo, je občutek varnosti in čas, da pridejo k sebi. Zatorej je pomembno, da se uporabnicam in uporabnikom, ki pridejo na novo, razložita struktura in način življenja v varni hiši.

Smernice v varni hiši morajo biti pripravljene v pisni obliki in v različnih jezikih. Vsebovati morajo načela varne hiše, pravice uporabnic in uporabnikov, storitve, ki jih varna hiša nudi, ter pravila in odgovornosti. Smernice ne smejo biti sestavljene samo iz prepovedi in obveznosti – to bi bilo preveč podobno domu ali mladinskemu hotelu in bi kazalo na to, da uporabnic in uporabnikov ne jemljemo resno.

Pravila predstavljajo temelje skupnega bivanja in morajo biti zato upoštevana. Istočasno pa je veliko lažje upoštevati pravila, če razumemo, zakaj obstajajo in zakaj so potrebna. Zatorej je pomembno, da pomen pravil uporabnicam in uporabnikom razložimo. Uporabnice bi morale dojeti pravila kot pomoč pri mirnem sobivanju, ne pa kot prisilo, še manj pa kot samovoljno postavljen red.

V praksi ljudje dostikrat pozabijo na pravila, zato je pomembno, da jih ponavljamo – raje preden se kaj zgodi, kot po dogodku samem. Ženske in otroci bodo mogoče na začetku imeli težave pri upoštevanju vseh pravil, saj potrebujejo čas, da spoznajo in razumejo delovanje varne hiše.

Upoštevanje varnostnih pravil je lahko življenjskega pomena, zato bi morali uporabnice varne hiše stalno opominjati o njihovi pomembnosti.

8. 1. 1. Lista smernic v varnih hišah

Smernice v varnih hišah bi morale vsebovati informacije o:

- strukturi in načelih varne hiše,
- storitvah za ženske in otroke,
- zaposlenih,
- varnosti v varni hiši,
- pravilih za obiskovanje,
- odgovornosti za otroke,
- pravicah uporabnic / uporabnikov,
- prisotnosti (na hišnih sestankih ipd.),
- pravilih in dolžnostih,
- kontaktni osebi (osebah) v primerih, ko pride do konfliktov ali pritožb,
- navodilih za izselitev.

8. 1. 2. Spreminjanje pravil

Pravila, ki veljajo v varni hiši, morajo biti zavezujoča, vendar ne nespremenljiva, zato je pomembno stalno preverjanje njihove primernosti. Uporabnice bi morale biti udeležene v procesu oblikovanja pravil in pri njihovem sprejemanju – na primer na hišnih sestankih. Vendar pa morajo zaposlene postaviti tista pravila, ki jih ni mogoče spreminjati (na primer varnostne ukrepe).

Uporabnicam mora biti razumljivo, katera so tista pravila, ki jih je mogoče spreminjati in katera so tista, ki jih ni mogoče. Načela, po katerih deluje varna hiša, so del skupne identitete, in jih ni mogoče kar tako spreminjati. Tudi to je potrebno uporabnicam natančno razložiti.

8. 1. 3. Pravica do svobodne izbire

Posebej je potrebno omeniti pravico do svobodne odločitve o življenju uporabnice. V praksi to pomeni, da lahko uporabnica varno hišo zapusti kadar koli ali se vrne k povzročitelju nasilja, če tako želi. Vedno se lahko ponovno obrne na varno hišo, če potrebuje zatočišče in podporo. V številnih primerih pa uporabnice zapustijo varno hišo močnejše in opremljene z znanjem, potrebnim za iskanje poti iz nasilnega odnosa.

8. 1. 4. Pravični postopki – pogovor

Ena najtežjih odločitev, ki jih mora varna hiša sprejeti, je, ali uporabnico, ki je prekršila pravila in dogovore, predčasno odpustiti iz varne hiše. Veliko uporabnic nima urejenega stanovanjskega vprašanja, zaradi česar je zaposlenim v varni hiši takšno uporabnico toliko težje izključiti – in seveda je potrebno misliti še na otroke, ki prav tako trpijo posledice. Toda, če ni odločitve, lahko trpijo druge uporabnice in njihovi otroci.

Najpomembneje je, da pri odločitvi o izselitvi uporabnice razmislimo o tem, katero je tisto vedenje ali prekršek, ki je tako resen, da zahteva izselitev. Ker so lahko posledice dolgoročne, mora biti ta oblika kazni uporabljena zelo redko, ugotoviti pa moramo širše posledice kršenja pravil. Prav tako moramo upoštevati, da so pravila smernice za skupno bivanje in da bi bilo nerealno pričakovati, da ne bodo nikoli kršena.

Pogosto varne hiše opredelijo pravila, ne predpišejo pa postopkov in sankcij v primeru njihovega kršenja. Zatorej je pomembno, da določimo uradne postopke za obravnavanje kršitev na konstruktiven način. Vsak tak postopek mora vključevati in spoštovati pravice udeležene uporabnice.

Primer: Kot smo že poudarili, je izselitev uporabnice iz varne hiše ena od najtežjih odločitev. Ekipa iz varne hiše za brezdomke na Dunaju v Avstriji, je skušala, s pomočjo supervizorke, razviti pravične postopke in način zaslišanja.

Postopek je mogoče pripraviti s pomočjo naslednjih vprašanj:

- kakšna je bila kršitev?
- Kdo je v vlogi »tožilke« (kdo je odgovoren za spremljanje upoštevanja pravil in prijavljanje kršitev)?
- Ali gre za »prvo kršitev« ali se te ponavljajo? Če da, kako so bile te kršitve obravnavane?
- Pred katerim organom se bo pogovor izvedel? Kdo je odgovoren?
- Kdo sestavlja ta organ?
- Kdaj se bo kršitev obravnavala?
- Kdo bo zagovarjal pravila varne hiše?
- Kako bo zastopana uporabnica? Ali ima pravico do prisotnosti pri pogovoru?
- Kdo bo »brnil« uporabnico – njena svetovalka, ali druga predstavnica zaposlenih (zelo je pomembno, da je nekdo na strani uporabnice, da se to osebo sprejme kot njeno branilko in se je ne obravnava kot »izdajalko« pravil varne hiše)?
- Bi morale biti prisotne predstavnice stanovalk?
- Kako bi morale biti zaslišanje vodeno?
- Kako doseči najboljšo odločitev? Katere so alternative?
- Kdo sprejme končno odločitev?
- Kdaj, kako in kdo jo bo uveljavil?
- Kako se bo odločitev pojasnila uporabnici in drugim stanovalkam? Kdo bo to storil?

Pravično zaslišanje, ki je stanovalkam razumljivo, pomaga pri graditvi in ohranjanju zaupanja v varno hišo. Razumljivi postopki preprečujejo, da bi odločitve zaposlenih delovale samovoljno. To je tudi eden izmed načinov, kako uravnotežiti porazdelitev moči med zaposlenimi in stanovalkami.

8. 2. OBLIKE SODELOVANJA

Uporabnice, ki živijo v varni hiši, bi morale sodelovati pri organizaciji in upravljanju. Pristop, pri katerem spodbujamo načelo pomoč za samopomoč, zahteva udeležbo uporabnic, je dejavnik v njihovem opolnomočenju in jim pomaga v procesu pridobivanja samozavesti.

Mnogo žensk in otrok, ki išče zatočišče v varni hiši, je bilo izpostavljenih hudemu nasilju in zlorabi. Nekatere od njih so veliko let preživele izolirane zaradi svojih partnerjev. Nekaterim so sistematično zbijali samozavest. Zanje življenje v varni hiši, ki temelji na načelih nenasilja, solidarnosti, udeležbe in na demokratičnih strukturah, predstavlja alternativo dosedanjemu življenju oziroma nasilnemu odnosu, ki so ga zapustile.

Sledi nekaj možnosti, s katerimi lahko uvajamo sodelovanje in demokratične strukture v varni hiši.

8. 2. 1. Skupnost varne hiše – hišni sestanki

V mnogih varnih hišah so hišni sestanki najpomembnejša oblika udeležnosti in soodločanja. Običajno se izvajajo enkrat tedensko in so priložnost za vsako uporabnico, da izrazi svoje skrbi in ideje.

Namen hišnih sestankov lahko opredelimo kot: »Hišni sestanek bi moral biti sestavni del demokratične prakse v varni hiši. Obravnavati ga je potrebno kot pomembno priložnost za oblikovanje socialnih veščin uporabnic, pomoč pri učenju prilagajanja drugim, kako zastopati

svoje interese, a se hkrati zavedati interesov drugih ter znati razlikovati med sprejemljivimi in nesprejemljivimi zahtevami.« (BMFSFJ 2000, Vol. 191.2, 31)

Pri organizaciji rednih hišnih sestankov nam je lahko v pomoč naslednje:

- prisotne bi morale biti vse uporabnice,
- predhodno določen dnevni red, s pomočjo katerega se strukturira dogajanje,
- uporabnice morajo imeti pravico dodajati teme na dnevni red, k temu jih moramo spodbujati,
- dnevni red sestanka lahko vključuje teme kot so predstavitev ali popravljanje pravil, volitve predstavnic varne hiše, načrtovanje skupnih aktivnosti ali pogovor o posebnih temah (npr. z zunanjimi strokovnjakinjami / strokovnjaki) ipd.,
- priporočljivo je, da hišni sestanek vodita dve osebi. Primer dobre prakse bi bil, da sestanek vodita uporabnica varne hiše in ena od zaposlenih,
- pomembno je definirati pravice in moč skupnosti varne hiše – hišnega sestanka: na primer pri predstavitvi in popravljanju hišnih pravil ipd.,
- vse odločitve, sprejete na hišnem sestanku, morajo biti napisane in predstavljene na info tabli ali kako drugače javno objavljene.

8. 2. 2. Hišni sestanki za otroke

Tudi otroci, ki živijo v varni hiši, bi morali imeti hišne sestanke, na katerih bi spregovorili o temah, ki so pomembne zanje. Mladostnice / mladostniki pogosto želijo imeti svoje sestanke. Takšne sestanke običajno vodi zaposlena za otroke oziroma v primeru mladostnic / mladostnikov eden od njih.

8. 2. 3. Organizacijski sestanki

V varni hiši se srečujejo s številnimi organizacijskimi zadevami. V mnogo varnih hišah uporabnice aktivno sodelujejo pri vodenju skupnega gospodinjstva. Takšen pristop zahteva natančno načrtovanje in delitev nalog. O teh vprašanjih naj ne bi govorili na hišnih sestankih, saj obstaja nevarnost, da ne bi ostalo dovolj časa za druge teme dnevnega reda.

8. 2. 4. Svet varne hiše

Za uporabnice je pomembno, da imajo možnost spregovoriti o svojih željah in potrebah pred zaposlenimi v varni hiši ter pred upravnim odborom. Ustanovitev sveta varne hiše je priložnost prav za to. Srečanja sveta bi morala biti redna, udeležiti pa bi se jih morale predstavnice uporabnic, zaposlenih in upravnega odbora.

Uporabnicam bi morali nuditi pomoč pri izbiranju svojih predstavnic (hišni sestanek je lahko mesto, kjer se izvede volilni postopek).

Svet varne hiše je ključen v procesu opolnomočenja. Zagotavlja (a) udeležbo uporabnic v procesu odločanja in (b) zmanjšanje vpliva bolj dominantnih uporabnic.

8. 2. 5. Tim za reševanje konfliktov

Utesnjeni življenjski pogoji v varni hiši pogosto pripeljejo do konfliktov, ki bi morali biti čim prej rešeni. Nekaj zaposlenih v varni hiši bi torej moralo biti ustrezno usposobljenih za mediacijo in reševanje konfliktov, da bi lahko oblikovale tim za reševanje konfliktov. Priporočljivo je prenesti znanja za reševanje konfliktov na uporabnice.

8. 2. 6. Ovire za sodelovanje

Ženske in otroci na začetku svojega bivanja morebiti ne bodo želeli sodelovati. Potrebujejo čas. Vendar bi si morale zaposlene stalno prizadevati za njihovo sodelovanje pri načrtovanju

življenja v varni hiši. Pomembno je vložiti veliko truda v sodelovanje uporabnic. Uporaba argumentov, diskusije, odločanja, ukvarjanja s konflikti interesov in drugimi spori, se je izkazala za pomemben učni proces za vse udeležene.

Seveda prihranimo čas, če vse odločitve sprejmejo zaposlene same. Vendar uporabnice na ta način kmalu dobijo občutek, da se z njimi »upravlja«, namesto da bi jih aktivno opolnomočili, za njihovo samostojno odločanje o njihovem življenju in o življenju v varni hiši. Še ena negativna stran odločanja od vrha navzdol je ta, da se ljudje, ki jih obravnavamo kot otroke, začnejo temu ustrezno vesti, z upiranjem ali s pasivnostjo in ne kot neodvisni odrasli, kar dejansko so.

8. 3. DRUGI VIDIKI SKUPNEGA ŽIVLJENJA V VARNI HIŠI

V varni hiši poleg pravic in dolžnosti obstajajo tudi drugi dejavniki, ki vplivajo na skupno življenje. Prepoved nasilja in pravična porazdelitev moči sta pomembna cilja, ki pa ju je včasih težko doseči. Ženske imajo pomembno vlogo v življenju varne hiše, kar se kaže pri pomenu, ki je dan povratnim informacijam, sodelovanju v zunanjih evalvacijah in pri sodelovanju v procesu družbenih sprememb. Različnost in solidarnost sta možnosti, ki bi jih morali pogosteje uporabljati.

8. 3. 1. Preprečevanje nasilja

Vsaka varna hiša ima pravilo, s katerim ne dopušča nikakršnega nasilja. Ko skupaj na majhni površini živi večje število ljudi (kot je to v varni hiši), obstaja veliko možnosti za konflikte in čustvene izbruhe. Do psihičnega in fizičnega nasilja lahko pride tudi v varni hiši – med otroki in mladostnicami / mladostniki, med uporabnicami ali do otrok.

Pomemben temelj skupnega življenja v varni hiši je konstruktiven pristop k obravnavi nasilja. Ni dovolj samo pravilo, da v varni hiši nasilje ni dovoljeno. Nenasilno sobivanje zahteva aktivni prispevek vseh, zaznavanje in preprečevanje potencialno nasilnih konfliktov in vpeljevanje konstruktivnih načinov obravnavanja konfliktov (glejte tudi zgoraj). En vidik tega je, da se ženske in otroci naučijo, kako se postaviti zase v nasilni situaciji.

Tudi otroci in mladostnice / mladostniki se morajo naučiti, da je varna hiša mesto, kjer nasilje ni dovoljeno. Zatorej je pomembno, da z mamami delamo na nenasilnem učenju.

8. 3. 2. Ravnotežje moči

Tudi v varnih hišah, ne glede na najboljše namene pri zagotavljanju enakosti, moč ni enakomerno porazdeljena. Zaposlene v varni hiši so v močnejšem položaju kot uporabnice, medtem ko so otroci v šibkejšem položaju kot odrasli. Uporabnice, ki govorijo jezik države, v kateri se nahajajo, so v prednosti pred uporabnicami, ki ga ne govorijo in tako naprej. Nemogoče je preprečiti to neravnovesje, zato je toliko bolj pomembno, da z njim ravnamo učinkovito.

Cilji morajo biti:

- opozoriti na neravnovesje moči in o tem govoriti,
- zmanjšati neravnovesje, kjer je to mogoče (npr. preko sodelovanja uporabnic in z upoštevanjem njihovih pravic),
- obravnavati razlike in različnost kot prednosti in ne kot slabosti (npr. izpostaviti, da uporabnica govori ta in ta jezik – in mogoče tudi druge – in ne, da ne govori lokalnega jezika),
- stalno delo na preprečevanju zlorabe moči.

Kot je opredeljeno zgoraj, sta sodelovanje in uporaba demokratičnih struktur pomembna pristopa k zmanjšanju neenake porazdelitve in zlorabe moči ter k preprečevanju nasilja.

8. 3. 3. Predlogi in pritožbe

En vidik demokratičnosti in strokovnosti varne hiše je tudi ta, da uporabnice, ki uporabljajo naše storitve, prosimo za povratne informacije. Namen tega je notranja evalvacija in izboljšanje standardov (glejte tudi 11. poglavje). Odgovori bi morali zajemati tako pozitivne kot negativne vidike življenja v varni hiši.

Obstajajo različne metode za pridobivanje povratnih informacij. Ena je uporaba vprašalnika, ki ga uporabnica izpolni od odhodu iz varne hiše. Drugo možnost predstavlja »nabiralnik« za predloge in pritožbe. Povratna informacija bi morala biti anonimna: uporabnice so odvisne od pomoči zaposlenih, zato je lahko osebno izražanje kritike zanje težka naloga.

Prav tako bi moral obstajati organ ali oseba, na katero lahko uporabnica naslovi pritožbo, če meni, da so ji bile kršene pravice. To je lahko npr. predstavnica upravnega odbora. Obstajati bi morala možnost, da se pritožbe naslovijo na zunanje organe, kot je npr. Nacionalna zveza varnih hiš, ki lahko služi tudi kot varuh pravic uporabnic in zagotavlja mediacijo v primeru konfliktov. Lahko pa je to kak drug neodvisen organ (večina demokratičnih držav je ustanovila posebne pisarne (ljudski zagovornik) za sprejemanje pritožb).

Kakorkoli varna hiša organizira pritožbeni organ, najpomembneje je, da vsaka uporabnica ve (to je lahko npr. zapisano v smernicah varne hiše), kam lahko naslovi svojo pritožbo. Zaposlene v varnih hišah so zelo predane svojemu delu in se trudijo, vendar lahko storijo tudi kakšno napako in spregledajo kakšen problem. Pravica do vložitve pritožbe mora biti obravnavana kot osnovna državljanska pravica v demokratičnih družbah.

8. 3. 4. Sodelovanje pri zunanjih evalvacijah

Redne zunanje evalvacije so še eden od pomembnih mehanizmov za spremljanje in izboljšanje kakovosti storitev v varnih hišah. Ženske in otroci, ki uporabljajo naše storitve, bi morali biti vedno povabljeni k sodelovanju v teh evalvacijah (več o tem v 1. poglavju).

8. 3. 5. Vključenost v družbene spremembe

Uporabnice naj ne bi sodelovale samo v notranjih procesih v varni hiši ter pri oblikovanju struktur skupnega življenja, pač pa bi morale imeti možnost sodelovanja pri zunanjih aktivnostih, odnosih in pri ozaveščanju javnosti.

Seveda nihče ne sme biti prisiljen k sodelovanju, anonimnost in varnost uporabnic morata imeti prednost. Vendar morajo biti uporabnice obravnavane kot družbeno aktivne osebe in sodelovati, glede na njihove interese in potrebe.

Primeri:

- uporabnice v varni hiši sodelujejo pri pripravah na praznovanje mednarodnega dneva žensk, 8. marca, in pri aktivnostih za obeležitev »16 dni proti nasilju« od 25. novembra do 10. decembra,
- uporabnice spremljajo zaposlene na sestanke s političarkami / politiki,
- na hišnih sestankih se razpravlja temah kot je revščina žensk.

8. 3. 6. Različnost

Vrednote varne hiše vključujejo tudi spoštovanje in strpnost do vseh žensk in otrok ter sprejemanje različnosti. V mnogih varnih hišah živijo skupaj uporabnice različnih narodnih pripadnosti, kulturnih in etničnih ozadij ter verskih prepričanj. Takšna različnost je dejanska in varno hišo bogati.

Različnost pa lahko ustvarja tudi konflikte in sproža negativne reakcije, kot sta osamitev in diskriminacija. Rasistična, seksistična, ksenofobna in homofobna vedenja v družbi se odražajo tudi pri življenju v varni hiši. Zato je ena od pomembnih dejavnosti varne hiše ta, da se zaposlene s temi vedenji ukvarjajo in jih spreminjajo.

Pri ukvarjanju s kulturnimi in jezikovnimi različnostmi nam je lahko v pomoč:

- zaposliti strokovne delavke iz različnih kulturnih okolij; uporabnice se jim lažje zaupajo, pogovor v maternem jeziku je vedno lažji,
- migrantke in predstavnice manjšin bi morali še posebej opogumiti k sodelovanju, npr. tako, da so izvoljene kot predstavnice varne hiše,
- usposabljanje zaposlenih v varni hiši: uporabnice iz različnih kultur učijo zaposlene o njihovi kulturi,
- praznovanje praznikov različnih ver in kultur: uporabnice lahko skupaj praznujejo ortodoksni božič ali novo leto, muslimanske ali židovske praznike,
- skupne aktivnosti s poudarkom na specifičnih kulturah: Romkinje ali Sintke, uporabnice iz podeželja lahko na primer govorijo o svoji kulturi na hišnih sestankih ali skuhajo tradicionalni obrok.

8. 3. 7. Solidarnost

Še eden od pomembnih ciljev življenja v varni hiši je poudarjanje solidarnosti. Načrtovanje skupnih aktivnosti, nudenje medsebojne podpore, izvajanje aktivnosti v varni hiši ali skupni pogovor o doživetem, je samo nekaj različnih načinov za krepitev občutka solidarnosti.

Uporabnice, ki že dalj časa bivajo v varni hiši, so vzornice novim uporabnicam. Lahko postanejo njihove »mentorice« in jim pomagajo pri prilagajanju na življenje v varni hiši. Nekatere bivše uporabnice se lahko v varno hišo vrnejo kot prostovoljke ali kot zaposlene. One so lahko zelo pomemben dejavnik v procesu opolnomočenja.

Storitve za otroke v času njihovega bivanja v varni hiši

Celostne in strokovne storitve

Storitve za otroke morajo vključevati krizno intervencijo, psihosocialno, pedagoško, terapevtsko in skupinsko delo.

Otroci, ki so bili priče nasilju, ali so bili nasilju izpostavljeni, pogosto trpijo za pomanjkanjem samozavesti, pogosto imajo občutke tesnobe in so agresivni. Nekateri so nagnjeni k samopoškodovanju. Večina otrok pa kaže znake zmanjšanih sposobnosti in upočasnitve v razvoju. Prav tako so lahko slabše njihove socialne sposobnosti. Pogosti so psihosomatski simptomi (težave s spanjem, bolečine v trebuhu, glavoboli, slabost, močenje postelje, prehranjevalne motnje itd.).

Prihod v varno hišo predstavlja nov izziv za otroke in od njih zahteva veliko dela. Tako kot njihove mame, se tudi oni soočajo z enako mero stresa in razdora v njihovem življenju. Strokovne delavke, zaposlene v varni hiši, opažajo čustvene in telesne težave, ki jih imajo otroci v času bivanja v varni hiši. Zdravstvene težave, akutni občutki izgube, jeze, strahu,

žalosti, zmedenosti in krivde ter različne prilagoditvene težave so lahko posledica naslednjih razmer v varni hiši (Pale / Davis 1995):

- nedavna kriza kot posledica izpostavljenosti nasilju doma,
- prekinitve običajnih mehanizmov preživetja in sistemov pomoči, ki sledijo ločitvi od očeta in razširjene družine, prijateljev, šole, doma ipd.,
- zahteva po hitri prilagoditvi na novo bivanjsko situacijo,
- težki pogoji bivanja, ki vključujejo pomanjkanje zasebnosti in močna čustva, ki jih izražajo druge stanovalke,
- čustvena in/ali fizična nedostopnost njihovih mam zaradi njihovih lastnih čustvenih pretresov in praktičnih zahtev, ki jih vsiljuje preurejanje družinskega življenja.

Pri obravnavanju posledic nasilja je potrebno upoštevati otrokovo individualnost ter njegove izkušnje in potrebe.

V času bivanja v varni hiši otroci pogosto potrebujejo krizno intervencijo, stalno čustveno podporo, zdravstveno oskrbo, sodelovanje z izobraževalnimi institucijami, pravnimi organizacijami, centri za socialno delo, akademsko pomoč ter pomoč mamam pri starševstvu.

Sprejem

Običajno za sprejem v varno hišo zaprosi ženska, medtem ko jo otroci spremljajo. Ob prihodu je potrebno oceniti tako otroka kot mamo. Prav tako je pomembno, da se otroka pripravi na življenje v varni hiši in na spremembe, ki temu sledijo – tako pri otroku vzbudimo občutek varnosti.

Področja začetne ocene:

- ugotoviti nujnost položaja in potrebo po krizni intervenciji,
- identificirati potrebe otrok in mam z namenom izdelati njihov varnostni načrt,
- ugotoviti vpliv zlorabe na otroka,
- določiti dejavnike zaščite, otrokova in mamina sredstva zaščite, zdravje in varnost.

Otroke lahko pripravimo na izkušnjo življenja v varni hiši tako, da otrokom:

- pojasnimo namene, cilje in aktivnosti v varni hiši,
- pojasnimo, da je varna hiša varno mesto,
- jih informiramo o pravilih v varni hiši ter o zagotavljanju zaupnosti,
- odvisno od starosti otrok, sami podpišejo pisni dogovor o upoštevanju pravil.

Individualno delo

Individualno svetovanje zagotovi otroku varno okolje in mu omogoči razvitje zaupnega odnosa z odraslo osebo. Ta lahko zanj predstavlja tudi model za prihodnje odnose. Individualna srečanja se osredotočijo na otrokova čustva in potrebe (strah, zmedenost, osamljenost, krivda, jeza). Svetovalka pomaga otroku sprejeti njegove izkušnje in prepoznati, da ni kriv za nasilje, ki ga povzročajo odrasli. Pomemben del svetovalnega procesa je krepitev otrokove samozavesti.

Priporočila za individualno svetovanje otrokom:

Ustvariti varno okolje za svetovanje:

pojasniti otroku, da ga ne bomo silili govoriti o stvareh, o katerih ne želi govoriti (jasna komunikacija),
razložiti načelo zaupnosti.

Najprej se osredotočite na varnostni načrt. Ta mora biti realen, preprost in primeren otrokovi starosti. Možne varnostne strategije za opolnomočenje otrok so:
kako se izogniti situacijam, ki lahko privedejo do nasilja,

kako uporabiti telefon,
kako priklicati pomoč,
možnosti pobega,
kaj storiti, če so ugrabljeni.

Varnostni načrt mora biti izdelan skupaj z mamo. Skupaj naj tudi vadita izvedbo načrta.

Temo ločitve je treba prav tako obravnavati na začetku svetovalnega procesa. Pogovor o razvezi in priprava nanjo je pomembna tema za otroke, prizadete zaradi nasilja.

Otroci ne potrebujejo vedno formalnega svetovanja, včasih si preprosto želijo neformalnega druženja z odraslo osebo. Za otroke pomeni koristno in pozitivno izkušnjo imeti odraslega, ki z njimi želi preživljati čas.

Svetovanje in delo z otroki je odvisno od njihove starosti. Z najstnicami / najstniki lahko obravnavamo njihov občutek ponovne varnosti in spoznavamo organizacije, ki lahko pomagajo njim in njihovi mami. Pri delu z mladimi se lahko dotaknemo tudi njihovega odnosa do prijateljev in odnosov ter spregovorimo o njihovem videnju nasilja v družini. Koristno je spregovoriti o stališču do nasilja in družbenih sprememb, do nasilja kot kaznivega dejanja ter o dejstvu, da nima nihče pravice zlorabljati druge osebe (Mullender / Debbonnaire, 2000).

Skupinsko delo

Skupinsko delo je prepoznano kot učinkovita pomoč otrokom in mladim, ki so bili izpostavljeni nasilju v družini. V varni hiši lahko organiziramo formalna ali neformalna skupinska srečanja.

Potrebno je ustvarjati okolje, ki daje otrokom priložnost, da podpirajo drug drugega in se naučijo novih, učinkovitih načinov interakcije in sporočanja svojih čustev, misli in potreb.

Cilji večine skupin za otroke vključujejo pomoč otrokom pri opredelitvi nasilja in odgovornosti zanj, pri izražanju lastnih čustev (vključno z jezo), izboljšanju komunikacijskih in drugih sposobnosti, povečanju samozavesti, razvoju socialne podporne mreže, izdelavi varnostnega načrta in uživanju pozitivne izkušnje.

Na voljo so lahko izobraževalne, informativne in preventivne skupine. Skupinske aktivnosti morajo upoštevati starost sodelujočih in njihov razvojni nivo ter potrebe otrok iz drugih kulturnih okolij oziroma otrok s posebnimi potrebami.

Skupno delo z mamami

Storitve za otroke v varnih hišah se ne smejo omejiti samo na praktično delo z otroki. Delo z mamami mora biti enako pomembno, saj lahko one nudijo najboljšo podporo otrokovim potrebam. V nekaterih primerih lahko zaposlene za otroke delajo tudi individualno z mamo. Do srečanja lahko pride na pobudo mame ali na željo svetovalke. Cilj je prenesti otrokove potrebe, strahove in težave, ko za to zaprosi otrok ali ko to zahteva situacija (npr. nasilje v varni hiši). Drug način dela z mamami je skupinski (skupina mam), pri katerem imajo svetovalke za otroke priložnost predstaviti otrokova stališča, odvisna od njihove starosti, ob upoštevanju načela zaupnosti. Glede na metode dela, ki so bile uporabljene pri delu z mamami, je naloga svetovalk za otroke prenesti in zastopati potrebe otrok.

Igralna terapija

Igralna terapija je dragocena metoda pri delu z otroki, ki zaradi razvojnih ali čustvenih težav ne morejo izraziti svojih občutij, misli in doživetij. Igra je otrokovo naravno sredstvo komunikacije, ki jo uporabi zato, »da upravlja s strahovi in tesnobami, povezanimi z zlorabo, izrazi svoja čustva glede doživetega in prikaže svoje znanje in razumevanje odnosov. Igralna terapija omogoča otroku, da simbolično predstavi tiste dogodke, ki povzročajo strah in tesnobo in mu pomaga, da se pomakne proti rešitvi in integriranju zastrašujoče izkušnje« (Urquiza & Winn, 1994, p. 59). Igralno terapijo lahko uporabimo tudi med individualnim ali skupinskim svetovanjem.

Likovna terapija / izrazna likovna terapija

Likovna terapija je pomembna metoda komuniciranja, ocene in obravnavanja. Otrok uporabi umetnost za izražanje čustev in občutij, ki jih ne more ubesediti. Slikanje, risanje, kiparjenje, poezija, drama, glasba ali pripovedovanje zgodb, lahko otroku pomagajo, da sprosti zadrževane napetosti in tesnobe. Z uporabo te metode lahko pridobita tudi skupinsko in individualno delo.

Rekreacijske in izobraževalne aktivnosti

Igra in rekreacija v neformalni obliki, ki nista osredotočeni na nasilje, predstavljata priložnost za medvrstniško pomoč. Ponudba lahko vključuje šport, hojo, gibanje, ples ipd.

Nekateri otroci lahko potrebujejo učno pomoč za izboljšanje šolskega uspeha.

Podpora pri postopkih na sodišču

Otrok, ki bo moral pričati na sodišču, lahko veliko pridobi, če ga razumevajoča strokovna oseba (psihologinja, socialna delavka ipd.) pripravi na dogajanje na sodišču.

Priporočila za pomoč otroku med sodnim postopkom:

en teden pred pričanjem pospremite otroka v sodno zgradbo,

otroka odpeljite v sodno dvorano, v kateri bo pričal in mu omogočite, da se usede na prostor za priče,

razložite otroku vlogo vsakega posameznika / posameznice v dvorani, pokažite mu, kje bo vsaka oseba sedela ali stala,

zagotovite otroku vso potrebno čustveno in informacijsko podporo.

Osebe

Strokovno osebje

Zaposlene, ki delajo z otroki, morajo biti primerno usposobljene in imeti tako psihosocialno kot drugo potrebno specializirano znanje. V varnih hišah lahko podpora otrokom nudijo otroške psihologinje, pedagoginje in druge strokovnjakinje s področja dela z otroki. Zaposlene morajo biti plačane ustrezno njihovim strokovnim sposobnostim. Strokovnjakinjam lahko pri delu pomagajo prostovoljke / prostovoljci, vendar je potrebno upoštevati dejstvo, da otroci, ki pridejo v varno hišo, potrebujejo prav toliko pozornosti kot njihove mame.

V varnih hišah morajo biti zaposlene tako strokovnjakinje za delo z ženskami kot strokovnjakinje za delo z otroki. Znati morajo oceniti otrokove potrebe in jih ustrezno zagovarjati. So zastopnice otrokovih potreb v varni hiši in pri zaposlenih v varni hiši.

Zahteve na področju kadrovanja:

za zagotavljanje storitev za otroke je v varni hiši potrebna zagovornica otrok, ki je zaposlena za polni delovni čas,
ustrezna usposobljenost na področju psihologije, socialnega dela in poučevanja,
osebje za otroke mora biti temeljito usposobljeno za podajanje ocen, za izvajanje kriznih intervencij in svetovalnih tehnik za otroke,
poznavanje dinamike nasilja, otrokovega razvoja,
poznavanje pravnih vidikov zaščite otrok.

Za izboljšanje počutja otrok je nujno sodelovanje z drugimi svetovalkami, zaposlenimi v varni hiši, še posebej s tistimi, ki delajo z njihovimi mamami.

Strokovnjakinje, ki delajo z otroki, se morajo tudi povezovati in sodelovati z drugimi strokovnimi službami, kot so policija, tožilstvo, odvetnice / odvetniki in sodnice / sodniki.

Število zaposlenih:

Priporočljivo je, da sta v varni hiši zaposleni vsaj dve strokovni delavki za otroke, saj je le tako mogoče:

strokovno izpolniti zgoraj navedene naloge in zagotoviti otrokove koristi,
omogočiti izmenjavo izkušenj,
zagotoviti primerno skrb za otroke tudi v času bolniških odsotnosti ali dopustov.

Nekatere varne hiše zaposlujejo moške svetovalce za otroke. Namen tega je predstaviti otrokom pozitiven moški model in jim pokazati, da so lahko tudi moški skrbni in ljubeči ter da obsojajo vsako obliko nasilja. Ne glede na to, pa obstaja pomislek (kot v varni hiši v Liegu, Belgija), da takšna praksa (da bi moški zasedali vodstvene položaje pri delu z otroki) ni v skladu s feminističnimi načeli, na podlagi katerih deluje varna hiša.

Infrastruktura

Posebne sobe in oprema

Potrebno je zagotavljati dovolj prostora za nego otrok, za rekreacijo in svetovanje. Prostori bi morali obsegati:

igralnico/ce z različno opremo za otroke in mladostnice / mladostnike,
terapevtske igrače, punčke, hiše za punčke, lutke, kocke, žoge, pesek ipd.,
igre: družabne igre oziroma igre, ki od otroka zahtevajo da gradi, rešuje težave na kreativen način, pripomočke za slikanje, risanje, pisanje ipd., izobraževalni material,
svetovalnico,
univerzalno sobo,
sobo za sprostitevne aktivnosti,
vrt, kjer lahko otroci in mame izvajajo fizične in rekreacijske aktivnosti,
sobo za najstnice / najstnike.

Prostori morajo biti prilagojeni otrokom, ki živijo v varni hiši, kar pomeni, da mora biti zagotovljeno naslednje:

varnost,
komunikacija,
samota,
kreativnost in
gibanje (da se lahko posameznica / posameznik izrazi, sprosti napetost ipd.).

Priporočamo dobro osvetljene sobe s trpežno opremo. V prostorih bi morala biti varna igrala in igrače. Igrače in igre morajo zagotavljati kulturno različnost in zadovoljiti potrebe otrok s posebnimi potrebami. Zaposlene za otroke morajo, zaradi administrativnih in organizacijskih zadev, imeti posebne pisarne, opremljene s telefoni, telefaksom in računalnikom.

Ovire / slabosti

Trenutno je realno stanje v varnih hišah precej drugačno od zgoraj priporočenih standardov. V večini evropskih držav zaposlene v varnih hišah, ki delajo z otroki, dobivajo malo ali celo nič finančne podpore s strani javnih virov (tam, kjer je javno financiranje običajno). Zelo pogosto je podpora otrokom odvisna od zasebnih donacij in sredstev, zbranih na raznih dogodkih. To je še posebej zaskrbljujoče, ker so potrebe otrok vsaj tako pomembne in nujne kot potrebe mam, ki pridejo v varno hišo. Ne glede na to, ali so bili pri izvajanju nasilja prisotni ali so bili sami žrtve nasilja, so otroci travmatizirani na več nivojih. Prizadetost samo še poveča dejstvo, da so morali zapustiti svoj dom, pustiti svoja oblačila, igrače, domače živali in da so iztrgani iz njim znanega okolja (vrtec, šola, prijateljice / prijatelji, sorodnice / sorodniki itd.). Mame jim lahko zagotavljajo samo omejeno podporo in skrb.

V tej fazi se morajo v delo z otroki vključiti strokovne delavke, ki znajo prepoznati njihove posebne potrebe in lahko vodijo proces predelovanja doživetega nasilja. V varni hiši bivajo otroci različnih starosti, ki prihajajo iz različnih socialnih in kulturnih okolji. Delo s takšnimi otroki pomeni tudi visoko mero fleksibilnosti zaradi fluktuacije otrok in njihove različne stopnje travmatiziranosti. Nezadostna sredstva za zaposlene ali za opremo, resno ovirajo vsak napredek, ki bi bil otrokom v času njihovega bivanja v varni hiši v korist.

Smernice / temeljna načela za delo z otroki (ARTEMIS 2001)

Osnovna prioriteta pri delu z zlorabljenimi otroki sta dobro počutje in varnost. Naloga varne hiše je, da prekine zlorabo in zaščiti otroka ter da izpolni njegove osnovne potrebe.

Delo z zlorabljenimi otroki pomeni tudi svetovanje odraslim, še posebej tistim, ki prevzamejo odgovornost za dobro počutje otroka. Eden najboljših načinov pomoči otroku je pomagati njegovi mami, ki ima vlogo nezlorablajoče skrbnice / zaupne osebe. Namen tega je nagovoriti otrokove potrebe ter ga zaščititi pred nadaljnjo zlorabo toliko časa, kolikor je to potrebno. Na ta način bo mama vključena tudi v iskanje optimalne rešitve in v izvajanje potrebnih sprememb za rešitev situacije.

Psihološko delo z otrokom o vprašanih zlorabe, se lahko začne potem, ko je zagotovljena njegova varnost. Pristop in način dela morata biti usmerjena v razumevanje otroka, da za zlorabo ni kriv. Pri razvijanju dialoga z otrokom je pomembno:

- da srečanje poteka v znanem okolju,
- da se otroku razloži, zakaj prihaja na svetovanje ali terapijo,
- nezlorablajoča / zaupna odrasla oseba mora dati otroku dovoljenje, da govori o vsem,
- jasno povedati, da nasilje / zloraba ni njegova krivda,
- uporabljati jasne in preproste stavke in direktna vprašanja. Izogibati se je potrebno stavkom, ki se začnejo z besedo »Zakaj?«, saj pogosto vodijo v samoobrambni položaj oziroma prenašajo sporočilo, da je otrok odgovoren za to, kar se mu je zgodilo oziroma za to, česar del je bil,
- govoriti z otrokom o »dobrih« in »slabih« skrivnostih,
- dati otroku možnost, da govori o spolnih težavah z uporabo lastnih izrazov – včasih otroci prevzamejo povzročiteljeve »grde besede«,
- uporabljati slike, lutke – otrok veliko lažje razloži nasilni dogodek z uporabo neverbalnih sredstev,

- ohranjati neposreden očesni stik z otrokom brez dotikanja (to je lahko podobno nasilni situaciji, saj je otrok v odnosu z odraslo /odraslim, ki od njega nekaj pričakuje)
- govoriti o čustvih, posebej o strahu, grožnjah in protislovnostih,
- ne ustvarjati novih skrivnosti, novih obljub, na koncu srečanja se zahvaliti za zaupanje in razložiti naslednje korake,
- pri posredovanju in nujenju pomoči razumeti in upoštevati dinamiko odnosa med povzročiteljem nasilja in žrtvijo. Otrokova podporna mreža (nezlorablajoči starš, nezlorablajoče sorodnice / sorodniki, psihologinje / psihologi, terapevtke / terapevti, socialne delavke / delavci in ostali) se mora zavedati dejstva, da ponovitev kakršnega koli nasilja do otroka, tega ponovno travmatizira ter poveča škodo.

Izogibati se moramo vedenju ali uporabi sporočil, ki spodbujajo klišejske načine razmišljanja, minimalizirajo zlorabo in nesprejemljivo vedenje, saj s tem normaliziramo zlorabo. Prav tako se moramo izogibati slabo pripravljenim pristopom, še posebej ko posredujemo, da bi prekinili stalno zlorabo otroka.

9. ODNOSI Z JAVNOSTMI (PR) IN OZAVEŠČANJE

Cilj odnosov z javnostmi in ozaveščanja je oblikovati in vplivati na javni diskurz, govorjenje in percepcijo moškega nasilja nad ženskami in varnih hiš. PR so obveza! Kdo drug bi lahko skrbel za varne hiše, če ne aktivistke in zaposlene v varnih hišah? Moško nasilje nad ženskami je še vedno tabu v številnih državah. Interes javnosti je majhen. Posamezne zveze in podporniki varni hiši ne morejo zagotavljati dolgoročnosti in kontinuitete. Zaposlene v varnih hišah potrebujejo podpirne mreže za uspešne PR.

9. 1. POSREDOVANJE INFORMACIJ O VARNIH HIŠAH

Ko ustanavljate varno hišo, morate vedeti, da tudi varna hiša potrebuje reklamo. Razlogov za posredovanje informacij o delu varne hiše je več:

- obstoj varne hiše postane splošno znano dejstvo,
- poudari se pomen in koristnost tovrstnih organizacij,
- oblikuje se pozitivna podoba v lokalnem okolju,
- gradi se zaupanje v političnem in družbenem okolju,
- pomembne posameznice in posameznike / javnost se prepriča, da podprejo delo in cilje varne hiše,
- oblikuje se mreža podpornic / podpornikov za politično lobiranje in finančno podporo.

Pri razvijanju celostne politike informiranja in oblikovanju sporočil, je nujno upoštevati pet vprašanj. Prvo je odločilno pri razvoju skupne identitete:

- kdo smo?

Dve vprašanji sta splošno namenjeni končnemu rezultatu:

- kdo so naše ciljne skupine?
- Katere metode bodo prinesle največ rezultatov glede na razpoložljiva sredstva?

Zadnji dve vprašanji sta neposredno povezani z vsebino:

- kako definiramo storitve, ki jih ponujamo? Kaj naša varna hiša JE in kaj NI?
- Kakšne posledice ima posredovanje informacij o varni hiši za varnost in zaupnost?

9. 1. 1. Kdo posreduje sporočila?

V prvi vrsti mora biti jasno, kdo posreduje sporočila oz. informacije. Kaj je varna hiša, katere storitve lahko ponudi? Kako varno hišo vidijo in razumejo zaposlene in odgovorne v njej? Ta vprašanja so dobrodošla pri razvijanju skupne identitete. Pomembno je, da se zaposlene v varnih hišah strinjajo o njenih ciljih in o vsebini aktivnosti, namenjenih stikom z javnostmi. Predpogoja za uspešne PR sta pozitivna samopodoba (»Zaposlene v varni hiši smo ponosne na svoje delo.«) in pristop, ki je naravnani k reševanju težav (nasproti pristopu, ki je naravnani na težave).

9. 1. 2. Ciljne skupine

Dobro moramo razmisliti, komu želimo posredovati informacije o varni hiši. Kdo je prejemnik našega sporočila? Odgovori na ta vprašanja bodo pomembno vplivali tako na vsebino sporočila kot na metode, ki jih bomo uporabili. Priporočljivo se je osredotočiti na pomembne ciljne skupine znotraj in izven varne hiše.

Znotraj varne hiše sta komunikacija in posredovanje informacij osredotočena na zaposlene v varni hiši, na upravni odbor, na članice / člane društva, na ženske, ki stanujejo v varni hiši ter na kolegice / kolege iz drugih varnih hiš ali organizacij, ki nudijo podpirne storitve za ženske. Notranje informacije morajo vsebovati tekoče informacijske materiale, ki pokrivajo vsa delovna področja, publikacije in študije ter spodbujanje nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja. Redni sestanki so središče notranje komunikacije. Zaposlene v varnih hišah naj imajo redne tedenske timske sestanke, ženske, ki stanujejo v varni hiši, pa naj se udeležujejo rednih hišnih sestankov. Upravni odbor naj bo informiran o dogajanju v varni hiši dva ali trikrat letno. Zaposlene iz različnih varnih hiš naj se srečujejo zaradi izmenjave izkušenj in razpravljanja o kampanjah in iniciativah, ki ne spadajo k vsakodnevnu delu v varni hiši ali pa sodelujejo na izobraževalnih seminarjih.

Odnosi z zunanjimi javnostmi bi morali biti osredotočeni na tri temeljne skupine:

- na strokovnjakinje / strokovnjake in strokovne skupine, kot so npr. posebna združenja, institucije, politične stranke, parlamenti in njihova posvetovalna telesa ali članice / člani parlamenta,
- na podpornice / podpornike iz gospodarstva in širše družbe, kot so ženske, ki so doživljale nasilje s strani moškega člana družine in/ali drugih, sorodnice / sorodniki umorjenih žrtev, podpornice / podporniki, sponzorji, tisti, ki kar koli prispevajo,
- predstavnice / predstavniki ter uporabnice / uporabniki medijev, kot so poročevalke / poročevalci, urednice / uredniki, bralke / bralci, poslušalke / poslušalci.

V pomoč nam je lahko, če pripravimo seznam ne le ciljnih skupin, temveč tudi temeljnih sporočil, ki jim bomo nato dodajali izbrano vsebino. Ko bomo pripravili seznam vseh ciljnih skupin in možnih sporočil, se lahko odločimo, da bomo za več različnih skupin uporabili enake metode komunikacije. Kljub temu pa je verjetneje, da bomo boljše rezultate dosegli, če je takšna odločitev rezultat procesa, ki je potekal prav v ta namen.

Nekaj primerov takšnih parov:

Ciljna skupina:	Temeljno sporočilo:
Ženske v nasilnih odnosih.	»Tukaj smo zato, da vam nudimo podporo.«; »Pravico imate do varnosti.«
Organizacije, ki nudijo druge storitve (npr. skrb za otroke)	»Varne hiše zagotavljajo varnost za ženske in otroke, ki doživljajo nasilje.«
Potencialni donatorji	»Vašo podporo potrebujemo zato, da bi lahko zagotovili varno okolje za ženske in otroke, ki doživljajo nasilje, in jih opolnomočili.«

9. 1. 3. Metode

Zaradi omejenih človeških in finančnih virov, ki jih imajo na razpolago varne hiše, je izjemno pomembno identificirati in izpostaviti tiste PR metode, za katere predvidevamo, da bodo imele najširši možni učinek oz. največji multiplikativni faktor. Preden to naredimo, se moramo odločiti tudi o tem, ali želimo s svojim sporočilom doseči nacionalno, regionalno ali lokalno javnost.

Ko se o tem odločimo, začnemo razmišljati o različnih medijih, na katere se lahko obrnemo v danem geografskem okolju ter o učinkovitosti in stroških. Elektronska medija kot sta radio in televizija npr. dosegata širok obseg populacije, ciljna skupina pa dobi neko informacijo, ne da bi jo dejansko iskala. Istočasno pa so stroški izdelave sporočil za ta dva medija izjemno visoki, prav tako stroški oglaševanja. Če se torej varna hiša odloči za to izbiro, moramo posebno pozornost nameniti zbiranju sredstev, virom, ki jih je mogoče deliti (npr. videospotom, ki so bili izdelani drugje in jih je mogoče prirediti) ter pridobitvi kolikor je le mogoče brezplačnih objav oglasov na različnih televizijskih kanalih in radijskih postajah. Druga možnost je, da se usmerimo na brezplačne medije (več o tem glejte v podpoglavju 9. 3. »Kampanje in druge

aktivnosti, namenjene obeleževanju posebnih priložnosti«), ki so lahko zelo učinkoviti. Če teh medijev v preteklosti še nismo uporabili, težje predvidimo učinek, kot v primeru doniranega ali zakupljenega oglaševanja.

Tudi izbor novinark / novinarjev, ki bi jih lahko zanimala tema o nasilju v družini, je lahko učinkovit. Pomembno je, da investiramo določen čas, se z njimi pogovarjamo, jim pojasnujemo problematiko nasilja v družini, še posebej njene posledice. Ni vedno nujno potrebno, da informirate medije kot celoto, ampak je pogosto učinkoviteje, če novinarkam / novinarjem, ki jim zaupate, posredujete informacije in z njimi izdelate način, na katerega bo v njihovih medijih obravnavana problematika nasilja v družini. Izjemno pomembno je vsekakor vprašanje, kako intervjuvati žrtve nasilja. Če upoštevamo načela, po katerih delujejo mediji, je lahko v nekaterih primerih pomembno, da se izpostavi sama žrtev. Senzibilizirati novinarke / novinarje je eden od najkoristnejših načinov za zadovoljitev potreb obeh strani. Izobraževati posamezne novinarke / novinarje je bolj realno in učinkovito, kot pa pričakovati, da bomo lahko izobrazili celo profesionalno skupino.

Seveda obstajajo tudi druge metode, ki so lahko zelo učinkovite in včasih lahko dosežemo izjemne rezultate, če povežemo dve stroškovno sprejemljivi metodi, ki imata različne pomanjkljivosti. Takšen primer bi bila istočasna izdelava zloženek in spletne strani. Zloženske lahko pripravimo z majhnimi stroški (del prostora na zloženkah lahko namenimo tudi navajanju donatorjev, pridobimo pa lahko tudi donacijo v obliki brezplačnega tiska zloženke). Da bi lahko zloženske natisnili v veliko izvodih, mora biti njihova vsebina kratka in jedrnata. Svetovni splet postaja široko dostopen za vedno večjo skupino žensk. Sam po sebi pa je svetovni splet bolj medij za že ozaveščene, saj je potrebno informacije aktivno iskati. Vendarle, če lahko na manjši zloženki najdemo spletni naslov varne hiše, na katerem je mogoče zagotoviti pravzaprav neomejeno količino informacij, to pomeni, da smo učinkovito povezali dve stroškovno ugodni metodi. Pri urejanju spletne strani je koristno vedeti, da še posebej novonastala podjetja iščejo svoje referenčne stranke, ki jim oblikujejo spletne strani za nizke ali celo brez stroškov, ki jih lahko pokažejo drugim potencialnim strankam. Če varna hiša nima zaposlene ali prostovoljke, ki bi lahko pripravila spletno stran, lahko poiščete takšno podjetje.

Primeri PR instrumentov:

- nalepke za avtobuse, taksije, javna prevozna sredstva,
- plakati za šole, mladinske hotele, bolnišnice, zdravstvene ambulante, odvetniške pisarne, centre za socialno delo, svetovalnice, cerkve,
- informacijski materiali, zloženske, letaki, brošure,
- spletna stran,
- periodični časopis,
- izjave za javnost in časopisni članki,
- sodelovanje na okroglih mizah, strokovnih srečanjih, konferencah, političnih predavanjih,
- organizacija dogodkov, kot so zabave, namenjene zbiranju finančnih sredstev, javne razstave, shodi,
- odziv na povabila političnih strank, lokalnih društev in združenj, družbenih organizacij itn.,
- radijski, televizijski in časopisni intervjuji,
- sodelovanje s političarkami / politiki in drugimi političnimi odločevalci / odločevalci,
- pojavljanje v javnosti (dovoliti, da žrtve ter njihove sorodnice / sorodniki govorijo v javnosti).

9. 1. 4. Opredelitve (kaj je in kaj ni varna hiša)

Pričujoči priročnik želi predstaviti standarde, ki naj bi jih upoštevali v varnih hišah. Nekatere države nimajo vzpostavljenih nobenih kapacitet, ki bi jih lahko opredelili kot varne hiše. V teh državah so predstavnice naše ciljne skupine odvisne od lastnih predstav o varni hiši in včasih pri svojem delu izhajajo iz poročil ter posrednih ali neposrednih izkušenj iz tujine. Po drugi

strani pa v nekaterih državah potekajo visoko profesionalne aktivnosti na tem področju s širokim spektrom ponujenih storitev.

Ko načrtujemo, kako bomo zagotovili prepoznavnost naših storitev za določene ciljne skupine, je zelo pomembno upoštevati, da lahko različno opredeljujemo in razumemo storitve. Z upoštevanjem tega, je v informacije, ki jih posredujemo, koristno vključiti opredelitev tega, kaj varna hiša JE in kaj lahko ponudi in tudi to, kaj varna hiša NI. Ko se soočamo z velikimi prostorskimi omejitvami pri posredovanju te informacije, je dobro upoštevati izkušnje zaposlenih in prostovoljk pri opredeljevanju skupnih točk, ki za potencialne uporabnice / uporabnike, ponudnice / ponudnike drugih storitev in potencialne donatorke / donatorje v preteklosti niso bile dovolj jasne. Te točke naj vključujejo objektivne zadeve, kot so omejitve za sprejem v varno hišo na regionalni ravni, določen najdaljši čas bivanja v varni hiši in mite kot je npr., da »varne hiše razdirajo družine.«

9. 1. 5. Ovire – katerih informacij ne dajemo

Spodnji zaključki so pripravljeni izključno na podlagi dogodkov, ki so se dejansko zgodili.

Potem ko smo že oddali nek letak ali celo uradno pismo, se ne moremo več odločati, kje bo pristal. Tudi če krožita le po sami varni hiši, imajo informacijski materiali svoj življenjski cikel. Z upoštevanjem tega je izjemno pomembno da, če je tajnost lokacije varne hiše za nas pomembna, v nobenih informacijskih in drugih materialih ne navajamo naslova ali fotografij varne hiše. Tudi o anonimnosti zaposlenih v varni hiši je potrebno razmišljati. Preden navedemo imena zaposlenih s fotografijami v svojem javnem letnem poročilu, se je potrebno posvetovati. Nerealno je pričakovati da ljudje, na katere se obračate za financiranje, in ljudje, pred katerimi želite skriti varno hišo, nimajo ničesar in nikogar skupnega. Čeprav se vam morebiti zdi primerno organizirati dogodek za zbiranje sredstev v varni hiši, je vendarle bolje razmisliti o drugi lokaciji. Donatorke / donatorji morajo razumeti, da zaradi vzdrževanja politike zaupnosti in tajnosti lokacije, pravzaprav opravljamo svoje delo, cena za njihovo podporo pa ne more biti dogodek, ki bi lahko ogrozil obstoj storitve, ki jo nudimo.

9. 2. OZAVEŠČANJE O PROBLEMU

Izjemno pomembno je ozaveščanje o nasilju moških nad ženskami, njegovih vzrokih in posledicah ter o strategijah za odhod iz nasilnega odnosa, sicer se nasilje nad ženskami in nasilje nad otroki ne bo nikoli prekinilo.

Glede na omejene vire, s katerimi razpolagajo varne hiše, je potrebno upoštevati dvoje, da bi dosegli visoko učinkovite načine informiranja ciljnih skupin o problematiki. Eno je multiplikacija, o kateri smo že govorili v poglavju o metodah v povezavi s kampanjami ozaveščanja oz. informiranja. Kampanje pa niso le metoda za ozaveščanje. Enako učinkovite so lahko, če jih usmerimo na specifične skupine multiplikatorjev, kot so učiteljice / učitelji, članice / člani raznih poklicnih skupin, ki pomagajo v okviru drugih storitev, policija itn. Z drugimi besedami, usmeritev na skupine ljudi, ki sami delajo z žrtvami in preživelimi ali usposabljanje drugih za ta namen.

Drugo je sodelovanje na različnih ravneh in izkoriščanje dodane vrednosti skupnega delovanja.

Sodelovanje na nacionalni ravni

Najbolj logična oblika sodelovanja je sodelovanje med organizacijami, ki delujejo na podobnem področju dela, v tem primeru med varnimi hišami in drugimi oblikami ženskih organizacij, ki

delujejo proti nasilju nad ženskami. Z delitvijo dela in stroškov, je mogoče več truda in denarja usmeriti v dejanske aktivnosti za ozaveščanje ciljnih skupin.

Tukaj je nekaj idej za delitev dela in sodelovanje:

- financiranje oblikovanja, tekstov ipd., ki jih je v vsakem primeru potrebno pripraviti in stanejo enako, ne glede na to koliko organizacij jih naroči,
- koordinacija aktivnosti, s pomočjo katere med sodelujoče organizacije razdelimo ciljne skupine po geografskem ključu ali po institucijah,
- skupno zbiranje finančnih sredstev,
- izmenjava različnih izkušenj o enakih zadevah (varne hiše npr. bolj poglobljeno poznajo zgodbe žensk, medtem ko imajo organizacije, ki vodijo telefonske svetovalne linije, bolj raznolike izkušnje o problematiki v družbi).

Še ena skupna oblika sodelovanja je lahko sodelovanje med različnimi sektorji. Do takšnega sodelovanja lahko pride med različnimi tipi NVO ter med NVO in lokalnimi ali državnimi telesi. V obeh primerih se največkrat uporablja model, v katerem varne hiše prispevajo svoje strokovno znanje ter kvalitativne in kvantitativne podatke o problematiki, partnerske organizacije pa imajo močan vpliv na spreminjanje javnega mnenja oz. na ustaljena družbena prepričanja (mainstream učinek), s čemer za varne hiše težje dostopne ciljne skupine postanejo bolj dostopne in bolje razumejo problematiko. Eden od primerov sodelovanja med različnimi NVO, je globalna kampanja Amnesty International proti nasilju nad ženskami, za izvedbo katere so izbrali regionalne in nacionalne strateške partnerje, kot so ženske NVO, aktivne na področju nasilja nad ženskami. Ko govorimo o sodelovanju med NVO in vladnimi organizacijami, pa lahko kot najuspešnejše primere navedemo izobraževalne seminarje in druge aktivnosti, organizirane v sodelovanju s policijo.

9. 3. KAMPANJE IN DRUGE AKTIVNOSTI, NAMENJENE OBELEŽEVANJU POSEBNIH PRILOŽNOSTI

Za številne organizacije, posebej za tiste, ki neposredno zagotavljajo storitve (varne hiše), so brezplačne objave v medijih pogosto pravzaprav edini način za pojavljanje v javnosti. Če imate srečo, lokalni in nacionalni mediji že vedo, da bo koristno, če se obrnejo na vas, ko poročajo o posameznih temah. Če temu ni tako, boste morda morali medije sami seznanjati o vašem stališču o določenih temah. Vprašanje je, kako to narediti učinkovito.

Pomembno je, da novinarke / novinarje informirate redno in aktivno. To pa zahteva dober informacijski material (kratek in natančen), posodobljene statistične podatke in informacijske brošure. Redne izjave za javnost bi morale pokrivati aktualne dogodke. V pomoč vam bo, da pripravite ločene sezname lokalnih, regionalnih in nacionalnih prejemnikov (časopisov, televizijskih kanalov, radiev, lokalnih društev, kontaktnih informacij posameznih novinarov / novinarjev). Seznam redno obnavljajte!

9. 3. 1. Ovire

Vsakdo, ki je kdaj poskušal zbuditi zanimanje medijev, zelo dobro ve, da izjava za javnost ali novinarska konferenca – ne glede na to, kako pomembna je tema, ki jo bosta obravnavali – nista posebej zanimivi za medije. Mediji iščejo povezave s posameznimi specifičnimi novicami, vendar pa za varno hišo ni ravno učinkovito, da čaka na to, da se bo zgodila neka tragedija, ki bo izven vsakdanjih izkušenj javnosti z nasiljem v družini. Ena od možnih strategij je redno spremljanje dnevnega časopisa in drugih medijev ter pripraviti izjavo za javnost vsakič, ko se pojavi novica na teme, ki jih obravnavate.

9. 3. 2. Dobra praksa

Za kampanje, ki potekajo daljše časovno obdobje, velja, da je bolj verjetno, da bodo imele nek učinek, kot za kampanje, ki potekajo krajši čas. Kampanje, ki potekajo dlje, tudi niso nujno bistveno dražje. Otvoritve tovrstnih kampanj so pogosto zelo učinkovite. Tukaj je nekaj primerov.

Obstaja nekaj mednarodnih dni, ki se obeležujejo vsako leto in so posvečeni pravicam žensk ter problematiki nasilja nad ženskami. V tem kontekstu je bolj verjetno, da bodo mediji objavili vašo izjavo za javnost, saj v njej vidijo povezavo s širšim kontekstom.

Tiskani in elektronski mediji pa redno poročajo še o številnih drugih nacionalnih in mednarodnih dnevih ter obletnicah, kot so mednarodni dan človekovih pravic, mednarodni dan boja proti HIV/AIDS in dan vseh svetih. Po izkušnjah organizacije NANE novinarke in novinarji pogosto iščejo novi vidik, ki bi ga lahko uporabili pri predstavitvi vseh teh dni, ki se obeležujejo vsako leto. Svojo pozornost torej lahko usmerite k vsakemu od teh dni, si ga označite v koledarju in kak teden pred tem dnevom pripravite izjavo za javnost o povezanosti med nasiljem v družini in tem posebnim dnevom.

Lahko tudi določite svoje lastne posebne dneve, kot je npr. obletnica odprtja varne hiše.

Za vsakega od izpostavljenih dogodkov je bolj verjetno, da bodo mediji do vas pozorni, če ga načrtujete kot posebni dogodek in ne da le razpošljete izjavo za javnost.

Primer razstave Nema priča

Društvo za pravice žensk NANE iz Madžarske je svoj projekt Nema priča izvedlo leta 1998 v času »16 dni aktivizma proti nasilju nad ženskami«, ki jih obeležujemo z določenimi javnimi aktivnostmi vsako leto. Idejo o razstavi Nema priča smo prevzele po razstavi z enakim imenom, ki je bila izvedena v Združenih državah Amerike. Za ta namen smo se povezale z organizatorkami / organizatorji prvotne razstave, ki so nam posredovale številne materiale in nas obenem izjemno spodbujale. Prvih petnajst skulptur smo izdelale same s pomočjo finančne donacije in dela naših prostovoljk. Prva razstava se je odvila v manjšem številu zaradi poškodovanja razstavnega materiala ob različnih zunanjih aktivnostih.

Leta 2002 smo za pripravo razstave Nema priča uporabile financiranje OSI-NWP,¹² namenjeno 16 dnevni medijski kampanji. Razstavile smo 40 eksponatov, kar je skorajda predstavljalo število žensk, vsako leto umorjenih v družini (najmanj ena ženska na teden). Šlo je za dokaj nenavadno porabo sredstev, glede na to, da je večina prijaviteljev iz drugih držav pripravila televizijske spote ali velike oglasne kampanje. Ker je bil maksimalni znesek financiranja relativno majhen, glede na razmere na madžarskem medijskem trgu, in ker za madžarske medijske hiše (podjetja, ki upravljajo televizije ali drugi oglasni prostor) ni značilna dobrodelnost, je naša strategija temeljila na pripravi dogodka, ki bo pritegnil pozornost medijev, ki pokrivajo novice. Projekt je presegal naša pričakovanja, saj smo uspele pritegniti pozornost številnih neodvisnih medijev, ki jih s finančnimi sredstvi, ki smo jih pridobile od OSI-NWP, ne bi dosegle: po prvem shodu in razstavi novembra 2003, je bila v vseh večernih poročilih objavljena novica o razstavi ter intervjuji z nami in ženskami, ki so doživljale nasilje. Prav tako so vsi dnevni časopisi naslednji dan poročali o razstavi, nekateri pa so ji celo namenili daljši članek v izdaji ob koncu tedna.

¹² OSI-NWP – *Open Society Institute – The Network Women's Program*. (Op. prev.)

Uporaba te razstave, skupaj z njenimi dobrimi vizualnimi materiali, se je izkazala za dobro taktiko. Iz naših podobnih izkušenj v preteklosti vemo, da je učinek takšnih razstav srednjeročen: letos smo za obeležitev mednarodnega dneva žensk ponovno uporabile Nemo pričo in spet naletele na velik medijski odziv.

Tudi druga javnost se je strinjala z našo oceno o koristnosti tega projekta: NVO iz tujine, katerih članice / člani so videli našo razstavo v mednarodnih okoljih (kot je npr. European Youth Center v Budimpešti), ali so zanjo izvedeli v okviru predstavitev s strani OSI, so prav tako uporabile idejo in do sedaj je kar nekaj NVO iz srednje in vzhodne Evrope pripravilo svoje razstave.

Neka ženska s petletnim sinom je gledala razstavne eksponate in brala spremljajoče zgodbe. Svojemu sinu je rekla: »Poglej, tudi jaz sama bi lahko bila ena od njih.« Ženska v srednjih letih je rekla: »Počnete nekaj izjemno pomembnega. Sama sem bila v takšni situaciji pred dvajsetimi leti. Nikogar ni bilo, da bi se lahko z njim pogovorila. Sedaj vidim, da sem imela srečo. Sem živa in sem v redu.« (Izjave ljudi na razstavi.)

9. 4. KONFERENCE, SEMINARJI, POSVETOVANJA

Organizacija konferenc lahko ima več pozitivnih učinkov. Kot vedno, je tudi v tem primeru pomembno upoštevati multiplikacijski dejavnik; to pomeni zagotoviti, da omejeni viri prinesejo najvišje možne rezultate.

Konference so same po sebi posebni dogodki, ki so izjemno zanimivi za medijsko poročanje. Dober PR za takšno konferenco zagotavlja, da ima koristi od konference bistveno več ljudi in ne samo tisti, ki neposredno sodelujejo. Glede na to, da so konference precej konvencionalna aktivnost, ima lahko dejstvo, da je konferenca organizirana na temo nasilja v družini, na temo vloge varnih hiš ipd., pomemben vpliv na splošno javno mnenje v družbi, ki sliši novice o konferenci.

Ne glede na to so konference in druge oblike srečevanj primarno namenjene udeleženkam in udeležencev. Sledi nekaj točk, ki jih je potrebno upoštevati za to, da bodo srečanja učinkovita.

9. 5. USPOSABLJANJA

9. 5. 1. Interna usposabljanja

Ker ne obstaja nek standardiziran izobraževalni program za delo v varni hiši, večina varnih hiš ponuja usposabljanja za nove sodelavke / sodelavce, tako prostovoljke kot zaposlene. Doslej se je to pokazalo kot najboljši način za zagotavljanje kontinuiranosti storitve. Takšna usposabljanja lahko prispevajo k sprejemanju novih ljudi v tim, zato je priporočljivo, da so v usposabljanje vključene izkušene zaposlene in prostovoljke – kot izvajalke ali kot mentorice.

9. 5. 2. Usposabljanje za sodelujoče organizacije

Varne hiše se, ne glede na to, ali imajo svojo 24 urno telefonsko svetovalno linijo ali ne, močno opirajo na storitve, ki k njim usmerjajo uporabnice in uporabnike ali na tiste, ki delajo z ženskami in otroki, ki stanujejo v varni hiši. Ne glede na to ali jih izvaja varna hiša ali jih skupaj organizira več organizacij, so usposabljanja za zaposlene iz drugih služb in organizacij izjemno koristna. Njihova vsebina je lahko zelo raznolika, pač glede na dane okoliščine: v nekaterih državah je npr. ozaveščenost o problematiki nasilja v družini višja kot v drugih. Vsebinsko nekaterih usposabljanj so torej lahko osnove o tem, kakšna je vloga varnih hiš, kakšni so

njihovi načini dela in kaj ponujajo svojim uporabnicam in uporabnikom, medtem ko lahko druga obravnavajo osnove o nasilju v družini.

Nekaj priporočil za tovrstna usposabljanja:

- kadar koli je mogoče, naj ta usposabljanja potekajo izven siceršnjega delovnega prostora udeleženk / udeležencev,
- usposabljanje naj bo namenjeno manjši skupini ljudi (največ 15 udeleženk / udeležencev), ki bo izvajalkam usposabljanja omogočila izvedbo učnega procesa v obliki interaktivnih vaj namesto predavanj,
- v timu za izvedbo usposabljanja naj sodelujejo tako strokovnjakinje iz varne hiše kot strokovnjakinje s področja, za katero izvajamo usposabljanje. Če se usposabljaajo tako moški kot ženske je pomembno, da je tudi tim za izvedbo usposabljanja spolno mešan.

Primer: Priročnik za usposabljanje, ki ga je pripravil WAVE.

9. 6. POSEBNE STORITVE ZA DONATORKE / DONATORJE (PODPORNIKE / PODPORNIKE) IN SOFINANCERKE / SOFINANCERJE

Izjemno pomembno je lahko, da izvajamo PR aktivnosti, ki donatorkam / donatorjem ali potencialnim donatorkam / donatorjem kažejo na to, da vaša varna hiša deluje in uporablja finančna sredstva in donacije na način, ki je bil predviden.

Nekaj načinov, kako lahko to počnemo:

- redno izdajajte časopis (zadostuje tudi priprava povzetkov poročil za sofinancerke / sofinancerje, ki jih morate v vsakem primeru pripraviti) in ga razpošljite po svojem posodobljenem seznamu (potencialnih) financerk / financerjev in donatork / donatorjev,
- podpornice / podpornike povabite na javne dogodke, ki jih organizirate ali pri njih sodelujete,
- imenujte sponzorke / sponzorje in poudarite pomen, ki ga ima njihova podpora za vas (npr. na vaši spletni strani, v publikacijah).

Ovire

Večina varnih hiš ima obliko NVO. Ta oblika omogoča relativno visoko neodvisnost na določenih področjih. Lahko pa je tudi vir finančnih težav. Še več, v nekaterih državah se NVO sprejema z nekim splošnim nezaupanjem, ker obstaja veliko organizacij, ki se politično opredeljujejo in so podkupljive, perejo denar in zlorabljaajo obliko NVO za te namene.

10. MREŽENJE IN SODELOVANJE

Delo v varnih hišah je del mreže institucij in storitev, ki so lahko podpirne do problematike nasilja nad ženskami, če so predstavnice / predstavniki teh institucij dobro informirani o posebni dinamiki nasilja v družini. Zaposlene v varnih hišah se morajo z uporabnicami pogovarjati o tem, katere postopke je potrebno nujno izvesti, na katere institucije se je potrebno obrniti oziroma katere institucije lahko ponudijo določeno podporo. Nekatere strokovne delavke uporabnice spremljajo na institucije, če one to želijo, npr. na policijo ali na sodišče. Rezultat tega je, da varne hiše intenzivno in neprekinjeno sodelujejo z drugimi institucijami in organizacijami ter se z njimi povezujejo, da se lahko nanje obrnejo zaradi nadaljnjega sodelovanja.

10. 1. VLOGA VARNIH HIŠ ZA ŽENSKO PRI MREŽENJU IN SODELOVANJU

Mreženje in sodelovanje med varnimi hišami za ženske poteka na dveh nivojih:

po eni strani je izjemno pomembno razvijati mreže, v katerih sodelujejo različne varne hiše in ženske organizacije, ki nudijo podporo in so aktivne na področju preprečevanja nasilja v družini. Takšne podpirne organizacije vključujejo svetovalnice za ženske ali telefonske svetovalne linije za ženske v regiji ali na nacionalni ravni. Mreža podpornih storitev za ženske z izkušnjo nasilja in njihove otroke lahko služi tako kot vir za podporo in medsebojno izmenjavo kot tudi za enotno delovanje proti nasilju nad ženskami navzven. To tematsko specifično koalicijo je mogoče razširiti tudi z vključevanjem drugih ženskih NVO za skupno nastopanje za pravice žensk.

Po drugi strani je medorganizacijsko sodelovanje nujni instrument podpore ženskam, ki doživljajo nasilje in njihovim otrokom ter preprečevanja nasilja v družini nasploh.

Varne hiše zagotavljajo svoje znanje in strokovnost strokovnjakinjam / strokovnjakom, ki delujejo v družbi ali državnih institucijah, kot so socialne in zdravstvene delavke / delavci, policija, sodnice / sodniki, tožilke / tožilci in učiteljice / učitelji.

Pomembno je, da so varne hiše vključene v izobraževalne aktivnosti in v aktivnosti za ozaveščanje javnosti v skupnosti (čeprav je dolžnost države, da zagotavlja izobraževalne programe za strokovnjakinje / strokovnjake in podobne aktivnosti). Varne hiše lahko tudi spodbujajo in izvajajo te aktivnosti.

S sodelovanjem z drugimi organizacijami lahko varne hiše podpirajo in spodbujajo pravice žrtev nasilja v okviru storitev, ki jih uporabljajo v skupnosti.

Sodelovanje z drugimi organizacijami pa se lahko izkaže za težavno. Vzroki za to so lahko:

- pomanjkanje znanja o delu, ki ga opravlja ena ali druga organizacija, ciljih in težavah,
- ovire, ki jih predstavljajo različni načini razmišljanja v različnih sektorjih (ali na različnih območjih),
- oblastno vedenje,
- negativna tekmovalnost,
- pomanjkanje finančnih virov,
- težavni načini vedenja, predsodki in slabe izkušnje.

10. 2. Promocija mreženja in sodelovanja

Obstajajo različni načini in metode za izboljšanje sodelovanja med zaposlenimi v varnih hišah in predstavnicami / predstavniki institucij, služb in drugih strokovnjakinj / strokovnjakov. Ti vključujejo:

- multiprofesionalna usposabljanja, interdisciplinarne seminarje,
- skupne projekte,
- multiprofesionalne delovne skupine,
- mreženje med koordinatoricami / koordinatorji,
- lokalne akcijske načrte za preprečevanje nasilja nad ženskami (v intimnih odnosih).

10. 3. Ciljne skupine mreženja in sodelovanja

Sodelovanje je nezadovoljivo, če poteka le zaradi reševanja posameznega primera. Osebni in profesionalni kontakti ter podpirne mreže so nujno potrebni pri iskanju podpornih struktur in storitev za ženske z izkušnjo nasilja in njihove otroke.

Mreže varnih hiš in drugih organizacij, ki delujejo na področju pravic žensk

Varne hiše so oblikovale mreže na lokalni, nacionalni in na evropski ravni. Njihov najpomembnejši cilj je izmenjava izkušenj. Še več, v okviru mrež si varne hiše nudijo medsebojno podporo, organizirajo kampanje in pripravljajo skupno lobiranje političnih akterk / akterjev.

Primer: Nekatere nacionalne mreže varnih hiš so:

- *Women's Aid Federation England*, www.womensaid.org.uk,
- *Austrian Women's Shelter Network*, www.aoef.at,
- *ROKS*, www.roks.se,
- *Northern Ireland Women's Aid*, www.niwaf.org,
- *ZIF – Zentrale Informationsstelle der autonomen Frauenhäuser*, www.zif-frauen.de,
- *LOKK (Denmark)*, www.lokk.dk,

Primeri drugih mrež za pravice žensk:

- *WIDE – Women in Development Europe*, www.wide.org,
- *EWLA – European Women's Lawyers Association*, www.ewla.org,
- *EWL – European Women's Lobby*, www.womenlobby.org,
- *Network of East-West Women*, www.neww.org,
- *Profem*, www.profem.cz,
- *Women's International League for Peace and Freedom*, www.wilpf.int.ch,
- *Women in Black*, <http://womeninblack.net>.

Službe za zaščito otrok

Tesno sodelovanje s socialnimi delavkami / delavci, ki delajo na področju zaščite otrok, svetovalnicami za družinsko svetovanje, klinikami za pomoč družinam, socialnim službam za mlade ipd., je izjemnega pomena. Temeljna prednost pa mora biti varnost za ženske in otroke.

Socialno skrbstvo

Cilj sodelovanja je zagotavljanje finančne podpore za ženske z majhnimi ali brez dohodkov.

Službe, namenjene podpori migrantk

Cilji sodelovanja so splošna izmenjava informacij o družbenih posledicah nasilja in zagotavljanje informacij o pravicah žensk ter o zakonodaji v zadevni državi.

Službe za migracije

Na splošno je cilj sodelovanja ozaveščanje o posebni ranljivosti migrantk in njihovih specifičnih težavah, ki so pogosto povezane z njihovim pravnim statusom.

Zdravstvene službe

Temeljni cilji sodelovanja na tem področju so podpora zdravstvenim delavkam / delavcem, da žrtev nasilja ne bi obravnavali kot izključno medicinskega problema (npr. pretepanje ni psihiatrični problem žrtve nasilja), vplivati na reakcije zdravstvenih delavk / delavcev, spodbujati beleženje medicinskih dokazov za telesno, spolno in psihično nasilje nad ženskami. To lahko naredimo s posredovanjem informacij o vplivu pretepanja (nasilja) na zdravje žensk in otrok. Zaposlene v varnih hišah ženske tudi spremljajo na zdravstvene preglede.

Policija

Temeljni cilj sodelovanja je spodbujanje pravic žensk s posredovanjem splošnih informacij o posledicah nasilja nad ženskami. Usposabljanje policistk / policistov je torej izjemnega pomena.

Pravni sistem

Temeljni cilj sodelovanja je spodbujanje razvijanja občutljivejših pristopov in storitev za ženske, ki doživljajo nasilje.

Stanovanjska uprava

Temeljni cilj sodelovanja je spodbujanje varne namestitve in ekonomske neodvisnosti žensk.

Politične institucije

Cilj je posredovanje informacij političnim odločevalkam / odločevalcem o težavah, ki jih imajo žrtve nasilja, o potrebi po zaščiti in o njihovih drugih potrebah.

Multiinstitucionalno sodelovanje

Ni nujno, da sodelovanje poteka le med dvema organizacijama. Zbrati na enem mestu več organizacij, ki delujejo na področju nasilja v družini, lahko pomembno poveča učinkovitost preventivnih dejavnosti. Izjemno pomembno je vzpostaviti redno multiinstitucionalno sodelovanje.

Primeri uspešnega mreženja in projektov za posredovanje so:

- B/G (www.big-intervenzionszentrale.de),
- Švicarski projekti za posredovanje (www.frauenhaus-schweiz.ch/d_links.html#bip),
- *Domestic Violence Fora* v Združenem kraljestvu (www.womensaid.org.uk/network/a-z_for_a.htm),
- Skupine za pripravo okroglih miz v Nemčiji in drugod,
- Centri za posredovanje v primerih nasilja v družini v Avstriji (www.interventionsstelle-wien.at).

10. 4. VZPOSTAVLJANJE SPOŠTLJIVIH IN SODELUJOČIH ODNOSOV

Vsaka profesionalna skupina ima lasten odnos oz. pristop do preventivnega dela. O tem se je pomembno pogovoriti, prav tako o vlogah in odgovornostih vsake posamezne skupine ter

vsakogaršnjih mejah in težavah. Brez spoštovanja do dela drugih strokovnjakinj in strokovnjakov, sodelovanje ne more biti uspešno.

Nekatera splošna priporočila za sodelovanje:

- ohranite asertiven način komunikacije,
- dovolite drugim, da dokončajo svoje misli, preden spregovorite,
- zagovarjajte svoje stališče,
- sprejemajte svoje odločitve o tem, kar mislite da je prav,
- poskušajte razumeti občutke drugih, preden opišete svoje lastne,
- poskušajte se pogovoriti o težavah, preden pride do krize,
- odkrito se soočajte s težavami in odločitvami,
- sebe razumite kot močno in sposobno, ampak enako drugim,
- soočite se s svojimi odgovornostmi glede na obstoječo situacijo.

(Vir: Examples of people working together. Ideas for collaboration at work. Interdisciplinary project on domestic violence. A resource kit from Canada.)

Devet stopenj pri razvoju sodelovanja:

1. oblikovanje skupne orientacije, načel in ciljev. Najpomembnejša načela so varnost žrtev nasilja, odgovornost povzročitelja nasilja in izogibanje prenašanja krivde na žrtev.
2. Oblikovanje skupnih postopkov obravnave, ki bodo senzibilni do izkušenj žrtev nasilja.
3. Nadzirati primere, da bi zagotovili odgovornost strokovnjakinj / strokovnjakov, ki obravnavajo primer. Opredeliti in razjasniti vloge vsake strokovne skupine. Z nadziranjem posameznih primerov lahko odkrivamo pomanjkljivosti pri izpolnjevanju odgovornosti.
4. Koordinacija izmenjavanja informacij med strokovnjakinjami / strokovnjaki z razvijanjem enotnega razumevanja pravil o varovanju podatkov in informacijah za izmenjavo.
5. Zagotavljanje virov in storitev za žrtve nasilja.
6. Zagotavljanje sankcij, omejitev in storitev za povzročitelje nasilja.
7. Razvijanje aktivnosti za preprečitev škode, povzročene otrokom in razvijanje terapevtskega dela, namenjenega odpravljanju travmatičnih izkušenj otrok.
8. Evalvacija koordiniranega delovanja pravosodnega sistema:
 - delovanja policije,
 - delovanja javnih tožilk / tožilcev ter sodnic / sodnikov,
 - delovanja služb, ki nadzirajo pogoje izpuste.
9. Kontinuirana izobraževanja.

Spoštljivi in sodelujoči odnosi temeljijo na zaupanju in razumevanju, ki ju je mogoče zgraditi z medsebojno podporo in diskusijo o medsebojnih perspektivah in izkušnjah. Izključno poudarjanje napak ni učinkovit način za izgradnjo odnosov sodelovanja. Ko nastanejo ovire, je najboljši način za nadaljevanje dela diskusija o tem, kako je mogoče zadeve narediti bolje.

Odnose je mogoče vzpostaviti s pomočjo naslednjih korakov za izgradnjo koordiniranega sodelovanja:

- organiziranje srečanj in diskusij s strokovnjakinjami / strokovnjaki iz različnih institucij in organizacij. Učinkoviteje je, če se istočasno srečujeta ena do dve poklicni skupini naenkrat, saj so v večjih skupinah ljudje bolj zadržani, vzpostavljanje zaupanja pa lahko zahteva več časa. Ta metoda zahteva več časa, lahko pa je temelj za učinkovito sodelovanje,
- srečanja, ki bodo sledila, lahko vključujejo vse strokovnjakinje / strokovnjake naenkrat,
- po srečanjih lahko identificirate osnovne poklicne skupine, njihove vloge in odgovornosti,
- sporazumete se lahko o koordinatorici / koordinatorju,
- sporazumete se lahko o koordinirani mreži in tem, kako bo delovala,

- oblikujete lahko delovno skupino znotraj mreže in definirate širšo delovno skupino,
- delovna skupina se mora redno in pogosteje srečevati kot razširjena delovna skupina.

Zgoraj zapisano predstavlja učinkovito metodo, še posebej v primerih, ko je delo varne hiše novost v skupnosti in ga druge službe ne poznajo, ter v primerih, ko med službami ni aktivnosti, ki bi spodbujale sodelovanje ali obstajajo težave z odnosi moči med službami. (povzeto po: Waltz/Derry, 1999)

Primer: Dialogi pričakovanja (DP): Sestavlja jih niz metod, ki jih je razvil Nacionalni raziskovalni in razvojni center za blaginjo in zdravje (STAKES). V sodelovanju z nekaterimi mesti in strokovnjakinjami / strokovnjaki na Finskem, je STAKES te metode uporabil v praksi. Metode v ospredje postavljajo vire in so usmerjene k mreženju. Njihovi cilji so odpravljati meje med sektorji, razvijati preventivno delo, ki bo vključevalo socialne in zdravstvene službe ter druge akterje v mreži ter izboljšati kakovost dela z uporabnicami / uporabniki. Metode so visoko strukturirane, vodenje diskusij na okroglih mizah pa je dodeljeno dvema neodvisnima moderatorkama / moderatorjema. DP so vsestransko uporabni. Npr. uporabnice / uporabnike se lahko povabi k diskusiji na okroglih mizah in k razvojnemu delovanju. Predlaga se jim tudi, da s seboj povabijo prijateljice / prijatelje ali druge osebe, ki jim zaupajo.

(V Arnkil, Eriksson, Arnkil, 1999 in Seikkula, Arnkil, Eriksson, 2003.)

11. KAKOVOSTNO UPRAVLJANJE, DOKUMENTACIJA IN EVALVACIJA

Kakovostno upravljanje je ena izmed nalog vodstva v varni hiši, katerega namen je zagotoviti ustrezno kakovost ponujenih storitev. Dokumentacija in evalvacija sta dva osnovna dejavnika v procesu dela in kritične ocene delovnega procesa. Prav tako sta temeljna za podajanje informacij in poročil financerjem in javnosti.

Pomembno je, da v evalvacijski proces vključimo ženske in otroke, ki so uporabnice / uporabniki naših storitev. Kot »končne uporabnice / uporabniki« nam lahko zagotovijo povratno informacijo o tem, kaj jim je bilo v varni hiši v pomoč in kaj je potrebno izboljšati. Osnovni namen procesa zagotavljanja kakovosti je stalna pomoč pri evalvaciji in izboljševanju storitev varne hiše. Da se izognemo zlorabi, morata biti tako dokumentacija kot evalvacija načrtovani in izvedeni previdno.

11. 1. KAKOVOSTNO UPRAVLJANJE

Ne smemo pozabiti, da koncept »kakovostno upravljanje« korenini v gospodarstvu in v patriarhalnem okolju in bi kot takšen lahko bil problematičen v kontekstu varnih hiš in njihovih načel. Potrebni so inovativni pristopi feminističnih zaposlenih in raziskovalk / raziskovalcev, da bi koncept kakovostnega upravljanja prilagodili realnosti varnih hiš. Še več, nekateri financerji lahko trdijo, da so visoki standardi tudi dražji in bodo zato zahtevali zgolj doseganje minimalnih standardov.

V odgovor na to Brigitte Sellach (2000, 262) predlaga dvostopenjsko strategijo. Na eni strani varna hiša opredeli natančne in sprejemljive standarde, ki morajo biti splošno sprejeti. Še dodatno lahko nato varna hiša, če se financerji s tem strinjajo, poudari najvišje (dobra praksa) standarde, ki so del ponudbe posamezne varne hiše in so izpostavljeni v posebni evalvaciji in oceni njihove učinkovitosti.

Pričujoči priročnik opredeljuje praktične standarde, ki temeljijo na več kot petindvajsetletnih izkušnjah. Standardi kakovosti morajo biti izdelani na podlagi jasnih temeljnih vrednot (glejte tudi 3. poglavje). Temeljne vrednote lahko opredelimo kot pravice žensk, ki so prisiljene poiskati zatočišče v varni hiši.

Sellach (2000, 280) definira te pravice kot:

» Ženske imajo

pravico do telesne in čustvene integritete,

pravico do zaščite s strani države, do pomoči zase in za svoje otroke v obliki varne namestitve ter do pomoči zaposlenih v varni hiši, ki so strokovno usposobljene,

pravico do odločanja o svojem življenju, opolnomočenosti in dostojanstva.«

Maja Heiner (v Sellach 2000, 277) celovito kakovostno upravljanje opredeljuje kot »stalen samoorganiziran učni proces, ki ga sestavljajo štirje elementi:

- razvoj standardov kakovosti (koncept),
- uporaba teh standardov in strokovnih aktivnosti v obliki primernih dejavnosti (praksa),
- pregled rezultatov uporabe (evalvacija, samoevalvacija), in v luči tega
- revizija standardov kakovosti (koncept).«

Pri izdelavi koncepta nadzora kakovosti v varni hiši nam lahko kot smernice služijo:

Nadzor kakovosti mora biti v pomoč:

- pri razvoju dela v varni hiši za opolnomočenje uporabnic,
- pri razvoju dela v varni hiši z vplivom na odnos strokovnjakinj / strokovnjakov do žensk, žrtev nasilja v partnerski zvezi in
- pri razvoju strategije za povečanje pravic žensk v družbi.

Metode, ki jih lahko uporabimo pri doseganju teh ciljev, vključujejo:

- redno spremljanje dela ter prilagajanje konceptov in prakse potrebam žensk in otrok,
- za spremljanje svojega dela lahko varna hiša uporabi:
 1. (anonimne) vprašalnike za žrtve,
 2. intervjuje z žrtvami,
 3. vprašalnike za strokovne delavke / delavce,
 4. povratne informacije po srečanjih v šolah ipd.,
 5. zunanjo evalvacijo.
- priložnost za uporabnice in uporabnike, da komentirajo delo in ga tudi ocenijo.

Potrebno je poudariti, da morajo kakršne koli dokumentacijske ali evalvacijske metode varovati zaupnost informacij v skladu s predpisi ter seveda anonimnost uporabnic / uporabnikov. Vsi, ki so v procesu udeleženi, morajo upoštevati varovanje in zaupnost podatkov.

11. 2. DOKUMENTACIJA

Ko je govora o dokumentaciji v varnih hišah, obstaja več različnih praks. Ne glede na to, lahko dokumentacijo običajno razdelimo na:

- osebne podatke,
- notranjo statistiko,
- poročila.

11. 2. 1. Osebni podatki

Da bi lahko zagotovili učinkovite storitve, moramo dokumentirati dejstva. Pri tem mora biti vsaka informacija skrbno varovana. Še posebej pomembno je, da do povzročitelja nasilja ne pridejo nikakršne informacije. Informacije se lahko drugim javnim organom sporočijo samo v primeru, da to dovoli uporabnica sama. Izjema so lahko situacije, povezane z življenjsko ogroženostjo žensk ali otrok (glejte tudi 3. poglavje). Svetovalka se prav tako lahko odloči, da informacij ne bo posredovala, čeprav je uporabnica to dovolila, v primerih, ko meni, da bi to lahko bilo za uporabnico nevarno oziroma bi poslabšalo njeno situacijo (ali situacijo njenih otrok). V nekaterih regijah / državah je zbiranje podatkov uporabnic in uporabnikov nujno za zagotovitev financiranja s strani lokalnih oblasti, spet drugje morajo biti uporabnice in uporabniki registrirani zaradi povrnitve stroškov bivanja s strani mestnih oblasti. Takšno financiranje je precej problematično, saj ogroža pravico uporabnic in uporabnikov do anonimnosti.

Večina varnih hiš zbira podatke o uporabnicah in uporabnikih, ki živijo v varni hiši. Prav tako zbirajo pomembne podatke o povzročiteljih nasilja, da bi povečali varnost žensk, otrok in same varne hiše (ocena ogroženosti s strani povzročitelja nasilja).

11. 2. 2. Statistika

Za varno hišo je zelo pomembno, da vodi notranjo statistiko, v kateri so vsi osebni podatki anonimni. Kateri podatki se zbirajo in analizirajo in kako podrobni so, pa je odvisno od posamezne varne hiše in njenih specifičnih potreb.

Statistika naj bi v vsakem primeru vsebovala:

- število uporabnic in uporabnikov (ločeno število žensk in število otrok) v varni hiši (dnevno / tedensko / mesečno),
- čas bivanja uporabnic in uporabnikov,
- ali je to njihovo prvo (drugo, tretje itd.) bivanje,
- starost žensk,
- koliko otrok imajo,
- starost otrok,
- status žensk (samske / poročene / izvenzakonska skupnost),
- njihov odnos s povzročiteljem nasilja,
- koliko časa so doživljale nasilje,
- katere oblike nasilja so doživljale,
- katere oblike nasilja so doživljali otroci,
- koliko časa so otroci doživljali nasilje,
- okoliščine odhoda iz varne hiše (nazaj k povzročitelju nasilja, v novo stanovanje itd.).

Statistika lahko vsebuje tudi podatke o:

- narodni pripadnosti žensk in otrok,
- stalnem bivališču,
- njihovem pravnem položaju.

Zavedati se je potrebno, da so zgoraj navedeni podatki občutljivi, zato moramo dobro premisliti, kateri podatki bodo javno objavljeni in kateri so namenjeni zgolj interni uporabi.

11. 2. 3. Poročila

Veliko financerjev zahteva (običajno letna) poročila. Ta predstavljajo dobro priložnost za podrobno predstavitev storitev in aktivnosti, ki jih varna hiša nudi.

11. 3. EVALVACIJA

Evalvacija dela v varni hiši se lahko izvaja interno ali izven varne hiše. Odvisno od uporabljene metode in od namena, lahko evalvacijo izvajamo kontinuirano ali v rednih intervalih (npr. vsakih pet let).

V socialnem varstvu je evalvacija orodje za podporo storitvam, ki so usmerjene na uporabnico / uporabnika. Pri zagotavljanju storitev imajo uporabnice in uporabniki ključno vlogo, zato morajo biti vključeni v proces zbiranja informacij, ki jih potrebujemo za evalvacijo. Pomembno je, da poznamo potrebe in mnenja uporabnic in uporabnikov, ki uporabljajo naše storitve in da prepoznavamo pomembnost evalvacije, ki jo opravijo one same.

V varnih hišah lahko to dosežemo z uporabo vprašalnika, ki ga uporabnica izpolni ob odhodu. Prav tako lahko uporabimo standardizirani intervju. Povratne informacije morajo biti anonimne, tako da se uporabnica počuti varno pri izražanju svojega mnenja. Pri tem moramo upoštevati družbeno kulturni kontekst, saj bo npr. v nekaterih državah anonimni vprašalnik lahko dal boljše rezultate kot intervju.

11. 3. 1. Primer evalvacijskega vprašalnika

Evalvacija učinkov dela z ženskami v varni hiši Espoo na Finskem:

Spodnja vprašanja so zastavljena uporabnici, preden zapusti varno hišo. Priporočljivo je, da njena svetovalka na srečanju ni prisotna. V varni hiši Espoo intervju poteka med uporabnico in vodjo varne hiše. Vodja je prav tako odgovorna za razvoj metod, ki bodo pripomogle k izboljšanju kakovosti dela v varni hiši.

Vprašanja:

- katera vrsta pomoči vam je najbolj koristila?
- Kaj menite o pogovorih z zaposlenimi v varni hiši?
- Kaj menite o interakcijah z ostalimi ženskami, ki stanujejo v varni hiši?
- S katerimi praktičnimi zadevami ste se soočali v varni hiši?
- Pri čem so vam zaposlene v varni hiši pomagale?
- Ali ste v času svojega bivanja dobili kakšne nove informacije?
- Katere informacije so vam bile najbolj v pomoč?
- Kako bi vi izboljšali delo v varni hiši?

11. 3. 2. Vsebina in izvajanje evalvacijskih študij

Evalvacijo lahko izvajajo zaposlene ali zunanja oseba. Če gre za zunanjo osebo je priporočljivo sestaviti pisni dogovor o sodelovanju. Dogovor naj opredeli proces načrtovane evalvacije, njegove stopnje in končni izdelek – evalvacijsko poročilo. Pri izbiri zunanje evalvatorke / evalvatorja je koristno upoštevati pritisk, ki se morebiti vrši nanjo / nanj. Pomembna je njena / njegova neodvisnost. Evalvacija je družbena aktivnost, zato je pomembno analizirati potrebe in interese vseh udeležencev. Ti pa so si lahko zelo različni. Pred podpisom pisnega dogovora se je potrebno pogovoriti o etičnih vprašanjih ter opredeliti potrebe in interese.

V evalvaciji lahko združimo zunanjo evalvacijo in samoevalvacijo. Pozitivni vidik samoevalvacije je ta, da se organizacija sama nauči evalvirati svoje aktivnosti in lahko to znanje uporabi pri nadaljnjem razvoju svojih storitev. Po drugi strani pa je nevarnost samoevalvacije v tem, da vpleteni ljudje ne vidijo težav, vzrokov zanje in njihove povezanosti. Samoevalvacija je lahko cenejša kot zunanja evalvacija, vendar moramo pri odločitvi o izbiri evalvacije upoštevati število delovnih ur, ki jih bodo zaposlene porabile za evalvacijo. Ko uporabljamo le samoevalvacijo, moramo posebno pozornost nameniti njeni kakovosti.

Značilnosti kakovostne evalvacije so:

- jasno definiran namen evalvacije,
- jasno definiran cilj evalvacije,
- osredotočenost na konkretne dejavnike,
- realno predstavljeni rezultati,
- zaključki, ki jih analiziramo v širši perspektivi in so predstavljeni vsem zainteresiranim.

Samoevalvacija najbolje služi tistim razvojnim potrebam, na katere se je mogoče odzvati hitro. Prednost zunanje evalvacije je zunanji pogled. Zaposlene v varni hiši so običajno visoko motivirane, kar pa lahko privede do pomanjkanja potrebne objektivnosti. Ena od možnosti v primerih, ko imamo težave s financiranjem zunanje evalvacije je npr. ta, da se jo izdela kot univerzitetno diplomo.

Evalvacija lahko vsebuje analizo storitev organizacije, njeno politiko delovanja, aktivnosti in njihov vpliv. Vpliv storitev je včasih težko evalvirati, vendar pri težavah z evalvacijo ne smemo pretiravati. Vpliv storitev, ki jih nudi varna hiša, se kaže v vidnih spremembah v življenju uporabnice ali uporabnika, ki je uporabljal storitve varne hiše. Temeljni so formulacija kriterijev evalvacije in indikatorjev, meritve ter ocene, ki temeljijo na posredovanih informacijah. Kriteriji lahko temeljijo na potrebah uporabnic in uporabnikov, ciljih, ki si jih postavijo, ciljih, ki si jih postavijo izvajalke storitev, strokovnih standardih, rednih načinih in normah dela, zakonu, etičnih načelih, okoliščinah ali na stroških.

Izvedbo evalvacije narekujejo potrebe in načela. Ključne osebe pri storitvah, ki jih nudimo, so uporabnice in uporabniki, katerih potrebe morajo določiti evalvacijo in njeno izvedbo. Evalvacija da udeležnim priložnost, da spregovorijo in jim za to nudi prostor. Evalvacija opolnomočenja, ki dodatno poudarja vključitev uporabnic, služi tudi kot ustvarjalka ocenjevalnih ciljev in kriterijev.

Evalvacija opolnomočenja pomaga uporabnici pri sodelovanju, učenju in povečevanju njene neodvisnosti. Cilj je povečati njeno sposobnost usmerjanja svojega lastnega življenja.

12. DODATNE RUŽBENE OTREBE, PRIPOROČILA

Pomoč in posredovanje v primerih nasilja nad ženskami morata biti vsestranska in usklajena s specifičnim položajem ženske in njenih otrok. Potrebna je takojšnja podpora, ki ji sledita srednjeročna in dolgoročna strategija pomoči.

Varne hiše morajo biti del sistema preventivnih akcij in aktivnosti. V nadaljevanju sledi krajši pregled najpomembnejših vidikov takšnih sistemov.

24 urna telefonska svetovalna pomoč

Brezplačna telefonska svetovalna linija, ki zagotavlja podporo in krizno svetovanje, ter napoti ženske v varne hiše, svetovalnice ali na policijo, je temeljni del podpornih programov za ženske, ki doživljajo nasilje. Podpora preko telefona je pogosto prvi korak k varnemu življenju.

Vsaka država bi morala imeti vsaj eno nacionalno telefonsko svetovalno linijo namenjeno ženskam, ki doživljajo nasilje. V večjih državah bi morale obstajati tudi regionalne linije. Kot je zapisano v odločitvi Sveta ministrov pri Svetu Evrope (Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings), nacionalne telefonske svetovalne linije nudijo pomembno prvo svetovanje zlorabljenim ženskam. Financirati bi jih morale vlade, upravljati pa nevladne organizacije z dolgoletnimi izkušnjami pri zagotavljanju svetovanja in pomoči žrtvam nasilja.

Primeri: Womens helpline against male violence v Avstriji (www.frauenhelpline.at), National Womens Line na Finskem (www.finnishwomenline.com), National Domestic Help Line v Veliki Britaniji (http://www.womensaid.org.uk/help/national_helpline.htm).¹³

Podpora in svetovanje ženskam, ki ne živijo v varnih hišah

Poleg varnih hiš, bi morale imeti ženske, ki doživljajo nasilje, možnost svetovanja, ki je neodvisno od bivanja v varni hiši. Veliko žensk potrebuje svetovanje in podporo, a se (zaenkrat) še ne želijo umakniti v varno hišo. Zatorej bi morala obstajati primerna mreža svetovalnih centrov. Za hudo travmatizirane ženske in otroke je potrebno zagotavljati dodatno ponudbo v obliki posebnih »travma centrov«, v katerih bi imele uporabnice tudi možnost počitka za nekaj ur. Ti centri naj bi nudili svetovanje, varstvo otrok, prehrano, medicinsko in krizno podporo. Številne države takšnih centrov še nimajo.

Dolgoročna podpora in terapija

Ženski, ki je doživljala nasilje, bi morala biti zagotovljena dolgoročna podpora. V nekaterih primerih lahko takšna podpora traja tudi leto ali več. Herman (»Trauma and Recovery«) pravi, da lahko travmo ozdravimo šele potem, ko ženska ponovno pridobi občutek varnosti. Ženska lahko, potem ko zapusti nasilni odnos, doživi psihično krizo in depresijo. Zato je pomembno, da ima na razpolago dolgoročno, brezplačno terapijo.

¹³ Primer takšne nacionalne telefonske informativne svetovane linije v Sloveniji je SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, ki ga od leta 1989 vodi Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. (op. prev.)

Podpora in zaščita otrok

Kot smo že omenile, pusti nasilje v družini vedno posledice otrokom - lahko posredne ali neposredne, zato potrebujejo otroci veliko nege in podpore. Če se želimo izogniti dolgoročnim posledicam, morajo podporo in terapijo dobiti vsi otroci. Eden od nepogrešljivih standardov pri delu varnih hiš mora biti tudi svetovanje in skrb za otroke.

Prav tako je izjemnega pomena razvijanje metod in dobrih praks za prepoznavanje otrok, ki doživljajo nasilje in/ali spolno zlorabo ter iskanje možnosti za pomoč (npr. v šolah).

Izguba skrbništva in stikov za očete, ki povzročajo nasilje

Posebej v času razveznega postopka je možnost, da bodo otroci doživljali nasilje, večja. Angleška študija (Hester 1998) kaže, da so lahko otroci izpostavljeni različnim oblikam nasilja v času stikov s svojimi očeti. Povzročitelji nasilja se lahko maščujejo svojim ženam tako, da so nasilni do otrok.

Nasilni oče povzroča škodo svojim otrokom in zato svoje očetovske vloge ne opravlja primerno. Preden dobi skrbništvo in pravico do stikov, mora prekiniti z nasilnim vedenjem, se soočiti z dejstvom, da ima težave z nasiljem (npr. obiskovati treninge socialnih veščin – nenasilnega vedenja) ter počasi in brez pritiska pridobivati ponovno zaupanje svojih otrok. V prvi fazi ločitve nasilnemu očetu ne bi smeli dovoliti stikov z otrokom. Samo takrat, ko z nasiljem preneha, in ko aktivno dela na svojih težavah, lahko postopoma začne s ponovnimi stiki – seveda ob upoštevanju, da si to želijo tudi otroci.

Migrantke in zaščita pred nasiljem

Migrantkam bi morala biti zagotovljena svetovanje in terapija v njihovem maternem jeziku oziroma v jeziku, ki ga najbolje govorijo in razumejo.

Primerna zakonodaja bi morala migrantki zagotoviti dovoljenje za bivanje neodvisno od njenega moža, delovno dovoljenje in socialne ugodnosti.

Ženske, ki nimajo urejenega pravnega statusa v državi, in doživljajo nasilje, se bodo redko obrnile po pomoč na policijo. Tvegajo namreč prisilno deportacijo, medtem ko se povzročitelj nasilja običajno izogne pregonu. Te ženske ne bi smele biti nasilno deportirane, pač pa bi jim morali dodeliti dovoljenje za bivanje iz humanitarnih razlogov.

Ženske s posebnimi potrebami

Pomoč ženskam s posebnimi potrebami vključuje možnost dostopa in bivanja z invalidskim vozičkom v varni hiši, možnost dostopa z vozičkom v svetovalne centre, informacijski material prilagojen ženskam s slušnimi ali vidnimi težavami ter posebej usposobljen kader za delo z uporabnicami s težavami v duševnem zdravju.

Neprimernost družinske terapije in mediacije v nasilnih odnosih

Družinska terapija in mediacija nista primerna pristopa pri delu ljudmi, ki živijo v nasilnem odnosu, ker ogroženosti žrtve in neravnovesja moči med povzročiteljem nasilja in žrtvijo, ne upoštevata v zadostni meri. Nasilje nad ženskami v družini ni problem odnosa, pač pa ga povzroča določena oseba. Delo za prenehanje nasilja bi torej moralo biti usmerjeno na povzročitelja nasilja (glejte tudi spodaj).

Delo s povzročitelji nasilja

Za prenehanje nasilja je nujno potrebno delati s povzročiteljem nasilja. Programi za povzročitelje nasilja so samo ena od oblik posredovanja in morajo biti integrirani v celotno posedovalno shemo ter povezani s pravno zaščito in pomočjo žrtvi nasilja. (Gondolf 2001, v Logar/Rösemann/Zürcher 2002)

V programih za povzročitelje nasilja morajo imeti prednost potrebe in varnost žrtve, programi pa morajo sodelovati s programi pomoči za ženske.

Primer: Mens Counselling Service in Vienna Intervention Centre od leta 1999 vodita skupni program (Anti-Violence Training Programme), ki je usklajen z mednarodnimi standardi (www.interventionsstelle-wien.at).

Pravna pomoč in zaščita pred nasiljem

Ženskam, ki doživljajo nasilje, bi morala biti v ženskih svetovalnih centrih na razpolago brezplačna pravna pomoč in podpora v pravnih zadevah.

Naloga zakonodaje je zagotavljanje učinkovite zaščite. To pomeni, da je naloga policije preprečiti povzročitelju nasilja bivanje v skupnem stanovanju in žrtvi omogočiti prav to. Takšno zakonodajo imajo npr. Avstrija, Nemčija in Luksemburg. Ustrezna zakonodaja je bila sprejeta tudi v Španiji, Italiji in Turčiji, a je njeno izvajanje še nezadostno.

Programi posredovanja

Sprejeti zakoni, ki se ne izvajajo, ne koristijo nikomur. Zakone je torej potrebno izvajati. Če do tega ne pride, se je potrebno vprašati, zakaj žrtve nasilja ne morejo uporabiti zakonov, ki naj bi jih varovali. Zakone o preprečevanju nasilja mora spremljati ustanavljanje centrov za pomoč žrtvam, ki nudijo aktivno pomoč in ustanavljanje intervencijskih centrov, ki skrbijo za koordinacijo aktivnosti namesto žrtve (glejte npr. Logar v www.interventionsstelle-wien.at). Švica in Nemčija sta, tako kot Avstrija, uzakonili intervencijske programe (glejte npr. Gloor 2000, Kavemann 2001).

Pregon nasilja v družini

Za kazenske ovadbe zoper povzročitelja nasilja bi morala biti vedno odgovorna država in ne žrtve. Glede na žrtvino odvisnost od povzročitelja nasilja, je zanjo pogosto težko začeti kazenski postopek proti partnerju. Vodilo, da je začeti kazenski postopek proti povzročitelju nasilja naloga države in ne ženske, ki doživlja nasilje, je zapisano v številnih mednarodnih dokumentih. Komisija Združenih narodov za preprečevanje kaznivih dejanj in kazensko pravo je razvila vzorčne strategije, ki jih je potrdila tudi Generalna skupščina (UN 1997).

Zakone lahko vidimo kot jasno sporočilo družbe o tem, kaj je prav in kaj ne. Pravni sistem neke države in mednarodnih teles, kot je EU, morata dajati jasna sporočila, da neenakosti med ženskami in moškimi ne bosta dopuščala, da je nasilje nad ženskami kaznivo dejanje in da bodo žrtve dobile najvišjo možno zaščito in podporo.

Vsako obliko nasilja nad ženskami je treba označiti kot kršitev zakona in država jo mora temu ustrezno obravnavati. To mora vključevati posilstvo v zakonski zvezi, zasledovanje, preprodajo žensk, pohabljanje ženskih spolnih organov, prisilne poroke, siljenje v prostitucijo ipd. (Logar v Keeler 2000).

Smernice za delo državnih tožilcev / tožilcev in posebnih oddelkov na sodiščih

Smernice za delo državnih tožilcev / tožilcev in kazenskih sodišč na področju nasilja v družini, bi morali izdelati na podlagi smernic policije. Posebej v večjih urbanih središčih ne moremo pričakovati, da bodo vse vpletene strokovne delavke / delavci ustrezno usposobljeni za delo z nasiljem nad ženskami, zato je za ta namen priporočljivo ustanoviti posebne oddelke. Izkazalo se je, da so tam, kjer so takšne oddelke ustanovili (npr. v Berlinu), nasilje v družini obravnavali veliko bolj resno, žrtvin položaj in ozadje prekrška pa so bolj upoštevali (Logar v Keeler 2000).

Pomoč in podpora žrtvi

Vsaka od držav članic EU je obvezana k implementaciji okvirne odločitve Sveta, sprejete 15. 3. 2001, ki obravnava položaj žrtev v kazenskih postopkih. Ta vključuje zagotavljanje podpore ženskam in otrokom, ki so doživljali nasilje v družini, med sodnim postopkom.

Zaradi možnosti, da v kazenskih postopkih pride do sekundarne viktimizacije žrtev nasilja, bi žrtve nasilja morale imeti možnost spremstva na sodišče (spremljevalke naj bi bile strokovnjakinje iz podpornih organizacij). Ozaveščene odvetnice / odvetniki bi morali biti na razpolago brezplačno. Žrtvi naj ne bi bilo potrebno srečati povzročitelja nasilja, izjavo bi morala dati samo enkrat, med trajanjem sodnega postopka bi morala imeti možnost zahtevati odškodnino (glejte tudi Council Framework Decision).

Finančna podpora in stanovanja

Zlorabljene ženske potrebujejo finančno pomoč, ki jim omogoča, da poiščejo zaščito pred nasiljem, in se ločijo od povzročitelja nasilja. Ko gre ženska v varno hišo ali če je povzročitelju nasilja izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju in osebi (ter tako ženska ostane v svojem stanovanju), bi morala imeti možnost pridobitve takojšnje socialne pomoči, glede na njene prihodke.

Lokalne oblasti bi morale zagotavljati primerna stanovanja za žrtve nasilja. Varne hiše ne smejo postati »konec poti« samo zato, ker uporabnica ne more najti stanovanja, ki bi si ga lahko privoščila.

Usposobljenost in zaposlitev za ženske

Ekonomska odvisnost in revščina sta lahko dodatna dejavnika za nasilje nad ženskami. Številna usposabljanja in izobraževalni programi so potrebni za ojačanje neodvisnosti žensk. Izobraževanja so tudi pomemben dejavnik osebnega razvoja, saj ženskam omogočajo boljše razumevanje njihovega položaja in njegove povezanosti z razmerami v družbi ter tako omogočajo njihovo udeležbo v procesih družbenih sprememb.

Odnosi z javnostmi in preventiva

Preventivno delo na katerem koli družbenem nivoju ima odločilen vpliv, saj je njegov namen preprečiti nasilje, da do njega sploh ne pride. Ženske podpirne organizacije igrajo pomembno vlogo na tem področju (treninki za različne strokovne skupine, predavanja v šolah, informacijski materiali ipd.), včasih tudi v povezavi z lokalnimi oblastmi – kot v primeru kampanj ozaveščanja. Za te namene morajo biti zagotovljena zadostna finančna sredstva, saj problema nasilja nad ženskami ni moč rešiti samo z zagotavljanjem individualne pomoči žrtvam.

Za primere kampanj glejte tudi spletno stran WAVE: www.wave-network.org.

Preventivni programi in ozaveščanje v šolah in mladinskih centrih

Ker je nasilje sestavni del naše družbe, je bistveno, da se otroci ter mladostnice in mladostniki že zgodaj seznani z nenasilnimi načini reševanja konfliktov, skupnega življenja, soočanja s težavami itd. Aktivnosti za promocijo nenasilja morajo biti sestavni del vseh stopenj izobraževanja otrok. Ženske organizacije oziroma strokovnjakinje s področja pravic žensk morajo biti vključene v razvoj programov, učnih načrtov ipd.

Osnovno in nadaljnje usposabljanje strokovnih delavk / delavcev

Strokovne delavke / delavci, ki delajo z ženskami in otroki, ki doživljajo nasilje, se morajo zavedati, da je nasilje kaznivo dejanje. Vedeti morajo, kako se odzvati in kako nuditi ustrezno podporo. Izobraževanje o nasilju nad ženskami mora biti sestavni del temeljnega usposabljanja (in ne le kot možni izbirni predmet) in nadaljnega usposabljanja vseh strokovnih skupin, ki delajo z zlorabljenimi ženskami in otroki. Takšne skupine so strokovne delavke / delavci, ki delujejo na področju prava, policije, zdravstva, izobraževanja, socialnega dela itd. Prav tako bi moralo biti organizirano stalno usposabljanje, posebej za tiste, ki želijo razširiti svoje strokovno znanje. Leta 2000 je WAVE – s finančno podporo programa DAPHNE – oblikoval obsežen program za usposabljanje strokovnih delavk / delavcev.

Zagotavljanje enakosti

Tako mednarodna telesa kot ženske nevladne organizacije poudarjajo, da je vzrok za nasilje nas ženskami zgodovinsko pogojena neenakost med ženskami in moškimi (glejte tudi 2. poglavje). Upravičena je domneva, da bo nasilje na podlagi spola prisotno toliko časa, dokler bo obstajala neenakost med spoloma. Ukrepe za zagotavljanje enakosti je torej potrebno uvajati v različnih kontekstih, kot je npr. gospodarstvo (še posebej na trg dela). Bistveno je, da imajo ženske svoje dohodke, ki jim omogočajo neodvisno življenje tudi in še posebej takrat, ko imajo otroke.

Še več, trg dela je potrebno prilagajati specifičnim potrebam žensk. Ni več dopustno, da so življenja žensk okrnjena zaradi potreb gospodarstva. Ženske običajno nosijo večji delež skrbi za otroke. Država mora zagotoviti primerne in visoko kakovostne vrtce za otroke, ki bi morali biti za ženske brez dohodkov (ali z nizkimi dohodki) brezplačni.

Nacionalni akcijski načrt – zagotovljena implementacija s sodelovanjem ženskih nevladnih organizacij

Nacionalni akcijski načrt za področje nasilja nad ženskami je minimalna zahteva oz. standard. Na peti svetovni konferenci o ženskah, so se vse države zavezale k pripravi in implementaciji akcijskih načrtov za spodbujanje interesov žensk in preprečevanje diskriminacije (glejte United Nations 1996).

Nacionalni akcijski načrt je indikator pomena, ki ga politika namenja problematiki.

Primer: Leta 2001 je španska provinca Andaluzija sprejela akcijski načrt, s katerim bo do leta 2004 namenjenih več kot 38 milijonov evrov za boj proti nasilju nad ženskami.

Primer: Nemčija je prav tako oblikovala obsežen akcijski načrt in delovno skupino na nacionalni ravni, ki nadzoruje izvedbo načrta.

ZAKLJUČEK

V zadnjih letih so številne evropske države naredile velike premike na področju boja proti nasilju nad ženskami. Nekaj držav (kot npr. Avstrija) je sprejelo zakonodajo, ki pooblašča policijo, da povzročitelju nasilja prepove bivanje v skupnem stanovanju in tako omogoči žrtvi, da ostane v svojem stanovanju (Dearing/Haller 2000, Logar 1998). Številne evropske države so izvedle kampanje ozaveščanja (Heiliger/Hoffmann 1998, Heiliger 2000). Leta 1999 je EU začela evropsko kampanjo proti nasilju nad ženskami.

Kljub tem naporom veliko predsodkov in v naprej izoblikovanih mnenj še vedno živi in ovira žrtve nasilja pri pridobivanju potrebne podpore. Obtoževanje žrtev (nagnjenje k pripisovanju krivde za nasilje žrtvi), še ni popolnoma odpravljeno. Ženske se še vedno srečujejo s predsodki na policiji in v sodstvu, kar v končni fazi koristi povzročitelju nasilja in škoduje žrtvi. Predsodki in obtoževanje žrtev v družbi sta dva od ključnih dejavnikov za nadaljevanje nasilja nad ženskami, saj dajeta moškim občutek, da je njihovo vedenje sprejemljivo.

Drugi resen problem predstavlja dejstvo, da je za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki namenjenih odločno premalo finančnih sredstev. To, poleg resnih zapletov na področju človekovih pravic, predstavlja tudi ekonomski problem, saj nasilje povzroča visoke stroške (za terapijo, zdravstveno oskrbo, bolniške odsotnosti, policijska posredovanja, kazenske postopke, zapore itd., glejte tudi 2. poglavje). Prav tako lahko nastanejo visoki stroški za državo, če se žrtev ali družinska članica / član odloči za tožbo proti državi, ker ji ta uspela zagotoviti pomoči in je tako kršila mednarodno pravo, ki zagotavlja pravico do varovanja življenja, zdravja in svobode (Evropska konvencija o človekovih pravicah, CEDAW). Z zagotavljanjem takojšnje in učinkovite preventive in s preprečevanjem nadaljevanja nasilja, bo država dolgoročno privarčevala. Zaščita pred nasiljem v družini brez investiranja vanjo ne more biti nič bolj učinkovita, kot so naporji za boj proti terorizmu brez izdatkov.

V naslednjih desetih letih morajo EU in vse evropske države na prvo mesto postaviti cilj odpraviti družbena vedenja, ki opravičujejo ali so spodbujajo strpnost do nasilja. To bo od EU zahtevalo vzpostavitev obvezujočih smernic za odpravo nasilja nad ženskami ter spodbujanje nacionalnih vlad k zagotavljanju primerne financiranja varnih hiš in podpornih organizacij, kampanj ozaveščanja, usposabljanj in preventivnega dela. Ker je »nasilje nad ženskami kršitev človekovih pravic in ovira za enakost žensk.«

L I T E R A T U R E

Amnesty International USA, *End Domestic Violence. End Torture. A Fact Sheet on Domestic Violence as Torture*, 2003

<http://www.amnestyusa.org/stopviolence/factsheets/humanrights.html>, 2004-09-21

Appelt, Birgit / Höllriegl, Angelika / Logar, Rosa, *Gewalt gegen Frauen und ihre Kinder*, in: Bundesministerium für Soziale Sicherheit und Generationen (Ed.), *Gewalt in der Familie. Gewaltbericht 2001. Von der Enttabuisierung zur Professionalisierung*, Vienna 2001, p. 377 – 502

Arnkil, Tom Erik / Eriksson, Esa / Arnkil, Robert, *Themes from Finland. Anticipation dialogues*, in: *Themes* 3/1999. National Research and Development Center for Welfare and Health (STAKES), Helsinki 1999

Association of Women Against Violence – ARTEMIS, *Ghid de lucru pentru intervenție în violența domestică*, Romania 2001, contact: www.artemis.com.ro

Austin, Juliet / Dankwort, Juergen, *A Review of Standards for Batterer Intervention Programs*. Violence Against Women Online Resources 1998
<http://www.vaw.umn.edu/vawnet/standard.htm>, 2004-09-20

Baeriswyl, Pascale / Büchler, Andrea / Gloor, Daniela / Meier, Hanna, *Interventionsprojekte gegen Gewalt in Ehe und Partnerschaft*. Grundlagen und Evaluation zum Pilotprojekt Halt – Gewalt, Bern, Stuttgart, Wien 2002

Bowker, Lee H. / Arbitell, Michelle / McFerron, Richard J., *On the Relationship Between Wife Beating and Child Abuse*, in: Yllö, K. / Bograd, M. (Eds.), *Feminist Perspectives on Wife Abuse*. Newbury Park, London, New Delhi 1989

Brückner, Margrit, *Wege aus der Gewalt gegen Frauen und Mädchen. Eine Einführung*, Frankfurt am Main 1998

Bunch, Charlotte / Reilly, Niamh, *Demanding Accountability. The Global Campaign and Vienna Tribunal for Women's Rights*, New York 1994

Bundesministerium für Soziale Sicherheit und Generationen (Ed.), *Gewalt in der Familie. Gewaltbericht 2001. Von der Enttabuisierung zur Professionalisierung*, Vienna 2001

Burton, S. / Regan, L. / Kelly, L., *Domestic Violence: Supporting Women and Challenging Men. Lessons from the Domestic Violence Intervention Project*, The Policy Press, Bristol 1998

Campbell, J. C. (Ed.), *Assessing dangerousness: Violence by sexual offenders, batterers, and child abusers*, Thousand Oaks, London, New Delhi 1995

Chatzifotiou, Sevaste, *Keeping Domestic Violence in Silence: The Case of Greece*, Selected Proceedings from the International Conference on Family Violence: A Plan for Action, Nicosia, Cyprus, April 2000, p. 113-121

Chatzifotiou, Sevaste, *Towards an International Approach for the Measurement of Violence Against Women: The Case of International Violence Against Women Survey*, Proceedings from the Expert meeting on Combating Family Violence Against Women and Trafficking of Women, under the auspices of the EU Greek Presidency, Athens, May, 30-31, 2003

Chatzifotiou, Sevaste, *Violence Against Women and Institutional Responses: The Case of Greece*, European Journal of Social Work, Vol. 6, No 3, 2003, p. 242-256

Chatzifotiou, S. / Dobash, R., *Marital Violence Against Women in Greece. Seeking Informal Support*. Special Issue, Global Examples of Violence Against Women, in: Violence Against Women, Vol. 7, No. 9, Sage, London 2001, p. 1024-1050

Commission for Equality and Women's Rights (Ed.), *Violencia contra as mulheres*, Caderbis Condicao Feminina N 48, Lissabon 1997

Cedaw, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (adopted by the United Nations, General Assembly Resolution 34/80 of 18 December 1979

Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings (2001/220/JHA)

Council of Europe / Group of Specialists for Combating Violence against Women (EG-S-VL): *Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women*, Strasbourg, June 1997

Council of Europe, Recommendation No. 4 on violence in the family, Strasbourg 1979

Council of Europe, Recommendation No. R 11 on the position of the victim within the framework of criminal law and procedure Strasbourg 1985

Council of Europe, Recommendation No. R 21 on assistance to victims and the prevention of victimisation, Strasbourg 1987

Council of Europe, Recommendation No. R 2 on social measures concerning violence within the family, Strasbourg 1990

Council of Europe, Recommendation No. R 11 on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation, Strasbourg 2000

Council of Europe, *The Protection of Women from Violence*, Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protection

of women against violence adopted on 30 April 2002 and Explanatory Memorandum, 2002

Crawford, M. / Gartner, R., *Woman Killing. Intimate femicide in Ontario 1974 – 1990*. Report for the Women We Honor Action Committee, Ontario 1992

Dearing, Albin / Förg, Elisabeth, *Police combating violence against women: Documentation of the conference of experts*. Verlag Österreich, Vienna 1999

Dearing, Albin / Haller, Birgitt, *Das österreichische Gewaltschutzgesetz*, Vienna 2000

Dobash, R.E. / Dobash, R.P., *Women, violence and social change*, London 1992

Dobash, R.E. / Dobash, R.P. (Eds.), *Rethinking Violence Against Women*, Sage, London 1998

Dobash, R.E. / Dobash, R.P. / Cavanagh, Kate / Lewis, Ruth, *Changing Violent Men*, Thousand Oaks, London, New Delhi 2000

Du Bois, Susanne / Hartmann, Petra, *Neue Fortbildungsmaterialien für Mitarbeiterinnen im Frauenhaus. Zwischen Frauensolidarität und Überforderung*. Kohlhammer, Stuttgart, Berlin, Köln 2000

European Parliament, Doc. A2-44/86, OJ. C. 176, 14 July 86, p. 73-83

European Parliament - Committee on Women's Rights, *Report on the need to establish a European Union wide campaign for zero tolerance of violence against women*, 16 July 1997

European Women's Lobby, Brussels 2000, <http://www.womenlobby.org>

Farmer, A. / Tiefenthaler, J., *An Economic Analysis of Domestic Violence. Review of Social Economy*, LV 3, 1997, p. 337 – 358

Forsberg, Hannele, *Lapsen näkökulmaa tavoittamassa. Arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävästä projektista*, (Title in English: „Catching the viewpoint of a child. An Evaluation Study of the Project on how to Develop Refugees' Work with Children”), Helsinki 2000

Frauenbüro der Stadt Wien: *Leitfaden zum Fakultativprotokoll der UN-Konvention zur Beseitigung jeder Form der Diskriminierung der Frau*, Vienna 2001

Galtung, Johan, *Strukturelle Gewalt. Beiträge zur Friedens- und Konfliktforschung*, Reinbek bei Hamburg 1975

Galtung, Johan, *Gewalt, Frieden und Friedensforschung*, in: Dieter Senghaas (Ed.): *Kritische Friedensforschung*, Frankfurt am Main 1971, p. 55 – 104

Gislason, Ingolfur, *Violence against women in Iceland*, Office for Gender Equality, Iceland 1997

Gloor D. / Meier H. / Verwey M., *Frauenalltag und soziale Sicherheit. Schweizer Frauenhäuser und die Situation von Frauen nach einem Aufenthalt*, Zürich 1995

Gloor, D. / Meier, H. / Baeriswyl, P. / Büchler, A., *Interventionsprojekte gegen Gewalt in Ehe und Partnerschaft*. Grundlagen und Evaluation zum Pilotprojekt Halt-Gewalt, Bern, Stuttgart, Wien 2000

Godenzi, Alberto / Yodanis, Carrie, *Erster Bericht zu den ökonomischen Kosten der Gewalt gegen Frauen*, Universität Freiburg, Schweiz 1998

Gondolf, W. Edward: *Batterer Intervention Systems. Issues, Outcomes and Recommendations*. Thousand Oaks, London, New Delhi 2001

Graham, Dee L. / Rawlings, Edna I. / Rigsby, Roberta K., *Loving to Survive. Sexual Terror, Men's Violence and Women's Lives*, New York, London 1998

Hagemann-White, Carol / Kavemann, Barbara / Ohl, Dagmar, *Parteilichkeit und Solidarität. Praxiserfahrungen und Streitfragen zu Gewalt im Geschlechterverhältnis*, Bielefeld 1997

Hagemann-White, Carol, *Violence without end? Some reflections on achievements, contradictions, and perspectives on the feminist movement in Germany*, in: Klein, Renate (Ed.): *Multidisciplinary Perspectives on Family Violence*, London 1998

Hague, G. / Kelly L. / Malos, E. / Mullender, A./ Debbonaire, T., *Children, Domestic Violence and Refugees. A Study of needs and responses*, WAFE 1996

Hamby, L. Sherry, *Partner Violence: Prevention and Intervention*, in: Jasinski, L. Jana / Williams, M. Linda (Eds.), *Partner Violence. A Comprehensive Review of 20 Years of Research*, Thousand Oaks, London, New Delhi 1998

Hanetseder, Ch., *Frauenhaus: Sprungbrett zur Freiheit?*, Bern, Stuttgart, Wien 1992

Hanmer, Jalna, *Women and violence: Commonalities and diversities*, in: Fawcett, B. / Fetherstone, B. / Hearn, J. / Toft, C. (Eds.), *Violence and gender relations: Theories and interventions*, Thousand Oaks, London, New Delhi 1996, p. 7 - 21

Heiliger, Anita, *Männergewalt gegen Frauen beenden. Strategien und Handlungsansätze am Beispiel der Münchner Kampagne gegen Männergewalt an Frauen und Mädchen/Jungen*, Opladen 2000

Heise, Lori L., *The Hidden Health Burden*. World Bank Discussion Papers, Washington 1995

Heiskanen, Markku / Piispa, Minna, *Faith, Hope, Battering. A Survey of Men's Violence against Women in Finland*, Statistics Finland, Helsinki 1998

Herman, J. L., *Trauma and Recovery*. HarperCollins 1992

Hester, Marianne / Radford, Lorraine, *Domestic Violence and Child Contact Arrangements in England and Denmark*, The Policy Press, Bristol 1996

Hester, Marianne / Pearson, Chris, *From Periphery to Centre: Domestic violence in Work with Abused Children*, The Policy Press, Bristol 1998

Hester, Marianne / Pearson, Chris / Harwin, Nicola, *Making an Impact: Children and Domestic Violence. A Reader*. Jessica Kingsley Publishers, London 1998

Jaffe, P. G. / Wolfe, D. A. / Wilson, S. K., *Children of battered women*, Newbury Park 1990

Jasinski, L. Jana / Williams, M. Linda, *Partner Violence. A Comprehensive Review of 20 Years of Research*, Thousand Oaks, London, New Delhi 1998

Jaspard, Maryse / Brown, Elisabeth / Condon, Stéphanie, et al., *Les violences envers les femmes. Une enquête nationale*, Paris 2003

Kavemann, Barbara / Leopold, Beate / Schirmacher, Gesa, *Modelle der Kooperation gegen häusliche Gewalt. Wir sind ein Kooperationsmodell, kein Konfrontationsmodell. Ergebnisse der wissenschaftlichen Begleitung des Berliner Interventionsprojektes gegen häusliche Gewalt (BIG)*. Kohlhammer, Stuttgart, Berlin, Köln, 2001

Keeler, Laura (Ed.), *Recommendations of the E.U. Expert Meeting on Violence Against Women 8 – 10 November 1999*, Jyväskylä, Finland, Report of the Ministry of Social Affairs and Health 2000, Helsinki 2001. p 13

Kelly, Liz, *VIP Guide. Vision, innovation and professionalism in policing violence against women and children*, Produced for the Council of Europe Police and Human Rights Programme 1997 – 2000

K.E.T.H.I. (Centre for Research on Women's Issues in Greece), Athens 2003, www.kethi.gr, 2004-09-20

Kirkwood, C., *Leaving Abusive Partners: From the Scars of Survival to the Wisdom for Change*, Sage, London 1993

Klein, Renate (Ed.), *Multidisciplinary Perspectives on Family Violence*, London 1998

Kofman, Eleonore / Phizacklea, Annie / Parvati, Raghuram / Sales, Rosemary, *Gender and International Migration in Europe. Employment, Welfare and Politics*, London, New York 2000

Korf, Dick, *Economic Costs of Domestic Violence against Women*, Utrecht 1997

L.O.K.K. (National Organization of Shelters and Crisis Centers for Battered Women and Children), *A Summary of LOKK Statistics*. Denmark 2001, [http:// www.lokk.dk/engelsk/index.htm](http://www.lokk.dk/engelsk/index.htm), 2004-09-20

Lahti, Minna, *Domesticated Violence. The Power Of The Ordinary*, in: *Everyday Finland*, University of Helsinki - Faculty on Arts. Institute for Cultural Research, Helsinki 2001

Logar, Rosa/ Rösemann, Ute/ Zürcher, Urs (Hg.), *Gewalttätige Männer verändern (sich), Rahmenbedingungen und Handbuch für ein soziales Trainingsprogramm*. Bern, Stuttgart, Wien 2002a

Logar, Rosa, *Gewalt, die Frauen süchtig macht? Annäherung aus zwei Perspektiven. Die Perspektive der Gewaltschutzeinrichtung*. in: HeXenhaus Espelkamp, *EU Daphne Projekt Sucht als Über-Lebenschance für Frauen mit Gewalterfahrungen / Addiction as Chance of Survival for Women with Experience of Violence*. Final Report 2002b, p. 30 – 57

Logar, Rosa, *Proposed Measures to Preserve the Rights and Dignity of Survivors in Criminal Proceedings*. in: Laura Keeler (Ed.), *Recommendations of the E.U. Expert Meeting on Violence Against Women 8 – 10 November 1999, Jyväskylä/Finland*, Report of the Ministry of Social Affairs and Health 2000, Helsinki 2001

London Borough of Greenwich Women's Equality Unit / Greenwich Asian Women's Centre / Greenwich Asian Women's Project, *Asian Women and Domestic Violence: Information for Advisers*. Kranti 1995, p.1-31

Lundgren, Eva / Heimer, Gun / Westerstrand, Jenny / Kalliokoski, Anne-Marie, *Captured Queen. Men's violence against women in "equal" Sweden. A prevalence study*. The Crime Victim Compensation and Support Authority, Sweden 2001

Mahoney, M.R., *Victimization or Oppression? Women's Lives, Violence, and Agency*, in: Fineman, M.A. / Mykitiuk, R., *The Public Nature of Private Violence: The Discovery of Domestic Abuse*. London, Routledge 1994, p. 59-92

McWilliams, M./ McKiernan M., *Bringing it out in the Open: Domestic Violence in Northern Ireland*. HMSO, Belfast 1983

Mirrlees-Black, C., *Estimating the Extent of Domestic Violence, Findings from the 1992 BCS*. Home Office Research Bulletin No. 37, 1995

Mooney, Jayne, *Gender, Violence and the Social Order*. London 2000

Mullender, Audrey, *Rethinking Domestic Violence – The Social Work and Probation Response*. London 1996

Mullender, Audrey / Debonnaire, Thangam, *Child Protection and Domestic Violence. A Practitioner's Guide*. Venture Press, Birmingham 2000

Mullender, Audrey, *Children's Perspective on Domestic Violence*. Sage, Thousand Oaks, London, New Delhi 2003

Nyqvist, Leo, *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos* (In English: *Violent Partnership, Clienthood and Change*). Academic Dissertation, Helsinki 2001

O'Connor, Monica/ Wilson, Niamh, *Vision, Action, Change. Feminist principles and practice of working on violence against women. Women's Aid Model of Work*. www.womensaid.ie/pages/what/research/docs/vac.pdf, 2004-05-12

Pehkonen, Pirjo, *Naisen puolesta, ei miestä vastaan. Suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa*, (in English: *On Behalf of Women, not Against Men. Finnish Women's Movement Combating Violence against Women*). Joensuu 2003

Peled E. / Davis D., *Group work with Children of Battered Women. A Practitioner's Manual*. Thousand Oaks/London/New Delhi 1995

Peled E. / Jaffe P. G. / Edleson J. L., *Ending the Cycle of Violence. Community Response to Children of Battered Women*. Thousand Oaks, London, New Delhi 1995, p. 121-144

Pence, Ellen/ Paymar, M., *Educational Groups for Men who Batter. The Duluth Model*. New York 1993

Pence, Ellen, *Moving women's safety from margins to the centre of institutional response*, in: *Northern Ireland Women's Aid Federation: Prevention Protection Provision. Effective Intervention in Domestic Violence. Report on a conference held on 11 and 12 of June 1997*. Belfast 1997

Ramberg, Ingrid, *Violence Against Young Women in Europe. Seminar Report*. European Youth Centre. 21-27 May 2001, Council of Europe 2001

Rautava, Marie / Perttu, Sirkka (Eds.), *Tavoitteena uhrin turvallisuus – näkökulmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn*, (in English: *To Ensure the Safety of the Victims – Viewpoints on how to Prevent Violence against Women*). Helsinki 2001

Sauer, Birgit, *Geschlechtsspezifische GewaltmäÙigkeit rechtstaatlicher Arrangements und wohlfahrtsstaatlicher Institutionalisierung*, in: Dackweiler, Regina-Maria / Schäfer, Reinhild, *Gewalt-Verhältnisse. Feministische Perspektiven auf Geschlecht und Gewalt*. Frankfurt am Main 2002, p. 81 – 106

Seith, Corinna / Kelly, Liz, *Achievements Against the Grain: Self-defence for Women and Girls in Europe*. Child and Women Abuse Studies Unit, London Metropolitan University, London 2003

Sellach, Brigitte, *Qualitätssicherung im Frauenhaus*, in: Schriftenreihe des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, *Neue Fortbildungsmaterialien für Mitarbeiterinnen im Frauenhaus. Grundlagen des Managements im Frauenhaus*. Band 191.4, Verlag Kohlhammer, Stuttgart 2000

Shepard, Melanie F. / Pence, Ellen L. (Eds.), *Coordinating Community Response to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond*. Thousand Oaks, London, New Delhi 1999

Stanko, E. / Crisp, D. / Hale, C. / Lucraft, H., *Counting the Costs: Estimating the Impact of Domestic Violence in the London Borough of Hackney*. Swindon: Crime Concern 1997

Stanko, Elisabeth, *Everyday Violence*. London 1990

Strube, M.J. / Barbour, L.S., *The Decision to Leave an Abusive Relationship: Economic Dependence and Psychological Commitment*, in: Journal of Marriage and the Family, Vol. 45, 1983, p.785-793

Taylor-Browne, Julie (Ed.), *What Works in Reducing Domestic Violence?*, London 2001

The Lancet, *Domestic Violence*, Vol. 9, N.14, 2000

UNICEF, <http://www.unicef.org>, 2001

United Nations / General Assembly Resolutions, *Resolution on crime prevention and criminal justice measures to eliminate violence against women. Resolution 52 / 86*. New York, December 12, 1997

United Nations Commission on Human Rights, *Resolution on the Elimination of Violence against Women*. Commission on Human Rights 52nd meeting, Geneva, April 17, 1998

United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention – Center for International Crime Prevention, *Guide for Policy Makers on the Implementation of the United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. New York 1999a

United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention – Center for International Crime Prevention, *Handbook on Justice for Victims On the use an application of the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. New York 1999b

United Nations, *Strategies for confronting domestic violence: a resource manual*. United Nations 1993c

United Nations Commission on Human Rights, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, submitted in accordance with the Commission on Human Rights resolution 1995/85. A framework for model legislation on domestic violence*. (E/CN.4/1996/53Add.2), Geneva 1996

United Nations General Assembly Resolutions, *Resolution on Crime Prevention and Criminal Justice Measures to Eliminate Violence against Women, Resolution 52/86*. New York, December 12, 1997

United Nations, *Declaration on the elimination of violence against women*. New York, December 1993b

Onu, *The Beijing Declaration and the Platform for Action, Fourth World Conference on Women, Beijing, 4-15 September 1995*. New York 1995

United Nations, *UN Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. New York 1985

Onu, *Vienna Declaration, UN Document A/CONF.157/DC/1/Add.1*. Vienna 1993a

Urquiza, A. / Winn, C., *Treatment for Abused and Neglected Children: Infancy to Age 18*. US Department for Health and Human Services 1994

WAFE / Turner, Atuki (Eds.), *Building Blocks- A women's Aid guide to running refuges and support services*. 1996

WAFE, *Funding refuge services. A study of refuge support services for women and children experiencing Domestic Violence*, 1994

WAFE, *Briefing from the Women's Aid Federation of England. Domestic Violence: Funding for Refuges and Ancillary Support Services*. February 1998

Walby, Sylvia / Myhill, Andrew, *Assessing and managing the risk of domestic violence*, in: Taylor-Browne, Julie (Ed.), *What Works in Reducing Domestic Violence?* London 2001, p. 309 – 335

Walby. S. / Allen, J., *Domestic violence, sexual assault and stalking. Findings from the British Crime Survey*. Home Office Research Study, London 2004

Waltz, Catherine / Derry, Chuck, *Duluth's model of creating co-operation*. Seminar Report, Helsinki 1999

WAVE Office / European Information Centre Against Violence Against Women, *More than a roof over your head. A Survey of Quality Standards in European Women's Refuges*. Vienna 2002

WAVE Office, *Training Programme on Combating Violence against Women*, Vienna 2000

WAVE Office, *European Database on Violence against Women*. <http://www.wave-network.org>

WHO, *Report on Violence and Health*, Geneva 2002

WHO, *The economic dimension of interpersonal violence*, Geneva 2004

PRILOGA 1

Deklaracije, resolucije in priporočila, ki so jih izdale mednarodne organizacije

Združeni narodi

Deklaracija Združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami¹⁴ (1993) določa:

»Za namene te deklaracije pomeni pojem 'nasilje nad ženskami' vsako dejanje nasilja na podlagi spola, ki ima za posledico ali je verjetno, da bo imelo za posledico, fizično, spolno ali psihološko škodo ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takšnimi dejanji, s prisilo ali samovoljnim prikrajšanjem prostosti, ne glede na to, ali do tega prihaja v javnem ali zasebnem življenju. (United Nations 1993b, 1. člen).

Deklaracija poudarja, pomembno vlogo, ki jo je odigralo žensko gibanje in NVO, ki delujejo na področju odprave nasilja nad ženskami. Določa:

»Vlade morajo (...)

priznati pomembno vlogo ženskega gibanja in nevladnih organizacij z vsega sveta pri osveščanju in lajšanju problema nasilja nad ženskami; (4. člen, točka (o)),
olajšati in povečati delo ženskega gibanja in nevladnih organizacij ter sodelovati z njimi na lokalni, nacionalni in regionalni ravni« (4. člen, točka (p)).

Države članice Združenih narodov priznavajo, da je primerno financiranje nujno potrebno za delovanje proti nasilju nad ženskami:

»Vlade morajo (...)

vključiti v državne proračune ustrezna sredstva za svoje aktivnost v povezavi z odpravo nasilja nad ženskami« (4. člen, točka (h)).

Izhodišča za ukrepanje¹⁵ poudarjajo:

»Nasilje nad ženskami je ovira za doseg ciljev enakosti, razvoja in miru. Nasilje nad ženskami krši, slabša ali izničuje uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin s strani žensk. Dolgotrajen neuspeh pri varovanju in pospeševanju udejanjanja teh pravic in svoboščin v primeru nasilja nad ženskami zadeva vse države in potrebuje obravnavo... V vseh družbah so deklice, dekleta in ženske v večji ali manjši meri izpostavljene telesni, spolni in psihični zlorabi, ki zajema vse sloje, ne glede na dohodek, razred in kulturo. Nizek družbeni in ekonomski položaj žensk je lahko vzrok in posledica nasilja nad ženskami.« (United Nations 1995, 112 člen)

»Nasilje nad ženskami je eden od odločilnih družbenih mehanizmov, s katerim se ženske prisiljuje v podrejeni položaj v primerjavi z moškimi. V številnih primerih se nasilje nad ženskami, dekleti in deklicami dogaja v družini ali doma, kjer se pogosto dopušča. Zanimanje, telesna in spolna zloraba, posilstva deklic, deklet in žensk s strani družinskih članov in članic ter drugih članov in članic gospodinjstva, kot tudi pojav zakonske in zunajzakonske zlorabe, pogosto niso prijavljeni in jih je zato težko odkriti. Tudi kadar je tako nasilje prijavljeno, se pogosto zgodi, da žrtve niso zaščitene in storilci ali storilke niso kaznovani.« (United Nations 1995, 117. člen)

¹⁴ V slovenščini je uporabljen prevod Deklaracije o odpravi nasilja nad ženskami iz: Jalušič, Vlasta in Dean Zagorac, ur. (2004) *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni inštitut.

¹⁵ V slovenščini je uporabljen prevod Izhodišč za ukrepanje iz: Neubauer, Vijolica, ur. (1996) *Poročilo o četrti svetovni konferenci o ženskah, Peking, 4. – 15. september 1995*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.

»Nasilje nad ženskami v teku njihovega življenja izvira predvsem iz kulturnih vzorcev, še posebej škodljivih vplivov določenih tradicionalnih navad ali običajev, ter iz vseh dejanj ekstremizma, povezanih z raso, spolom, jezikom ali vero, ki ohranjajo nižji položaj, dodeljen ženskam v družinah, na delovnem mestu, skupnosti in v družbi. Nasilje nad ženskami še zaostrujejo socialni pritiski, posebej sram pred prijavo določenih dejanj, zagrešenih nad ženskami; pomanjkanje dostopa žensk do pravnih informacij, pomoči ali zaščite; pomanjkanje zakonov, ki učinkovito prepovedujejo nasilje nad ženskami; neuspeh pri reformiranju obstoječih zakonov; neustrezni napor s strani javnih oblasti za dvigovanje zavesti o obstoječih zakonih in njihovem uveljavljanju; pomanjkanje izobrazbenih in drugih sredstev za obravnavanje vzrokov in posledic nasilja.« (United Nations 1995, 118. člen)

Združeni narodi tudi poudarjajo, da so ženske še posebej ranljive, ko je govora o nasilju:

»Nekatere skupine žensk, kot ženske, ki pripadajo manjšinam, avtohtone prebivalke, begunke, migrantke, vključno z delavkami migrantkami, revne ženske, ki živijo v podeželskih ali oddaljenih skupnostih, zapuščene ženske, ženske v ustanovah ali priporu, deklice, invalidne ženske, starejše ženske, razseljene ženske, repatriirane ženske, ženske, ki živijo v revščini, ter ženske v razmerah oboroženih spopadov, tuje okupacije, napadalnih vojn, državljanskih vojn, terorizma, vključno z zajemanjem talcev, so tudi še posebej izpostavljene nasilju.« (United Nations 1995, 116. člen)

V Izhodiščih za ukrepanje države podpisnice zagotavljajo, da bodo implementirale široko paleto ukrepov za delovanje proti nasilju nad ženskami. Dokument posebej izpostavlja nekatere specifične ukrepe, ki bi morali biti sprejeti s strani ... »vlad, vključno z lokalnimi, organizacij skupnosti, nevladnih organizacij, izobraževalnih ustanov, javnih in zasebnih sektorjev, še posebej podjetij in javnih medijev, kot ustreza:

- a) zagotoviti dobro opremljena zavetišča in podporo za dekleta in ženske, ki so izpostavljene nasilju, kot tudi zdravstvene, duševne in druge svetovalne storitve ter, kjer je treba, brezplačno ali poceni pravno pomoč, pa tudi ustrezno pomoč, da bi lažje našle sredstva za preživljanje;
- b) vzpostaviti jezikovno in kulturno dosegljive storitve za migrantke – ženske in dekleta, vključno z migrantkami delavkami, ki so žrtve nasilja, ki temelji na družbeni konstrukciji spolov;
- c) priznati nezaščitenost migrantk pred nasiljem in drugimi oblikami zlorabe, vključno z migrantkami delavkami, katerih pravni status v državi gostiteljici je odvisen od delodajalk in delodajalcev, ki lahko izkoristijo njihov položaj;
- d) podpreti pobude ženskih in nevladnih organizacij po vsem svetu za dviganje zavesti o problemu nasilja nad ženskami ter prispevati k njegovi odpravi.« (United Nations 1995, 125. člen)

Svet Evrope

Priporočila, ki jih je izdal Svet Evrope, poudarjajo potrebo po intenzivnem sodelovanju med državami članicami in NVO. Svet Evrope »priporoča, da vlade držav članic

I. Pregledajo svojo zakonodajo in politike in pri tem upoštevajo, da: (...)

3. zagotavljajo, da so vsi ukrepi koordinirani na nacionalnem nivoju in osredotočeni na potrebe žrtev ter da so tako vse pomembne državne institucije kot NVO vključene v pripravo in implementacijo potrebnih ukrepov, še posebej tistih, ki jih omenja to priporočilo;

4. spodbujajo, da je na vseh nivojih delo NVO vključeno k ukrepom za delovanje proti nasilju nad ženskami in vzpostavljanje aktivnega sodelovanja z NVO, vključno s primerno logistično in finančno podporo (...).« (Council of Europe, 2002, p. 5).

Priporočila tudi poudarjajo:

Države članice bi morale (...)

23. zagotoviti, da žrtve, brez vsakršne diskriminacije, dobijo takojšnjo in celostno pomoč, ki je zagotovljena s koordiniranim, multidisciplinarnim in strokovnim delom, ne glede na to ali vložijo tožbo, vključno z medicinskimi in forenzičnimi preiskavami in obravnavo, skupaj s posttravmatsko psihološko in socialno podporo ter pravno pomočjo; to bi moralo biti zagotovljeno z upoštevanjem zaupnosti, brezplačno in 24 ur na dan« (Council of Europe, 2002, p. 9).

V 24. odstavku je dodano:

»Države članice morajo še posebej zagotoviti, da so vse storitve in pravna sredstva, ki so na voljo za žrtve nasilja v družini, zagotovljene tudi priseljenkam, če zanje zaprosijo.«

Evropska unija

Standardi in priporočila s konference strokovnjakinj / strokovnjakov o policijskem delovanju proti nasilju nad ženskami – Baden, december 1998

36. Ženske organizacije so bile prve, ki so začele v javnosti obravnavati problematiko nasilja nad ženskami ter ponudile podporo in storitve za žrtve. Vse države bi morale spoštovati te organizacije in delo, ki ga opravljajo, obravnavati kot delo, ki ima velik pomen.

37. Države so odgovorne za oblikovanje kakovostne mreže ženskih organizacij in za alokacijo finančnih sredstev, namenjenih za plačilo njihovih aktivnosti. V skladu s priporočilom Odbora Evropskega parlamenta za pravice žensk, je potrebno v varnih hišah, namenjenih žrtvam nasilja, zagotoviti najmanj eno mesto na 10.000 prebivalk in prebivalcev.¹⁶

40. Zagotoviti je potrebno temeljno financiranje tako za ženske organizacije kot tudi za vse organizacije, katerih cilj je delovanje proti nasilju nad ženskami.

Priporočila Foruma strokovnjakinj / strokovnjakov s Konference EU o nasilju nad ženskami – Köln, 29. in 30. marec 1999

Forum strokovnjakinj / strokovnjakov 4: Organizacije, ki nudijo pomoč in sodelovanje z institucijami, Evropske mreže

Vse nacionalne vlade so obvezane k vzpostavitvi in financiranju celostne in brezplačne ponudbe pomoči za ženske, ki doživljajo nasilje, in njihove otroke, ne glede na njihov pravni status, ki jo upravljajo ženske NVO. Takšna podpora mora vključevati varne hiše za ženske, svetovalnice za ženske, organizacije za krizno posredovanje, organizacije, ki nudijo pravno in socialno pomoč, ponudbo podpore za otroke in projekte za posredovanje. Standardi zanje so bili razviti na Forumu strokovnjakinj / strokovnjakov 4 in jih je potrebno implementirati.

Priporočila EU srečanja strokovnjakinj / strokovnjakov o nasilju nad ženskami – Jyväskylä (Finska), 8. – 10. november 1999

Priporočila o standardih za varne hiše

Predpogoji

¹⁶ Dopolnilo, ki temelji na Resoluciji Evropskega parlamenta o nasilju nad ženskami, Doc A2-44/86.

Temelj so zakoni, ki predvidevajo zaščito za ženske in otroke. Žrtve morajo imeti pravico ostati doma v primerih nasilja v družini; v takšnih primerih moramo iz skupnega doma umakniti povzročitelja nasilja. Če želi oditi ženska, pa mora imeti na razpolago namestitev v varni hiši.

Cilji

Preventiva – končni cilj je preprečevanje nasilja.

Zaščita – zaščita žrtev (prekinitev nasilja, ki se trenutno dogaja).

Skrb – skrb za zagotavljanje storitev in za opolnomočenje žensk.

Načela

Opolnomočenje žensk je temeljno načelo.

Žrtvam mora biti zagotovljena zaupnost.

Pravica nobene žrtve nasilja do umika v varno hišo ne sme biti odvisna od njenega finančnega položaja. Ženska bi morala imeti možnost ostati v varni hiši toliko časa, kolikor je potrebno, da razmisli o možnostih, ki jih ima.

Varne hiše morajo biti odprte za vse ženske, tudi za ženske, ki nimajo otrok in za pripadnice manjšin, ki so žrtve katerekoli oblike nasilja.

Otroke je potrebno zaščititi pred nasiljem in pred povzročiteljem nasilja.

Varne hiše morajo upravljati ženske nevladne organizacije, ki delujejo po feminističnih načelih, in verjamejo v načelo ženske pomoči ženskam. Vendarle obstajajo tudi drugi modeli, ki izhajajo iz pravic žensk in otrok.

Storitve

Varne hiše za žrtve nasilja morajo biti lahko dostopne.

Zagovorništvo in podporne storitve morajo vključevati telefonske svetovalne linije, prehodne centre oz. namestitve, ženske skupine, samopomoč, proaktivne storitve (obširno delo na področju ozaveščanja), skrb po zaključku obravnave in brezplačno pravno pomoč.

Razpoložljivost

Vsaj en prostor za družino v varni hiši na 10.000 prebivalcev in prebivalcev ter 1 prehodni center na 50.000 prebivalcev in prebivalcev.

Kader

Kader, zaposlen v varnih hišah, mora razumeti dinamiko nasilja v družini in se kontinuirano izobraževati.

Kader mora biti primerno plačan za svoje delo.

Med zaposlenimi v varni hiši mora biti najmanj ena zaposlena, strokovno usposobljena za delo z otroki (glede na to, da so stanovalke in stanovalci v varnih hišah v 2/3 otroci).

Usposabljanje in raziskave

Vse strokovne delavke in delavci, ki se kakorkoli srečujejo z žrtvami nasilja v družini, vključno s socialnimi in zdravstvenimi delavkami / delavci, policijo itn., se morajo strokovno usposobiti za delo z žrtvami nasilja v družini.

Kontinuirano usposabljanje mora biti na razpolago za vse kader, ki kakorkoli dela z žrtvami nasilja v družini.

Kader, ki zagotavlja pravno pomoč, mora biti strokovno usposobljen za področje družinske zakonodaje.

Potrebno je izdelati več raziskav na področju vseh oblik nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki.

Potrebno je zagotavljati kontinuiran nadzor in evalvacijo obstoječih storitev.

Financiranje

Vlade so dolžne vzpostaviti in financirati celostno in brezplačno podporo za zlorabljene ženske in njihove otroke, ne glede na njihov pravni položaj.

Odgovornost za povzročanje nasilja mora biti vedno izključno na ramenih povzročitelja nasilja.

Ženske morajo imeti možnost za neposredno namestitev v varni hiši.

Okvirni sklep Sveta z dne 15. marca 2001 o položaju žrtev v kazenskem postopku (2001/220/JHA)¹⁷

Člen 4

Pravica do prejemanja informacij

1. Vsaka država članica zagotovi, da imajo žrtve od svojega prvega stika z organi pregona predvsem dostop z vsemi sredstvi, ki jih država članica šteje za primerne in kolikor je le mogoče v splošno razumljivih jezikih, do informacij, pomembnih za zaščito njihovih interesov. Take informacije so vsaj naslednje:

- (a) vrsta služb ali organizacij, na katere se lahko obrnejo po pomoč;
- (b) vrsta pomoči, ki jo lahko dobijo;
- (c) kje in kako lahko naznanijo kaznivo dejanje;
- (d) postopki, ki sledijo taki naznanitvi, ter njihova vloga v zvezi s takimi postopki;
- (e) kako in pod kakšnimi pogoji lahko pridobijo zaščito;
- (f) v kakšnem obsegu in pod kakšnimi pogoji imajo dostop do:

- (i) pravnih nasvetov ali
- (ii) pravne pomoči, ali
- (iii) druge vrste nasvetov,

če so v primerih iz točke (i) in (ii) upravičeni do prejema;

(g) zahteve, ki so jim postavljene, da so upravičeni do odškodnine;

(h) če stalno bivajo v drugi državi, vse posebne ureditve, ki so jim na voljo za zaščito njihovih interesov (...).

3. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev, da se vsaj v primerih, kjer lahko obstaja nevarnost za žrtve, če je oseba, ki je v pregonu ali obsojena za kaznivo dejanje, izpuščena, lahko sprejme odločitev, da se po potrebi obvesti žrtev (...).

Člen 6

Posebna pomoč žrtvi

Vsaka država članica zagotovi, da imajo žrtve v zvezi s svojo vlogo v postopku dostop do svetovanja, omenjenega v členu 4(1)(f)(iii), ki je po potrebi brezplačno, in do pravne pomoči, omenjene v členu 4(1)(f)(ii), kadar imajo status strank v kazenskem postopku.

Člen 8

Pravica do zaščite

1. Vsaka država članica zagotovi primerno raven zaščite za žrtve in če je potrebno, njihovih družin ali oseb v podobnem položaju, predvsem v zvezi z njihovo varnostjo in zaščito njihove zasebnosti, če pristojni organi sodijo, da obstaja resno tveganje povračilnih ukrepov ali trdni dokazi o resni nameri poseganja v njihovo zasebnost.

¹⁷ V slovenščini je uporabljen prevod iz: *Okvirni sklep Sveta z dne 15. marca 2001 o položaju žrtev v kazenskem postopku*, Uradni list L 082, 22/03/2001 str. 0001 – 0004, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001F0220:SL:HTML>, 29. 11. 2007.

2. V ta namen in brez vpliva na odstavek 4 vsaka država članica jamči, da je po potrebi možno sprejeti kot del sodnega postopka primerne ukrepe za zaščito zasebnosti in fotografske podobe žrtev in njihovih družin ali oseb v podobnem položaju.

3. Vsaka država članica nadalje zagotovi, da se je možno izogniti stiku med žrtvami in storilci kaznivega dejanja znotraj prostorov sodišča, razen če kazenski postopek zahteva tak stik. Kjer to ustreza temu namenu, vsaka država članica postopoma zagotovi, da imajo prostori na sodišču posebne čakalnice za žrtve.

4. Vsaka država članica zagotovi, da so tam, kjer je potrebno zaščititi žrtve – predvsem tiste najbolj ranljive – pred posledicami pričanja na javni obravnavi, žrtve s sklepom sodišča lahko upravičene do pričanja na način, ki omogoča doseganje tega cilja s pomočjo sredstva, ki ustreza njenim osnovnim pravnim načelom.

Člen 9

Pravica do odškodnine v teku kazenskega postopka

1. Vsaka država članica zagotovi, da so žrtve kaznivih dejanj upravičene v razumnem roku, med kazenskim postopkom, pridobiti odločbo o odškodnini, ki jo izplača storilec kaznivega dejanja, razen kjer v določenih primerih nacionalna zakonodaja določa, da se odškodnina dodeli na drug način.

2. Vsaka država članica sprejme ustrezne ukrepe, da spodbudi storilca kaznivega dejanja k zagotovitvi primerne odškodnine žrtvam.

3. Razen če ni nujno potrebno za kazenski postopek, se vračljivo premoženje, ki pripada žrtvam in ki je bilo zaseženo med kazenskim postopkom, le-tem nemudoma vrne.

Člen 13

Strokovne službe in organizacije za podporo žrtvam

1. Vsaka država članica v kontekstu postopka pospešuje vključevanje sistemov za podporo žrtvam, ki so odgovorne za organizacijo začetnega sprejema žrtev in za podporo žrtvam ter pomoč potem, bodisi skozi preskrbo posebno usposobljenega osebja znotraj svoji javnih služb ali skozi priznavanje in financiranje organizacij za podporo žrtvam.

2. Vsaka država članica spodbuja ukrepe, ki jih v postopku sprejme tako osebje ali organizacije za podporo žrtvam, predvsem v zvezi s:

- (a) preskrbo žrtev z informacijami;
- (b) pomočjo žrtvam skladno z njihovimi neposrednimi potrebami;
- (c) spremstvom žrtev, če je to potrebno in možno med kazenskim postopkom;
- (d) pomočjo žrtvam na njihovo zahtevo potem, ko je bil kazenski postopek zaključen.

Člen 15

Praktični pogoji v zvezi s položajem žrtev v postopku

1. Vsaka država članica v zvezi s postopkom na splošno in predvsem na krajih, kjer se lahko začne kazenski postopek, podpira postopno ustvarjanje potrebnih pogojev za poskus preprečevanja sekundarne viktimizacije in izogibanje temu, da bi bile žrtve podvržene nepotrebnemu pritisku. To velja predvsem v zvezi z ustreznim začetnim sprejemom žrtev ter vzpostavitev pogojev, ki so primerni njihovem položaju na zadevnih krajih sodnega postopka.

2. Za namen odstavka 1 vsaka država članica predvsem upošteva prostore in sredstva znotraj sodišč, policijskih postaj, javnih služb in organizacij za podporo žrtvam.

P R I L O G A 2

Varnostni načrt

V primeru, da varna hiša nudi svetovanje tudi uporabnicam, ki v hiši ne bivajo in ki še živijo s povzročiteljem nasilja, je potrebno z njimi spregovoriti o naslednjem:

kdo je njena zaupna oseba, s kom se lahko o svoji situaciji pogovori (učiteljice / učitelji v šoli, sorodnice / sorodniki ipd.)?

Uporabnica naj si vnaprej pripravi torbo z najnужnejšimi stvarmi, med katerimi naj bodo tudi dokumenti in jo pusti pri nekom, ki mu zaupa. Uporabnica naj ima ključe od stanovanja in avtomobila vedno pri sebi, da jih v primeru hitrega odhoda ne bi pozabila.

Če je v hiši orožje, je potrebno razmišljati o možnosti njegove odstranitve.

Kdo je oseba, ki jo lahko pokliče v nujnem primeru?

Kaj je v nasilni situaciji tisto, kar najbolj zagotavlja njeno varnost?

Ali uporabnica pokliče policijo v primeru nasilne situacije? Je telefon v hiši ali se lahko dogovori z otroki ali sosedi za poseben znak, ki bo pomenil, da naj oni pokličejo policijo oziroma poiščejo pomoč?

Ali ima kam iti v primeru začasnega umika? Pomagajte ji pri iskanju varnih mest. Napišite naslove teh mest, morebitne telefonske številke in jo opozorite, naj jih ne razkrije povzročitelju nasilja.

V primeru, da mora pobegniti, je potrebno vedeti, kje so možni izhodi iz hiše.

Opozorite jo, da je včasih v primeru nasilja najbolje pobegniti, včasih pomiriti povzročitelja, skratka narediti karkoli, kar deluje, da se zaščiti.

Če uporabnica načrtuje, da bo zapustila povzročitelja nasilja, spregovorite o naslednjem:

kdaj in kako je zanj najbolj varno oditi? Ali ima prevoz, denar, varno mesto?

Kakšne so njene izkušnje s policijo? Bi jih poklicala, če bi jih potrebovala?

Koga bo o svojem odhodu obvestila, koga ne?

Kaj lahko naredi sama, kaj drugi, da je povzročitelj nasilja ne bo izsledil?

Komu v svoji podporni mreži zaupa, da jo bo zaščitil?

Kako bo poskrbela za varnost na poti v in iz službe oziroma na poti v šolo?

Katere institucije oz. službe ji lahko zagotovijo varnost? Naj napiše njihove naslove in telefonske številke ter poskrbi, da so na varnem mestu, stran od povzročitelja nasilja.

Ali pozna telefonske številke lokalnih varnih hiš?

Kateri pravni postopki bi zagotovili varnost njej in njenim otrokom?

Bi ji pomagala prepoved približevanja?

V primeru, da se je povzročitelj nasilja izselil iz skupnega stanovanja oz. če sedaj živi sama, skupaj z njo razmislite o naslednjem:

o zamenjavi ključavnic.

O namestitvi boljših varoval (če je to mogoče) – zapahi na oknih, močnejša razsvetljava (senzorji), gasilni aparati ipd.

O dogovoru z otroki, sorodnicami / sorodniki in prijateljicami / prijatelji, da v primeru nevarnosti pokličejo policijo.

O dogovoru v šoli o tem, kdo lahko prevzame otroke in o drugih varnostnih ukrepih za zagotovitev varnosti otrok.

O razvijanju socialne mreže, ki bo uporabnici nudila podporo – nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s pomočjo žrtvam nasilja, pravna pomoč itn.

O pridobitvi prepovedi približevanja.

V primeru, da mora pobegniti, naj ima uporabnica pripravljeno naslednje:

osebne dokumente (potni list, osebno izkaznico), rojstni listi (original ali kopijo).

Zdravstveno izkaznico (njeno in od otrok).

Poročni list, vozniški izpit, dokumente od avtomobila.

Številko transakcijskega računa, bančne kartice, hranilne knjižice.

Odločbo o prejemanju denarnih pomoči, dokumentacijo v zvezi s pravnim statusom (državljanstvo, dovoljenje za bivanje).

Zdravila in zdravniške recepte.

Dokumente, ki so v zvezi s postopki na sodišču (razveza zakonske zveze, določitev skrbništva, stikov, preživnine, kazenske ovadbe).

Telefonske številke in naslove prijateljic / prijateljev, sorodnic / sorodnikov in nevladnih organizacij.

Olačila in osebne stvari zanjo in za otroke.

Ključke (od stanovanja, avtomobila).

Nekaj najljubših otrokovih igračk, da bo odhod zanje lažji.

Šolske potrebščine (torba, učbeniki, zvezki).